

Øvrige høringsvar B indeholder svar fra følgende

Viggo Mortensen, professor emer, dr. theol.
Professor Niels Kærgaard, professor Svend Andersen, tidl. rektor Niels Thomsen og domprovst
Jens Torkild Bak
Arne Skovbæk, MR-medlem, Hylleholt
Bente Holm, MR-medlem, Hylleholt
Frede Tramm
Flemming Henriksen, MR-medlem, Nysted
Eva Lauritsen, MR-medlem, Nr. Lyndelse
9 navngivne medlemmer af Vesterbro Menighedsråd
Søren Dalsgaard
5 medlemmer af Radikale Venstres kirkeudvalg
Else og Niels Peter Lausen, Nr. Bjert
Inger Maibom, Knud-Erik Jensen og Bent Ole Bærenholdt, Skåde m-råd
Hans Krab Koed, Klavs Asbjørn Hansen og Erik Graversen, Kolding Sct. Nicolaj
Peter Hundebøll, Treenighed, Esbjerg
Jørgen Biegel, Gistrup
Ole Røtzler Møller, Himmelev
3 navngivne medlemmer af Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd
3 navngivne medlemmer af Damsholte Menighedsråd

Til Kirkeministeriet

Høringssvar vedr. debatoplæg fra udvalget vedr. en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for Folkekirken

I udsendelse af debatoplægget hedder det, at alle er velkomne til at indsende et høringssvar. Mit høringssvar er udsprunget af, at jeg som fri forsker i religiøse fornyelsesbevægelser og kristendommens udbredelseshistorie lokalt og globalt har gjort mig tanker om, hvordan en stats- og politikerstyret religionsanstalt som den danske folkekirke kan tilpasse sig en nutidig virkelighed.

1. Først må man gratulere udvalget med det præsterede arbejde. På utrolig kort tid er det lykkedes at give en fin introduktion til problemstillingen: **Kan Folkekirken styres mere tidssvarende, når det drejer sig om spørgsmål om indre anliggender og økonomi. Det kan undre, når der nu nedsættes et så repræsentativt udvalg, at grundlovens paragraf 66 og 69 ikke inddrages i arbejdet og ikke eksplicit nævnes i kommissoriet. Navnlig i betragtning af udsagn i regeringsgrundlaget og nybenævnelser af ministeriet til Ministerium for Ligestilling og Kirke, kan det undre, at man ikke først har taget hul på at udfylde grundlovens § 69. For derefter at gå videre med § 66. Der ville være store fordele forbundet med at få en samlet religionslov og kirkelov. Så meget desto mere, som det er det Grundloven stiller i udsigt. Overordnet må man sige, at når man ikke agter at udfylde § 66, så er der ingen udsigt til, at Folkekirken kan blive herre i eget hus. Og man kan frygte, at konsekvensen af den her fremlagte betænkning bliver en yderligere bureaukratisk og statslig disciplinering af Folkekirken. *Hvorfor tager man dog ikke fat på den opgave grundlovsfædrene stillede ved at formulere § 66 og 69?***
2. Det er prisværdigt, at udvalget i *de seks pejlemærker* forsøger at give en karakteristik af de træk ved Folkekirken som er karakteristiske, og som man ønsker fortsat skal gælde. De er alle relevante og mere eller mindre vigtige i sammenhængen. Et par kommentarer: Som antydning oven for synes jeg forholdet mellem stat og Folkekirke er for tæt. For alle praktiske formåls skyld har vi en statskirke. Det stemmer dårligt med dagens multireligiøse virkelighed. At Folkekirken er til stede overalt er et overordentligt vigtigt princip, som i årene fremover med den store vandring fra land til by vil blive i stigende grad udfordret. Folkekirken har

ikke – endnu – svigtet udkants Danmark; men det vil blive vigtigt fremover at skabe systemer, der kan opretholde den kirkelige betjening i også de svagt befolkede egne af Kongeriget.

3. *Præstens uafhængighed* betones. Af hvad skal præsten være uafhængig? Af menighedsrådet velsagtens. Her kommer der en frygt til syne, som for mig at se er helt ubegrundet og skadelig for udviklingen af et frit forpligtende forhold mellem præst og menighed. Som Grundtvig billedligt sagde, er der tale om et "ægteskab" mellem præst og menighed. Et ægteskab skal nok gå godt, hvis den ene partner i et sådant hele tiden står over i et hjørne og påberåber sig sin uafhængighed! Principielt mener jeg, at man burde skabe et klarere forhold mellem præst og menighed, gerne således at præsterne ansættes lokalt. Det fungerer udmærket i valg- og frimenigheder, og jeg ser ikke hvorfor det ikke skulle kunne fungere i de almindelige sognekirker.

4. *Indre anliggender.*

Da udviklingen i disse år går i retning af at styrke Folkekirken som servicekirke til opfyldelse af befolkningens religiøse behov kan det foreliggende forslag ses som en styrkelse af denne tendens. Jeg vil være tilhænger af, at man når man overvejer strukturelle ændringer, er så optaget som muligt af at styrke Folkekirken som trossamfund. Det forekommer mig indlysende, at sådan som de indre anliggender er defineret, så bør det være kirken selv, der tager beslutning herom. Her havde man tidligere en række magtcentre (kaldet folkekirken 7 synoder) der afbalancerede hinanden. Det vil være vigtigt at få denne magtafbalerende med over i en ny struktur. Det er dog påfaldende, at bispekollegiets indflydelse som kollegium styrkes (samtidig med at der fremsættes lovforslag om tidsbegrænset ansættelse, hvilket vil svække bispeembedet) Det hænger ikke sammen. Hvis man vil have et bisperåd, vil jeg anbefale, at man lovgiver særskilt herom. I debatoplægget ser det ud som om bispekollegiet kollektivt er ansvarligt for den læremæssige udvikling inden for Folkekirken. Det harmonerer dårligt med den måde, hvorpå biskopper vælges, hvor hensyntagen til teologisk sagkundskab ikke spiller nogen nævneværdig rolle. Det hænger endvidere sammen med, at der er én gruppe, hvis indflydelse helt falder væk, nemlig den teologiske sagkundskab, der findes på landets teologiske fakulteter og

kirkelige uddannelsesinstitutioner. Repræsentanter herfra bør have en fremtrædende plads i det organ, der skal træffe afgørelse om "indre anliggender", når de har at gøre med læremæssige spørgsmål.

5. Økonomi.

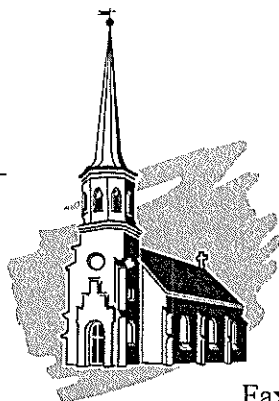
Når det gælder styringen af økonomien må igen hensynet til den lokale menighed veje tungest. Altså så enkle og gennemsigtige økonomiske styringssystemer, der er tilrettelagt efter brugernes behov og ikke efter statsadministrationens og rigsrevisionens. Der er en stor frustration i menighedsrådene over, hvor indviklet det økonomiske styringssystem opleves. Så alt hvad der styrker den lokale menighed bør fremmes. Udover lønninger er en stor post varetagelse af vedligehold og restaurering af de bevaringsværdige bygninger, noget som menigheden fortsat hænger på, selvom en kirke af kirkelige grunde må tages ud af brug. Der er derfor behov for en anden fordeling af statens økonomiske tilskud ifølge Grundlovens § 4, således at dette fortrinsvis går til at varetage de museale opgaver, som i øjeblikket påhviler kirken. Ja pengene til varetagelsen af de rent museale opgaver bør måske i virkeligheden findes på Kulturministeriets budget.

6. Modellerne

Med det overordnede syn, som ligger til grund for mit høringssvar, hvor jeg frygter at det foreliggende udkast til betænkning kan føre til en yderligere statslig disciplinering af Folkekirken, så er det vanskeligt at vælge mellem de fremlagte modeller. Jeg hælder til enten slet ikke at gøre noget eller at vælge den mest udbyggede model: ét kirkeråd med videst mulige beføjelser.

Viggo Mortensen
Professor emer., dr. theol.
Gammelgaard 2
5970 Ærøskøbing

Mail til Menighedsrådet

HYLLEHOLT KIRKE

MENIGHEDSRÅDSFORMAND
ARNE SKOVBAEK
FOLEHAVEN 5, LL. ELMUE
4654 FAXE LADEPLADS
TLF.: 56 71 70 51
E-MAIL: ARSK@FAXEKOMMUNE.DK

Faxe Ladeplads d. 23. oktober 2013
AS/BOHO

STRUKTURDEBAT

I strukturdebatten er jeg bange for, at der på sigt kan udvikle sig en skjult dagsorden, der går på en adskillelse mellem stat og folkekirken. Hvis man vælger Kirkeråd med udvidet kompetence på begge ordninger, tror jeg adskillelsen kommer.

Arne Skovbæk går ind for følgende:

Model 1 med lovregulering

Model 1:

Lovregulering ud fra nuværende ordning, hvor kirkeministeren har pligt til at forhandle med biskopperne; men ikke pligt til at følge biskoppernes indstilling.

- Det har indtil nuværende kirkeminister fungeret med få undtagelser

Biskopper bevarer tilsyn og kompetence som i dag.

I Model 2 her er det kirkerådet, der kan træffe afgørelse i læremæssige spørgsmål dvs. man fratager noget af biskoppernes kompetence dvs. at man sætter kirkerådet, hvor et flertal er læge medlemmer til at træffe afgørelser i læremæssige spørgsmål.

På økonomisiden mener jeg der er behov for mere økonomisk samarbejde, hvor man evt. ad åre kan have samme lønadministration, kontaktperson, fællesskaber evt. fælles kontorer for flere sogne.

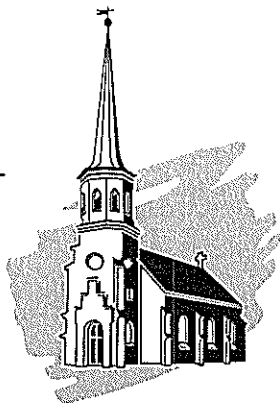
Det kan godt være, at det bedst kan organiseres under pkt. 2.b – enighedsmodel; men man burde også kunne gennemføre det med blot en lovregulering af nuværende ordning.

Stiftsråd er vedtaget og fungerer i dag; men Stiftsrådet f.eks. i København har været bragt i forbindelse med kirkelukninger. Jeg kan være bange for, at man åbner op for en glidebane, hvor nye organer (kirkeråd) tiltager sig mere indflydelse, på bekostning af folkets kirke (menighedsrådene).

Kirkeministeren har rejst debat om lukning af 204 kirker ud over landet. I Faxe Kommune har vi 4 sogne blandt landets 204 mindste sogne Freerslev, Tureby, Vemmetofte og Øster Egede.

Med venlig hilsen

Arne Skovbæk

HYLLEHOLT KIRKE

KONTAKTPERSON
BENTE HOLM
SOMMERVEJ 3
4654 FAXE LADEPLADS
TLF.: 26 11 52 41
E-MAIL:
BBBENTE.HOLM2KOMPETENCEUDVI
KLING.OR
BENTE.HOLM@KOMPETENCEUDVI
KLING.ORG
24.10.13

Høringssvar vedrørende forslag til en mere sammenhængende styringsstruktur

På baggrund af debatoplæg – nærlæsning af materiale og oplevelser som menighedsrådsmedlem ca. 1 år, vil jeg pege på følgende forslag:

Indre anliggender: Model 3 Kirkeråd med udvidet kompetence

Da kompetencen i dag alene ligger hos Ministeren i forhold til ordninger og ritualer, mener jeg kompetencen skal fordeles, da vi lever i en tid med demokrati, medindflydelse og medbestemmelse. Derfor peger jeg på model 3, et kirkeråd med udvidet kompetence. Dette fordi model 2 ikke vil ”dæmme” op for den siddende Ministers egenrådighed, da Ministeren ikke i den model har pligt til at følge Rådets indstilling og Ministerens rolle i forhold til Folketinget og regeringen ikke ændres, fra i dag.

Regulering af økonomi og fælles anliggender: Model 3 et Kirkeråd med mest mulig kompetence.

Her har jeg været meget i tvivl – mellem model 2 et kirkeråd med begrænset kompetence og model 3 et kirkeråd med udvidet kompetence. Jeg vil foreslå model 3 ud fra den betragtning, at vi lever i et demokratisk land, hvor det er medlemmerne, der via et kompetent råd – sætter dagsordenen med forslag og iværksætter fælles aktiviteter – til det fælles bedste.

Med venlig hilsen

Bente Holm

Kommentar til Styringsudvalgets forslag til en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur.

1. Uddrag af "Dokument nr. 104693/12 af 9. oktober 2012" fra Ministeriet for Ligestilling og Kirke. (med mine fremhævelser)

Grundlovens § 4. Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.

Den evangelisk-lutherske lære er ikke nævnt i grundloven, men er forudsat som de skrifter, der er opregnet i Danske Lov 2. bog, kapitel 1: Bibelen, de tre oldkirkelige trosbekendelser, Den augsburgske Konfession og Luthers lille Katekismus.

Som konsekvens af bestemmelsen er Folketinget afskåret fra at lovgive om folkekirken på en måde, der er i strid med den evangelisk-lutherske bekendelse.

Grundlovens § 66. Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.

I sammenhæng med indførelsen af religionsfriheden var det tanken under forberedelserne af grundloven af 1849 at indføre en vis kirkelig frihed i forhold til statsmyndighederne. Dette skulle ske ved en kirkeforfatning, hvor folkekirkens lutherske bekendelse skulle etableres med **et vist niveau af repræsentativt selvstyre angående folkekirkens forhold.**

Grundlovens § 66 er imidlertid aldrig blevet udmøntet i en forfatning. I dag har bestemmelsen næppe andet indhold end et krav om, at folkekirkens styrelsesforhold skal **reguleres** ved lov.

I praksis er der lovgivet om menighedsråd, provstiudvalg, stiftsudvalg m.v., men der er også lovgivet om forhold, der kan falde ind under begrebet folkekirkens indre anliggender.

Et eksempel er den såkaldte "Lex Vaalse" fra 1917, hvorefter en sognepræst blev indsat i et embede uden kollats fra biskoppen, og hvor tilsynet med præsten for så vidt angik præsteembedet, sakramenternes forvaltning og sjælesorgen blev overført fra biskoppen til kirkeministeren.

Et andet eksempel er Lovgivningen fra 1947/1948 om kvinders adgang til at søge præstestillinger.

Siden 1849 har det været overladt til regeringen ved ressortministeren, nu ministeren for ligestilling og kirke, at stå for reguleringen af folkekirkens indre anliggender i det omfang det er nødvendigt at regulere dem.

Reguleringen sker gennem kongelige anordninger eller kongelige resolutioner, der udstedes efter ministerens indstilling og på ministerens ansvar. Ministeren kan uden at inddrage Folketinget udstede bindende retsregler om kirkelige indre anliggender.

Ministeren udøver sin kompetence i kraft af en forfatningssædvane, der stammer fra overgangen fra enevælden til demokratiske forfatningsforhold i 1849.

Denne forfatningssædvane har ikke grundlovskraft, hvilket indebærer, at Folketinget til enhver tid kan beslutte at lovgive på disse områder. Der er ikke nogen kirkelig instans, fx en særligt udpeget biskop, biskopperne i fællesskab eller andre, som har krav på at medvirke ved udformningen af regler på disse områder, eller som selv kan producere, ændre eller dispensere fra egentlige retsregler.

Der findes ingen regler for, i hvilket omfang ministeren er forpligtet til at følge forslag fra udvalg, arbejdsgrupper og kommissioner.

Selv om ingen kirkelige instanser formelt har krav på at blive inddraget ved reguleringen af folkekirken indre anliggender, er realiteten den, at ministeren altid rådfører sig med biskopperne.

Og som nævnt blev grundlovens § 66, løftebestemmelsen om en kirkeforfatning, aldrig opfyldt.

Folkekirken som trossamfund er ikke omfattet af den beskyttelse mod statsmagten, som trossamfundene udenfor folkekirken nyder jf. grundlovens § 67: Borgerne har ret til at forene sig i samfund for at dyrke Gud på den måde, der stemmer med deres overbevisning, dog at intet læres eller foretages, om strider mod sædeligheden eller den offentlige orden.

2. Kommentar og konklusion

Af ovenstående ministerielle dokument fremgår det : at 1) § 66, løftebestemmelsen om en kirkeforfatning aldrig blev opfyldt , at 2) ministeren udøver sin kompetence i kraft af en forfatningssædvane, der stammer fra overgangen fra enevælden til demokratiske forfatningsforhold i 1849", at 3) ingen kirkelig instanser har formelt krav på at blive inddraget ved reguleringen af folkekirken indre anliggender og 4) at folkekirken som trossamfund ikke er omfattet af den beskyttelse mod statsmagten, som trossamfundene udenfor folkekirken nyder.

Da grundloven af 1849 blev indført, var så godt som hele den danske befolkning medlem af folkekirken, og den høje medlemsprocent holdt sig i lang tid herefter. Det betød, at så godt som alle medlemmer af folketinget var medlemmer af folkekirken, og at ministeren også var det.

I Danmark har vi nydt religionsfrihed siden 1849. Den omfatter dog ikke regenten, der formelt er den øverste i folkekirken (derfor har vi helt op til vor tid oplevet, at der i forbindelse med kongelige vielser har været konvertering til den evangelisk lutherske lære, f. eks. prinsgemalen og kronprinsessen,) ligesom det er et selvfølgeligt krav, at præsterne er medlemmer af folkekirken. Men denne begrænsning omfatter naturligvis ikke folketingsmedlemmer eller kirkeminister, som dog både formelt og i praksis har den øverste myndighed over folkekirken.

I dag er det sådan, at et ikke ringe antal folketingsmedlemmer ikke er medlemmer af folkekirken. De kan være ateister, muslimer, buddhister, asatroende, hinduer eller hvad de i øvrigt selv personligt har valgt. Det betyder, at vi i Danmark har den ordning , at folkekirken reelle (enevældige) leder er en minister, der ikke behøver at være medlem af kirken, og som udpeges af en forsamling (folketing, regering, statsminister) hvoraf en betragtelig del ikke er medlemmer af kirken, og som ikke svarer kirkeskat eller kan gøre krav på folkekirkelige ydelser.

Den kendte kirkehistoriker, Hal Koch beskrev engang Folkekirken som "et velordnet anarki", hvor statsmagten sikrede kirken gode rammer, mens kirkens egen ledelse, menighedsråd, provster, biskopper tog sig af de indre anliggender. Men ingen kirkelige instanser har formelt krav på at blive inddraget ved reguleringen af folkekirken indre anliggender, og i den senere tid har vi set en stigende tendens til at realiteten nu er den, at ministeren ikke altid rådfører sig med biskopperne. (F. eks. Tove Fergo i forbindelse med diskussionen om indførelse af en ny salmebog og Manu Sareen i forbindelse med indførelse af homofiles ret til kirkelig vielse). Vi har gennem årene bevæget os fra folkekirke til statskirke.

Konklusion:

Det er efter min bedste overbevisning på tide, at grundlovens § 66 – løftebestemmelsen om en kirkeforfatning tages alvorligt derved, at kirkeministerens i praksis enevældige beføjelser ophæves og ansvaret for folkekirken overgår til dens medlemmer. Af de 3 modeller, Styringsudvalget har fremlagt i sit debatoplæg er Model 3 (Et folkekirkeligt organ med mest mulig indflydelse) den model, der bedst tilgodeser dette.

Jeg er opmærksom på, at der har været røster fremme om, at hvis denne model realiseres, vil der være mulighed/risiko for, at aktivistiske eller politisk aktive tilraner sig magt over folkekirken. Hertil er der at sige, at modellen lægger op til, at alle medlemmer, der føler ansvar for folkekirken engagerer sig på ægte demokratisk vis, der er ikke tale om, at nogen skal udelukkes, blot at man ikke pålægger folk, der ikke er medlemmer, ansvaret for en kirke, de ikke føler noget for.

Vedrørende frygten for, at en realisering af model 3 vil fremskynde en adskillelse af stat og kirke, er der blot at sige: 1) Modellen lægger ikke op til en sådan adskillelse, idet den udelukkende realiserer grundlovens bestemmelser i § 4 og § 66. 2) Da de fleste politiske partiers ungdomsafdelinger har en adskillelse af stat og kirke som et af deres formål, er det realistisk at forvente, at en kommende grundlovsændring kan medføre dette. I påkommende tilfælde vil en realisering af model 3 sikre, at folkekirken er bedre rustet til en sådan ændring.

Kissendrup 23.10.2013

Frede Tramm

Nysted-Vantore Menighedsråd

Formanden

Filnavn:

Bem. til debatoplæg - 31102013.odt

Nysted 31. oktober 2013

Ministeriet for Ligestilling og Kirke Frederiksholm Kanal 21 1015 København K.

Sendt som e-post til: km@km.dk

Bemærkninger til debatoplæg fra udvalg om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for Folkekirken.

Disse bemærkninger skrives lige inden tidsfristens udløb.

Det betyder ikke, at der ikke er brugt tid på at læse det udsendte debatoplæg – tværtimod. Men det betyder, at interessen for at formulere et fælles svar fra det samlede menighedsråd er beskedent.

Fra en kollega er dog indløbet følgende bemærkninger som jeg herved gør til mine egne. Citat:

- "Det er tankebaner som ikke ligger lige til min hjernes højrebæn. Det, jeg har forstået, er noget med at indskyde et råd, der skal sidde mange timer og forhandle, derpå skrive en del sider og sende dem opad i systemet, hvor nogle menneskelignende væsener skal bruge en del uger på et klogt og hensyntagende svar og derefter gå videre, som om intet er hændt".

Det virkelig bekymringsvækkende ved oplægget er, at det stort set ikke beskæftiger sig med hvad den nye ordning skal være struktur for.

Det tages for givet, at de ca. 2000 menighedsråd med vel omkring 15.000 frivillige menighedsrådsmedlemmer vil fortsætte med at eksistere på de nuværende præmisser. *Det kan siges med stor sikkerhed, at det vil de ikke!*

Og hvorfor vil de ikke det?

Fordi al erfaring viser, at der er stigende vanskeligheder med at rekruttere kvalificerede frivillige til erstatning for de medlemmer, der falder fra.

Potentielle kandidater trækker sig, når de konfronteres med den mængde af opgaver af administrativ karakter der er tillagt menighedsrådene.

Folkekirken demokratiske legitimitet søges ofte bekræftet i den offentlige debat med henvisning til den store procentdel af befolkningen, der er medlemmer af Folkekirken. Menighedsrådenes legitimitet og folkelige forandring er mere tvivlsom.

Stemmeprocenten ved menighedsvalgene nærmer sig nul, og der er ikke trængsel om pladserne.

Hvad er så vejen frem?

Her er nogle bud:

- som udgangspunkt skal et menighedsråd fungere som en bestyrelse i en frivillig forening med sædvanlige vedtægter.

Der afholdes årlig generalforsamling hvor bestyrelsen/menighedsrådet vælges for perioder på 2 år med halvdelen af medlemmerne på valg hvert andet år.

Den nuværende ordning med valg hvert 4. år afskaffes. Risikoen for, at et helt menighedsråd trækker sig på en gang på grund af udmattelse, er for stor.

- et menighedsråds medlemmer må ikke udnyttes som gratis arbejdskraft.
Det indebærer f. eks. at al drift af kirkegårde overføres til andre organer.
Det kunne være et kommunalt kirkegårdsvesen, som det kendes fra de større byer.
En anden mulighed kunne være stiftsadministrationen.
- menighedsrådene fritages for opgaven med drift af tjenesteboliger der overføres til den egentlige arbejdsgiver ministerie eller stift.
- menighedsrådenes rolle som arbejdsgiver ophæves.
Arbejdsgiveransvaret bør ligge hos de egentlige forhandlingspartnere.
- menighedsrådenes opgave som forvaltere af kulturarven lempes og gøres administrativt simple.

Med en lettelse i menighedsrådenes administrative opgaver vil der kunne skaffes tid til det egentlige kirkelige arbejde, et arbejde der stort set ligger stille i dag, af grunde som anført oven for.

Det er så at håbe, at interessen for at deltage i menighedsrådsarbejdet vil stige, og at der kan rekrutteres nye frivillige – gerne af en yngre årgang end de nuværende -, så der på sigt er noget for en ny styringsstruktur at være struktur for.

Med venlig hilsen

Flemming Henriksen
Østergade 31
4880 Nysted

Dorte Omdal

Fra: eva/finn lauritsen <eva.finn.lauritsen@post.tele.dk>
Sendt: 23. oktober 2013 16:36
Til: Kirkeministeriet
Emne: (hast) hørings svar til debatoplæg

Til udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken

Forslag:
Intet kirkeråd – ikke flere råd. den danske folkekirke har mange led,
så lad os bruge stiftråd og biskopper i stedet.

Jeg går ind for at lovfæste den nugældende økonomiske ordning.

Med venlig hilsen
Eva Lauritsen
medlem af menighedsrådet i Nr. Lyndelse Sogn

Pernille Thim Pedersen

Fra: Jens Andersen <Jens.Andersen@ft.dk>
Sendt: 30. oktober 2013 22:06
Til: Kirkeministeriet
Cc: Vesterbro Sogns Menighedsråd (9185)
Emne: Høringssvar
Vedhæftede filer: Høringssvar styringsstruktur.pdf; Mindretalsudtalelse vedr. styringsstruktur.docx

Vedhæftet fremsendes høringssvar vedr. hhv. faste valgperioder for biskopper og styringsstruktur – sidstnævnte er vedlagt udtalelse fra menighedsrådets mindretal.

Mvh.
Jens Andersen
Menighedsrådsformand
Vesterbro Sogn

Mindretalsudtalelse vedr. menighedsrådets høringsvar på debatoplæg fra” Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken”.

Vi er imod flertallets beslutning om, at anbefale Model 3 samt tilknyttede anbefalinger. Baggrunden er en grundlæggende uenighed om folkekirkens stilling og styrelse i forhold til staten. Vi mener, at den nuværende, sædvanebestemte ordning skal fortsætte. Vi ønsker således ikke en lovregulering, men stillet overfor et valg, anbefaler vi Model 1.

Grundlovens §66, er blevet tolket af nogle, som et løfte om en forfatning, der bare aldrig er blevet realiseret.

Vi mener, at folkekirkens forfatning i praksis er blevet løst ved, at Folketinget løbende har foretaget den nødvendige lovgivning, når det kirkelige og folkelige behov var der. Det er altid sket efter debat og inddragelse af alle kirkens aktører, samt skønsomhed fra politisk side. Denne fremgangsmåde, har sikret en demokratisk legitimitet, som har tilgodeset alle medlemmer af folkekirken.

Den nuværende ordning mellem stat, folk og kirke er vores fælles arv og danner ramme om kirken som et fællesskab vi umiddelbart og naturligt kan indfælde os i. En øget fritstilling af folkekirken med egne selvstændige kirkeorganer, hvis udformning muligvis skal fastsættes i en kirkeforfatningslov, mener vi, er et stort skridt væk fra denne ordning. Derfor ønsker vi den nuværende ordning bevaret.

Vi anbefaler Model 1, fordi det er den eneste model, som *ikke* medfører et folkekirkeråd, og endnu et bureaukratisk sekretariat. Vi ønsker ingen af delene.

Et folkekirkeråd vil samle alt for meget magt i ét råd. Dette er stik imod folkekirkens gode, demokratiske tradition for magtspredning.

Meningen med et såkaldt folkekirkeråd er også, at det skal give folkekirken en stemme udadtil i forhold til samfundet. Dette er vi voldsomt imod.

Folkekirken er alle de døbtes stemmer- ikke én stemme. Folkekirken har ikke brug for et topstyret kirkeråd, der udtaler sig om politiske og etiske emner. Uanset hvem der udtaler sig i Folkekirken, kan det kun gøres på egne vegne. Folkekirken er netop ikke et politisk holdningsfællesskab, men et fællesskab om evangeliet.

Sidsel Bjerg Manca

Janne Nørup Petersen

Jette Steffensen

Anna Kousholt

Mette Gramstrup Hansen

Verner Villensgaard

Inger Winther

Elisabeth Mørk

Peter Hjort

Høringssvar om folkekirkens struktur:

Vi ønsker mest mulig kompetence henlagt til et folkekirkeligt råd med en større mindretalsbeskyttelse end forudsat i oplægget. Kan det ikke sikres, må den bestående struktur (model 1) foretrækkes.

Således går vi ind for forslaget model 3 med et råd, hvor 3 medlemmer fra hvert stift vælges direkte af menighedsrådene, og læremæssige spørgsmål skal vedtages af et kvalificeret flertal.

Øvrige valg af medlemmer til rådet kan justeres herefter, så provstiudvalg og stiftsråd ikke selv vælger nogen, flere gejstlige medlemmer og organisationsmedlemmer, mens de to af ministeriet udpegede bør være med konsulent-/observatørstatus.

Vi går ind for, at både økonomi og indre anliggender løses i ét organ.

31/10 2013

Søren Dalsgaard, Menighedsrådsmedlem

og Arne Kappelgaard, sognepræst kbfs

Kingo-Samuel Sogn

Høringssvar fra medlemmer af Radikale Venstres kirkepolitiske udvalg

(Der er ikke tale om et høringssvar fra det radikale landsforbund eller det radikale parti, men derimod om et personligt høringssvar fra nogle radikale enkeltpersoner)

Indledende kommentarer til modellerne fra Styringsudvalget

Model 2 om indre anliggender.

Vi foretrækker Model 2 for Indre Anliggender. Dog mener vi ikke, at der skal oprettes et særligt råd for Indre anliggender. Nogle af de opgaver, der var tiltænkt folkekirkerådet kan varetages af en nyoprettet Folkekirkens Bestyrelse (Beskrives senere i høringssvaret).

Vi ser gerne, at menighedsrådenes indflydelse styrkes bl.a. i forbindelse med høringerne.

Desuden ønsker vi, biskopperne – også på det formelle plan – har stor indflydelse på Indre Anliggender. Derfor foreslår vi, at der – som noget nyt – oprettes et autorisationsnævn, hvor tre biskopper og ministeren rådfører sig med hinanden.

Model 3 om økonomi og fællesanliggender.

*Her tager vi udgangspunkt i Model 3. Vi foreslår, at Folkekirkens Økonomibestyrelse erstattes af en **Folkekirkens Bestyrelse**. Vi foretrækker også ændringer i valgmetoden (bl.a. skal der gives mulighed for listevalg).*

I forhold til det som Styringsudvalget lægger op til, så vil vi gerne give Folkekirkens Bestyrelse endnu flere økonomiske og administrative beføjelser.

Et eller to organer?

Styringsudvalget forslår to nye landsdækkende opgaver. Et organ for de indre anliggender og andet organ for økonomien. Samtidigt foreslår styringsudvalget, at repræsentanterne for lægfolket og præsterne skal vælges på stort set samme måde i de 2 nye organer.

Vi anser det for uheldigt, at der oprettes to nye organer, der dublerer hinanden. Derfor forslår vi, at der kun oprettes ét nyt organ, nemlig Folkekirkens Bestyrelse.

Vort forslag

Der oprettes en Folkekirkens Bestyrelse. Dvs. at Folkekirken ikke skal have to konkurrerende organer på landsplan – valgt på stort set samme måde.

Folkekirkens Bestyrelse skal varetage de fleste af de Indre Anliggender, som styringsudvalget i Model 2 vil tillægge folkekirkerådet. Desuden henlægges den afsluttende rådslagning om Indre Anliggender til et nyoprettet autorisationsnævn. Dette nye nævn skal bestå af ministeren og tre biskopper.

Flest mulige økonomiske, administrative og kirkepolitiske opgaver overføres til kirkens egne demokratisk valgte organer.

Der skal sikres fortsat magtspredning og decentralisering – også på det økonomiske område.

Folketingets indsigt i det kirkelige område styrkes gennem en udvidelse af beføjelserne hos Rigsrevisionen og Folketinges ombudsmand

Den minister, der er medlem af Folkekirkens Autorisationsnævn, skal fortsat holde Folketinget orienteret om kirkelige anliggender. Ministeren skal også besvare Folketingets spørgsmål om Folkekirkens offentlige anliggender.

Sammensætning af Folkekirkens Bestyrelse

- *Ti læge medlemmer valgte i enkeltmandskredse (dvs. at hvert stift er en valgkreds)*
- *Indtil otte læge medlemmer valgte på lister (efter forholdstalsvalg)*
- *Syv præster (3 sognepræster, 2 provster og 2 biskopper)*

Dvs. at bestyrelsen får indtil 25 medlemmer.

Bestyrelsen tiltrædes af seks observatører

- *To observatører, der udpeges af ministeren*
- *Tre læge observatører, der udpeges af de frie kirkelige organisationer*
- *En læg observatør, der udpeges af Folkekirkens personaleorganisationer*

I forhold til Styringsudvalgets forslag fjernes særrepræsentationen for provstiudvalg og stiftsråd. Desuden skifter ministerens repræsentanter status fra medlemmer til observatører. De pladser, der indvindes på denne måde, stilles til rådighed for valglistes.

Ændringerne i forhold til Styringsudvalgets forslag har til formål at fjerne det dobbelt indirekte valg (menighedsråd -> provstiudvalg -> folkekirkeråd samt menighedsråd -> stiftsråd -> folkekirkeråd) og andre elitære træk fra Styringsudvalgets forslag om en økonomibestyrelse.

Vi mener ikke, at der brug for en særlig mindretalsbeskyttelse af medlemmerne af provstiudvalg og stiftsråd.

Folkekirkens Bestyrelse skal have størst mulig indflydelse på folkekirkens centrale økonomi og administration. Dette betyder bl.a., at Folkekirkens Bestyrelse kan overtage dele af den personaleadministration, der i dag ligger i Kirkeministeriet.

Derimod skal Folkekirkens Bestyrelse ikke have mulighed for at gribe ind i den lokale økonomi og administration. Her ønsker vi, menighedsrådene skal styrkes.

Økonomi og administration vil blive en hovedopgave for Folkekirkens Bestyrelse.

Folkekirkens Bestyrelse skal ikke være en autoritet i etiske og samfundsmæssige spørgsmål.

Folkekirkens Generalforsamling

Som noget nyt skal der oprettes en Folkekirkens Generalforsamling eller et Folkekirkens Repræsentantskab.

De stemmeberettigede medlemmer af generalforsamlingen skal være en bredt sammensat repræsentation for menighederne og præsterne. Vi har ikke taget stilling til valgmetoden, og heller ikke til, hvor mange stemmeberettigede medlemmer, som generalforsamlingen skal have.

Generalforsamlingen mødes én eller to gange om året. Her aflægger Folkekirkens Bestyrelse beretning. Dette svarer til de årlige menighedsmøder i sognene, hvor menighedsrådene aflægger beretning.

Formålet med en generalforsamling eller et bredt sammensat repræsentantskab er at sikre den demokratiske debat og legitimitet.

Indre anliggender

Der skal ikke oprettes et folkekirkeråd.

Hovedbegrundelsen er, at det er yderst sjældent, at ritualer, salmebøger med mere ændres. Derfor vil rådet komme til at køre i tomgang.

I stedet foreslår vi, at Folkekirkens Bestyrelse overtager de opgaver, der var tiltænkt folkekirkerådet.

Folkekirkens Autorisationsnævn

Som noget nyt oprettes et Folkekirkens Autorisationsnævn. Nævnet skal bestå af ministeren og tre biskopper. Københavns biskop er født medlem af nævnet, mens bispemødet vælger de to andre biskopper.

Nævnet er et rådgivende organ, hvor ministeren rådfører sig med biskopperne. Nævnet skal bl.a. vurdere om ændringsforslag til ritualer, salmebøger mv. er sagligt forsvarlige, og om høringerne har været demokratisk legitime.

Med venlig hilsen

fra medlemmer af det radikale programudvalg om kirkeforfatning og trossamfund

Gustav Steg Sørensen, Hordum i Thy, formand for programudvalget, menighedsrådsformand.

Bente Dahl, tidligere Løgumkloster, nu København, radikal kirkeordfører 2005-2011, fhv. MF, organist.

Lise Lundgreen, Klarup ved Aalborg, sognepræst.

Steen Barnechow Vognsen, Køge, menighedsrådsformand.

Niels Nørskov Stidsen, Lemvig, provstiudvalgsmedlem fra 2013, menighedsrådsformand 2000 – 2008, næstformand for KFUMs sociale arbejde i Lemvig 1993 – 2013.

Hørings svar vedr. ændring af strukturen for Folkekirken.

Efter gennemlæsning og overvejelser af debatoplæg fra Ministeriet af april 2013 meddeler undertegnede at være imod oprettelse af et fremtidigt kirkeråd = centralisering af magten.

Der kan i den nuværende struktur være ting, der skal ændres. Nyttænkning skal der altid være plads til. Det kan dog allerede nu ske med udgangspunkt i grundloven.

Nr. Bjert Kirke

Kolding den 31. oktober 2013

Else Lausen

Niels Peter Lausen

Høringssvar i tilknytning til "Debatoplæg fra Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken".

De senere års kirke debat har, efter vores mening, tydeliggjort nødvendigheden af formaliserede strukturer i folkekirken.

Vi finder derfor arbejdet med en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for meget vigtig.

Som menighedsrådsmedlemmer blev vi glade for debatoplæggets tale om pejlemærker, og vi synes, at beskrivelsen heraf tydeliggør og præciserer afgørende sider af folkekirken "i går, i dag og i morgen". Vi kunne dog godt tænke os endnu et pejlemærke, der tager højde for det væsentlige træk ved folkekirken, som de frivillige udgør. Uden dem og deres lange seje træk var folkekirken helt grundlæggende en anden, end vi kender den i dag – og det ville være en skam...

I tilknytning hertil er vi meget tilfredse med, at de folkekirkelige organisationer er tænkt ind i debatoplægget. De bidrager med vigtig erfaring og viden til glæde og gavn for kirkens liv og vækst.

I forhold til debatoplæggets gennemgang af forskellige modeller håber vi meget, at debatten munder ud i nedsættelse af et kirkeråd.

Vi foretrækker model 3 – et kirkeråd med udvidet kompetence for både indre anliggender og fælles økonomi og med de folkekirkelige organisationer som fulgyldige medlemmer – for den vil, efter vores mening, være det bedste bud på en holdbar løsning på folkekirkens strukturelle udfordringer de kommende år.

Fortsat god arbejdslyst!

Med venlig hilsen

Knud-Erik Jensen, provst

Bent Ole Bærenholdt, medlem af menighedsrådet ved Frederikskirken – Skåde sogn

Inger Maibom, medlem af menighedsrådet ved Frederikskirken – Skåde sogn

e-mail: im@viauc.dk

Til udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken

Hørings svar

Vi har med stolthed omtalt folkekirkenes ordening som et velordnet anarki. Men spørgsmålet er, om det på nogle områder er så som så med den orden. Kan den manglende orden forvirre og forstyrre mere end den gavner kirkens liv og vækst og reelt indebære, at indflydelsen på folkekirkenes styring begrænses til få personer, der mere eller mindre tilfældigt får plads i udvalg? I den nuværende ordening kan den siddende minister for folkekirken desuden, hvis vedkommende vil, med loven på sin side tiltage sig langt større indflydelse på folkekirken end de demokratisk valgte menighedsråd.

Vi kalder os for folke-kirke. Det navn forpligter. Det er medlemmernes kirke og hverken en præstekirke eller en statskirke. Derfor bør der sikres medlemmerne indflydelse og medansvar på alle niveauer. Med indførelsen af stiftsrådene fik lægfolk større indflydelse stiftsplan. I takt med at antallet af folkekirkemedlemmer i folketinget daler, bør det på anden vis sikres, at medlemmerne har indflydelse på landsplan. Ingen, hverken ministeren eller andre, bør sidde alene med beslutningskompetencen for folkekirkenes økonomi eller andre fælles anliggender. Det er ikke holdbart, at den nuværende budgetfølgegruppe er nedsat uden demokratisk mandat. Det skal mere gennemsigtighed til.

Derfor kan det kun billiges, at folkekirkenes styringsstruktur tages op til debat, og der afsøges andre muligheder end den gældende ordening. Men de ændringer, der måtte ske, bør fortsat være inden for den grundlovsgivne ramme og ikke kunne opfattes som skridt mod til en adskillelse af kirke og stat.

De seks pejlemærker, der ligger til grund for udvalgets arbejde kan af samme grund bifaldes og bør fastholdes i det kommende arbejde. Det er grundlæggende for folkekirkenes fremtid som folke-kirke, at frihedsloven og rummelighed ikke sættes over styr.

Vdr. styring af den fælles økonomi

Selvom det i dag er praksis, at ministeren rådfører sig med en budgetfølgegruppe og et budgetsamråd om fællesfondens budget, har ministeren i flg. økonomiloven enekompetence på området. Da ansvaret for folkekirkenes økonomi ellers ligger i de demokratisk valgte enheder i folkekirken, forekommer det mærkværdigt, at fællesfondens budget ikke på samme måde hører under et demokratisk valgt folkekirkeligt organ.

Undertegnede kan derfor tilslutte sig høringssvaret indsendt af Grundtvigsk Forum, der taler for oprettelse af en national folkekirkelig økonomibestyrelse, der fastlægger budget og regnskab for fællesfonden. Altså model 2 i forslaget.

Som i forslag 2b (igen jf. hørings svar fra Grundtvigsk Forum) bør udvalg og kirkeminister forpligtes på såvel enighed som åbenhed.

Vdr. kirkeråd

Undertegnede forholder sig ikke totalt afvisende, men tøvende i forhold til oprettelse af et nationalt kirkeråd - hældende mod en model 2.

Det ville være ønskværdigt med større klarhed og gennemsigtighed i beslutningsprocesser, der vedrører folkekirkens indre anliggender. Ligeledes ville det være en styrkelse af folkekirkens demokratiske styringsstruktur, hvis læge folkekirkemedlemmer fik mulighed for at være med i beslutninger vdr. de indre anliggender, kunne afgive indstillinger til ministeren og have større indflydelse og mere medansvar for folkekirken.

Men om det dette nødvendigvis opnås ved at henlægge beslutningerne til et kirkeråd forekommer mere tvivlsomt.

Den tøvende holdning til forslaget grunder dels i en overvejelse over om der skal et endnu grundigere forarbejde og mere erfaringsindsamling fra andre kirker til, før vi indfører et nyt folkekirkeligt organ, dels i en skepsis overfor om det er besværet værd at sætte et sådan organ i verden med de opgaver, der pr. nærværende er tiltænkt rådet.

Måske kunne man – mindre ambitiøst – nøjes med at nedsætte ad hoc udvalg og udarbejde en ordning for, hvordan sådanne udvalg nedsættes, der er mere gennemskuelig end den nuværende praksis?

Hans Krab Koed, menighedsrådsformand Sankt Nicolai, Kolding
Klavs Asbjørn Hansen, menighedsrådsmedlem Sankt Nicolai, Kolding
Erik Graversen, menighedsrådsmedlem Sankt Nicolai, Kolding
Grete Wigh-Poulsen, provst Kolding

Dorte Omdal

Fra: Peter Hundeboell <peter.hundeboell@skolekom.dk>
Sendt: 31. oktober 2013 16:05
Til: Kirkeministeriet
Emne: Hilsen i forbindelse med Høring omkring Folkekirkens struktur
Vedhæftede filer: 20131030182658054.pdf

Ministeriet for Ligestilling og Kirke

Vedr. Høring i forhold til kirkens struktur mv.

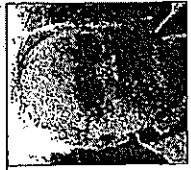
Vedhæftede er tidligere bragt i Jydske Vestkysten, og jeg vil blot ønske udvlaget al mulig held og lykke med det fortsatte arbejde med pejlemærker og en struktur, som kan blive et godt svar på de spørgsmål som fremtidens kirke vil blive stillet overfor.

De bedste hilsner

Peter Hundeboell
Baldursgade 7
6700 Esbjerg

medlem af Treenighedssogns menighedsråd og stiftsudvalg i Ribe Stift vedr. økonomi

MIN SYNSVINKEL

PETER HUNDEBØLL
MENIGHEDSRÅDS-
FORMAND, ESBJERG

Folkekirken savner et forum, som kan drøfte relevante nationale emner til gavn og glæde for landets 2200 sogne, skriver Peter Hundebøll. Han ser frem til en styringsstruktur, som passer til dagens folkekirke.

Ja til demokrati i folkekirken

Ros til Udvalget om en sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken.

Udvalget har barslet med et flot oplæg. I dag er det udelukkende kirkeministeren, der kan opkræve medlemsbidrag i form af landskirkeskatten, uden folketingsgets, biskoppernes eller andres accept af dette.

Udvalget er enige om seks pejlemærker for vores fælles folkekirke: Disse pejlemærke er vigtige at fastholde, og med disse som udgangspunkt må det være muligt at finde en struktur, som passer til dagens folkekirke.

hvor de er. Det sker i Ribe stift, bl.a. med ansættelse af en Ungdoms Gadepræst i Esbjerg, en præst til Det tværkulturelle Center, en præst for De åndeligt søgende i stiftet og nu en social præst. Til gavn for medlemmer, der ikke lige kommer i sognekirken søndag.

Det er vigtigt at vore præster er uafhængige af menighedsråd, provstier mv. De arbejder alene under ansvar overfor provst, biskop og minister, det giver tryghed for alle.

- De seks pejlemærker.
- Nært forhold mellem staten og folkekirken.
- Folkekirkens tilstedeværelse overalt
- Præsters uafhængighed
- Rummelighed og frihed
- 2200 menigheder – én folkekirke
- Demokrati og legitimitet

FOR MEDLEMMER af folkekirken er det en rigtig og klog beslutning, at vi skal have et nært forhold til staten, som det står i Grundloven.

Folkekirken skal være overalt og møde sine medlemmer, lige nøjagtigt der,

salmebogrevision og mini-konfirmandundervisning.

Vi har desværre ikke et forum i folkekirken endnu, som kan drøfte relevante nationale emner. Det nærmeste vi kommer, er de fire årlige møder, som vort bispekollegium afholder, men de har hverken kompetencer og heller ikke økonomi til at tage fælles initiativer.

DEMOKRATI OG legitimitet er vigtige ting at holde sig for øje i dagens Danmark. Ved indførelse af de første menighedsråd i begyndelsen af 1900-tallet, var der kræfter i vor kirke, der mente, at dette kunne gå rigtigt galt. I dag er det en helt naturlig ting, at et hvert Funktionsdygtigt sogn har eget menighedsråd, der sørger for driften lokalt.

Debatoplægget er bestemt værd at stifte bekendtskab med. Jeg kan kun give min bedste anbefaling til det videre arbejde i udvalget. Således at det bliver muligt vi får et forum i folkekirken, hvor demokratisk valgte og visionære folk kan mødes i trygge forå, og drøfte mulige initiativer til glæde og gavn for vore 2200 sogne.

Kirkeministeren hører gerne om dine gode ideer til udvalgets videre arbejde, inden udgangen af oktober.

Hjælp os, Carl Holst

Jesper Schramm
speciallæge i almen
Skovvej 19, Rødd

Kære Carl Holst,
interessere dig i
selvstændige emner
vende, der elsker
uden betaling for
virksomheder, der
ment praktiserer

Almindelig ansættelse
og lovlighed er
Venstre og rege
Faick Health Care
ind med regions
med discountlo
Dansk almenme
men praksis har
udviklet, med for
undervisning og
dannelse i de sen

Nu slagtes den
dannede lægegr
fordel for region
og lægehoteller
nuitet og person
Så kom dog rig
og støt den vel
danske almenpr
dagtid og i vagt

Svar til B.

Henrik Morup
chefkonsulent ved S
Banegårdspladsen V

Svar til Kai Bajer
køber et rejseskort
Det lyder som
træls øvelse, da
igenem med de
rejseskort. Men fo
er ikke, at Rejsesk
side har været re
Rejseskort: Kun

Pernille Thim Pedersen

Fra: Jørgen Biegel <jbi@tekkva.dk>
Sendt: 30. oktober 2013 16:24
Til: Kirkeministeriet
Cc: Jørgen Biegel (Tekkva)
Emne: Styringsstruktur - høringsvar

Kære Ministeriet for Ligestilling og Kirke,

Bemærkning til modeller om indre anliggender:

- Jeg er menighedsmedlem i Gistrup, men skriver på egne vegne.
- Jeg er tilhænger af kirkeråd med begrænset kompetence (model 2)
- Begrundelsen er, at kirkens egne medlemmer selv skal afgøre indre anliggender og ikke folketinget, hvis medlemmer ikke alle er medlem af folkekirken.
- Jeg opfatter et kirkeråd som et kompromis. Der er fare for, at mindretal inden for folkekirken, fx valgmenigheds- og missionsfolk, ikke kan komme til orde og få medindflydelse pga. det store flertal. Dog anser jeg dette kompromis for bedre end at afgørelser træffes i folketinget.

Venlig hilsen
Jørgen Biegel

Gistrupparken 12
9260 Gistrup

Ole Rötzler Møller
Strandgårdsvej 36, DK 4000 Roskilde
E-mail: ole.roetzler.moeller@mail.dk
Tlf.: 46.36.14.55 / 23.36.14.51

Himmelev, den 30. oktober 2013

Til,
Ministeriet for Ligestilling og Kirke
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K

Fremsendt som e-mail til
adressen: km@km.dk

Bemærkninger til ”Debatoplæg fra Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken”

Min baggrund for at fremsætte bemærkninger til debatoplægget er en fortid som medlem af Himmelev sogns menighedsråd fra 1986 til 2012 (26 år) og med flere perioder som formand. Sognet er et ”forstadssogn” til Roskilde som omfatter bydelene Himmelev, Veddelev og det nye boligområde Trekroner, hvor Roskilde universitet er lokaliseret. Et sogn der i samme periode er vokset fra ca. 4.000 til nu ca. 12.000 indbyggere, og som fuldt udbygget vel omfatter ca. 14.000 indbyggere om få år.

Debatoplæggets opdeling af styringsproblemerne i to delområder for h.h.v. indre anliggender og fælles økonomi samt fælles anliggender er velbegrundede. I f.t. mine 26 års erfaringer, er det de økonomiske anliggender, der har givet langt de største problemer for dagligdagen i menighedsrådene. De indre anliggender har jeg fornemmet liggende på et ”højere plan”, hvor menighedsrådet nok har haft meningsudvekslinger, men ikke involveret sig m.h.t. tilkendegivelser ud ad til, men alene overfor Provstiudvalget. De fælles anliggender har ligeså ligget på et ”højere plan”.

De seks pejlemærker

Jeg kan tilslutte mig vigtigheden af de seks pejlemærker med følgende bemærkninger:

M.h.t. det nære forhold mellem staten og folkekirken, er der sket grundlæggende ændringer siden grundlovens vedtagelse i 1849: medlemskab af folkekirken er dalende, kravet/ønsket om religionslighed er stigende (ligestilling/demokratisering) og statens understøttelse af folkekirken er tvivlsom. Ved grundlovens tilblivelse var hensigten med § 4 vel udelukkende af moralske hensyn, men det moralske har folkettinget i flere tilfælde glemt, og udelukkende ladet sig lede af folkestemningen – hvad vil give stemmer ved det følgende valg -. Det sidste eksempel var helligdagslovgivningen. Økonomien blev vel først aktuel omkring 1915-20, hvor folkettinget vedtog lovene om statshusmandsbrugene, og hvor staten overtog en væsentlig del af sognemenighedernes jorde. Som kompensation herfor blev præster 100 % tjenestemænd og staten betaler fortsat en årlig sum penge udmålt i

f.t. antal præster m.v. Altså en "evig betaling/godtgørelse" til folkekirken, fordi staten dengang var mindst lige så "fattig" som i dag. *Og denne statslige erstatning til folkekirken bør ikke ændres! Altså ingen ændring til bloktilskud!* Der er i debatoplægget en antydning af, at drøftelserne om ændring til bloktilskud igen kan blive aktuel, hvilket jeg herved vil forsøge at undgå.

M.h.t den demokratiske legitimitet har forholdene også ændret sig væsentligt. Magtbalancen har over de seneste 10-15 år rykket sig i og med at et par kirkeministre har kørt deres eget løb og ikke hørt tilstrækkeligt på meldingerne fra "det kirkelige landskab". *Skal der fortsat være en tilstrækkelig interesse for indvalg i menighedsrådene, skal der ikke etableres mere centralisme, tværtimod.*

Folkekirkens indre anliggender

Jeg kan ikke støtte etableringen af et landsdækkende kirkeråd til styring af "Folkekirkens indre anliggender". *Jeg vil i stedet foreslå, at biskopperne sammen med en teologisk professor fra h.h.v. Københavns og Århus universiteter samt to provster og to præster udpeget af deres respektive foreninger tilsammen udgør det forum som skal involveres, når der skal iværksættes overvejelser om ændringer.*

Ændringer i ritualer, gudstjenesteordning, bibeloversættelse og salmebog er så relativt sjældent forekommende, at *etablere af et fast kirkeråd vil være alt for meget. Hellere et "hvilende forum" som overfor angivet, og som aktiveres når lejligheden byder sig.*

Forholdet mellem det foreslåede hvilende forum og ministeren og folketinget bør være således, at såfremt forum'et i enighed eller med $\frac{3}{4}$ dels flertal stiller ændringsforslag skal ministeren og folketinget acceptere ændringsforslaget. Kan denne enighed ikke opnås, skal ministeren optage forhandlinger med forum'et. På baggrund af disse forhandlinger kan ministeren fremsætte forslag som kan fremlægges til vedtagelse i folketinget såfremt $\frac{2}{3}$ af forum'et kan tiltræde det. Kan dette flertal ikke opnås, bør forhandlingerne stoppe. Og der foretages ikke yderligere.

Dette noget stramme forslag skyldes også, at folketinget i dag er ligeså kirkefremmed som vælgerne/befolkningen, og flere medlemmer af folketinget kan endda være medlem af et ikke kristent trossamfund.

Skulle de videre forhandlinger om debatoplægget ende med, at der nedsættes en landsdækkende kirkeråd for de indre anliggender, *bør lovgivningen være yderst stram m.h.t. kirkerådets og de enkelte medlemmers handlemuligheder. Rådet bør kun kunne behandle indre anliggender i snævraste forstand, og rådet og dets medlemmer kan ikke udtale sig om andre forhold. Formålet hermed er at undgå den "alm. politiseren" som frygtes af mange af os.*

Folkekirkens fælles økonomi og fælles anliggender

Jeg ser gerne, at der etableres eet "Råd for folkekirkens fælles økonomi og fællesanliggender". Rådet skal sammensættes så bredt og decentralt som muligt indenfor folkekirkens område. Samspillet med minister og folketing bør principielt følge samme retningslinjer som foreslået i afsnittet om folkekirkens indre anliggender. Dog kan mangel på tilstrækkelig enighed i rådet selvfølgelig ikke medføre at forhandlingerne stopper. Manglende enighed må betyde, at ministeren må beslutte ud fra de tilkendegivelser rådet fremsætter.

M.h.t. statens tilskud til folkekirken henvises der til første afsnit ovenfor under ”De seks pejlemærker”.

Andre forhold

Under debatten om den fremtidige struktur for folkekirken kan der opstå ønske om at andre tilstødende aspekter også optages til drøftelse. Jeg vil i det følgende pege på to forhold som det ville være godt at få en debat om:

I forbindelse med det seneste bispevalg i mit stift, Roskilde Stift, opstod der nogen forvirring og utilfredshed med forløbet af optællingen for 1. valgrunde, idet valgudvalget - og stiftskontoret vel også - ikke havde tilrettelagt en ordentlig optællingsprocedure m.h.t. stemmesedler og kuverter. Derfor gik der kludder i optællingen, således at der blev omvalg. Dette foranledigede mange meningstilkendegivelser i form af læserbreve. Eet læserbrev har sat sig fast i min hukommelse. *Det var skrevet af prof. emeritus, dr. theol. Theodor Jørgensen, der godt nok ikke i direkte relation til dette valg foreslog, at der burde nedsættes et ”bispeprøveudvalg”, der skulle afprøve/godkende bispekandidaternes teologiske egnethed til bispeværdigheden. Det var nok en god ide, men unægtelig noget utraditionel?*

Jeg mener ikke, vi meget længere kan lade være med at give bedre kår for andre trossamfund m.h.t. religionslighed. Repræsentanter for den katolske kirke er helt forståelig meget aktive på forholdet. Det er selvfølgelig ikke alle trossamfund, der kan få denne frihed. *Trossamfundet skal være af en vis størrelse, udbredt over hele landet, og der skal være sikkert styr på, hvem der er medlem af trossamfundet. Der skal være en ”landsledelse”, der er i stand til at modtage de skatteopkrævede medlemsbidrag, forestå fordelingen til menighederne og ikke mindst aflægge regnskab for brugen af de økonomiske midler.* Jeg er bekendt med, at også andre forhold skal være opfyldt, men det her anførte, mener jeg, er et meget centralt punkt. Når vi kan opkræve kirkeskat hos folkekirkens medlemmer, kan vi også gøre det hos medlemmer af andre trossamfund.

Med venlig hilsen
Ole Rötzler Møller

Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd

Hillerød, den 29. oktober 2013

Til Ministeriet for Ligestilling og Kirke
Frederiksholms Kanal 21
1220 København K

1. Ministeriet for Ligestilling og Kirke har med skrivelse af 2. maj 2013 sendt debatoplæg fra udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken i høring. Således foranlediget har Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd fremsendt et høringssvar. Af dette høringssvar fremgår det, at et markant flertal af Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd IKKE støtter de modeller for et kirkeråd, som foreslås i debatoplægget. I formandens fremsendelsesskrivelse oplyses, at en mindretalsudtalelse fremsendes særskilt til ministeriet. Denne mindretalsudtalelse er udfærdiget af medlem af Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd Terkel T. Nielsen og tilsluttes i det væsentligste af sognepræst Ida Secher og sognepræst Henrik Winther Nielsen. Vi ønsker en skarpere afvisning af udvalgets oplæg end indeholdt i udtalelsen fra flertallet i menighedsrådet.

2. Undertegnede (som i det følgende kaldes mindretallet) er selvsagt klar over, at det langt fra er første gang, at politiske og juridiske kredse ønsker en centralisering i folkekirken og søger at indføre en kirkeforfatning med en synodalt organiseret styringsstruktur. Allerede kort tid efter junigrundloven af 1849 blev der i 1853 og igen i 1868 nedsat en kirkekommission, der havde til formål at indføre en kirkeforfatning med et landskirkeråd. I begge tilfælde måtte regeringen opgive at lovgive om en kirkeforfatning, og skiftende regeringer valgte at imødekomme rigsdagens venstrefolk og grundtvigianere og ved lovgivning sikre frihed og rummelighed inden for Folkekirken. Højreregeringen nedsatte i 1883 uden om rigsdagen et rådgivende kirkeligt råd, overvejende et bisperåd, der skulle træde i stedet for en kirkeforfatning; rådet blev i 1901 opløst af venstregeringen, og J.C. Christensen fik i 1903 vedtaget lov om menighedsråd. Som led i forhandlingerne besluttedes det i 1904 at nedsætte et repræsentativt sammensat kirkeligt udvalg. Det Kirkelige Udvalg fremkom med forslag til kirkeforfatning i 1907, men heller ikke denne gang kunne der opnås enighed om en sådan. I 1922 gennemførtes en kirkelig lovgivning, som forankrede kirkeordningen, som fortsat er gældende, dvs. en kirke med en central statslig styrelse. Rigsdagen nedsatte et kirkeligt udvalg i årene 1928-1940, som udviklede sig til et kirkepolitisk debatforum, og de grundtvigske kredse fremhævede igen ønsket om en kirkelig struktur med størst mulig frihed og uden en kirkeforfatning. Efter 2. verdenskrig har strukturkommissionen i perioden 1964-1971 behandlet Folkekirkens struktur, dog uden et foreslå en kirkeforfatning, som heller ikke var omfattet af udvalgets kommissorium. I 1990'erne drøftede kirkelige og juridiske kredse igen en kirkeforfatning, idet der var stærke ønsker om at give Folkekirken "mund og mæle". Efter årtusindeskiftet har kredse med tilknytning til bl.a. Selskab for Kirkeret arbejdet med

Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd

spørgsmålet om en kirkeforfatning, og i 2012 nedsatte regeringen et ”Udvalg om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken”, der nu er fremkommet med forslag om en kirkeforfatning og et kirkeråd.

Mindretallet har for det første noteret sig, at alle forslag til kirkeforfatning og kirkeråd hidtil er strandet. Det er selvsagt ikke tilfældigt. Grunden til den manglende effektivering er, at der hverken er eller har været behov for en kirkeforfatning eller et kirkeråd. For det andet, at de to mest indflydelsesrige danske teologer, N. F. S. Grundtvig og Søren Kierkegaard, begge var imod en kirkeforfatning og et kirkeråd. For det tredje at den gældende kirkeordning er blevet til gennem en række kirkelove, herunder lovgivningen fra 1922, og er stort set en velfungerende ordning.

3. Mindretallet har drøftet begrundelsen og behovet for eventuelt at indføre en kirkeforfatning og et kirkeråd. I den forbindelse konstaterer man, at udvalget om styringsstruktur åbenbart lægger stort vægt på at skabe klarhed over styringsstruktur og kompetenceforhold. Således fremhæver udvalget ordet ”klarhed” 16 gange i debatoplægget. For en umiddelbar vurdering forekommer ønsket om at tilgodese klarhed og konceptuel orden at være en noget spinkel begrundelse for at gennemføre en radikal ændring af de kirkelige forhold i Danmark med meget store konsekvenser. Den nuværende kirkeordning er præget af tilstrækkelig klarhed.

Dernæst synes udvalget – og tilhængere af en kirkeforfatning i øvrigt – at opfatte grundlovens § 66, løfteparagraffen, som en forpligtigelse, der påhviler netop denne generation at indfri. Grundlovens § 66 har følgende ordlyd: ”Folkekirkens forfatning ordnes ved lov”. Det er selvsagt ikke tilfældet, og der er da også gået mere end halvandet århundrede siden junigrundloven. Spørgsmålet er endvidere, om det ikke kunne være rimeligt at opfatte grundlovens § 66 således, at løfteparagraffen allerede er indfriet gennem en lovgivning, der har strakt sig over et århundrede. En forfatning skal ikke nødvendigvis gives ved en enkelt lov på et bestemt tidspunkt. Mindretallet har noteret sig, at dette synspunkt er blevet gjort gældende i debatten. Det må i denne sammenhæng erindres, at Folketinget altid har kompetence til at ændre enhver lovgivning, også den kirkelige lovgivning, herunder en eventuel kirkeforfatning.

Hverken et ønske om klarhed eller et ønske om at indfri grundlovens § 66, løfteparagraffen, kan således tillægges en vægt, der på nogen måde skulle tilsige etablering af en kirkeforfatning og et kirkeråd.

4. Udvalget lægger stor vægt på, at der er et væsentligt behov for, at kirkens såkaldte ”indre anliggender” og kirkens økonomi lægges i hænderne på et dertil oprettet kirkeråd. Med hensyn til de indre anliggender skal det først bemærkes, at det drejer sig om forhold som gudstjenesteordning, salmebog, bibeloversættelse og kirkens ritualer i forbindelse med især de kirkelige handlinger. Mindretallet har set på konkrete indre anliggende i 100 år, nemlig i det 20. århundrede. Det drejer sig om ganske få begivenheder. Således foreligger der en autoriseret bibeloversættelse fra 1992, en autoriseret oversættelse af Det Nye Testamente fra 1948, en autoriseret oversættelse af Det Gamle Testamente fra 1931 og en autoriseret oversættelse af Det Nye Testamente fra 1907. Med hensyn til salmebøger blev der i det 20. århundrede autoriseret to salmebøger, Den Sønderjyske Salmebog fra 1925 og Den Danske Salmebog fra 1953. Gudstjenestens ritualbøger blev autoriseret i 1912 og 1992.

Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd

Begrundelsen for at inddrage kirkens indre anliggende under et kirkeråd er primært at sikre kirken frihed og autonomi. Mindretallet finder, at den nuværende ordning fungerer fuldt ud tilfredsstillende. Ministeren har enekompetence, udviser passende skønsomhed og tilbageholdenhed og inddrager gennem høring og udvalgsarbejde m.v. størstedelen af det kirkelige landskab. Man tillægger det overordentlig stor betydning, at folketing og minister beskytter og tilgodeser de teologiske mindretal, hvilket langt fra er givet, at et kirkeråd kan eller vil. Folketingets medlemmer repræsenterer også folkekirkens medlemmer og gør det – både gennem demokratisk valg og repræsentativitet – langt bedre, end et kirkeråd vil gøre det. Der ses ikke at være et reelt behov for gennem yderligere lovgivning at regulere kirkens indre anliggender. Den nuværende ordning, hvor ministeren varetager kirkens indre anliggende gennem kgl. anordning og kgl. resolution fungerer godt.

5. Folkekirkens økonomi er et andet hovedtema for udvalget. I lighed med de indre anliggender finder udvalget, at der er et behov for en ændret regulering af Folkekirkens økonomi. Kirkens indtægter udgør 7,8 mia. kr., heraf er 6 mia. lokal kirkeskat m.v., medens Fællesfonden får 1 mia. kr., primært landskirkeskat, og statens tilskud udgør 0,8 mia. kr. Motivet er, at et kirkeråd skulle sikre kirkens autonomi ved at bestyre kirkens midler eller i hvert fald Fællesfondens midler. Ministeren har kompetencen til at fastsætte landskirkeskatten og Fællesfondens budget. Det gør han i samarbejde med stifterne, de kirkelige organisationer og en budgetfølgegruppe. Denne ordning har traditionelt fungeret smidigt og effektivt, og man ser ikke noget behov for en regulering ved lovgivning endsige behov for at tildele et kirkeråd en kompetence på dette område.

Med hensyn til substansen ser mindretallet således ikke noget behov for grundlæggende at ændre kirkeordningen, hverken for så vidt angår kirkens indre anliggende eller kirkens økonomi.

6. Udvalget foreslår tre organisatoriske modeller, som kan erstatte den nuværende kirkeordning, som anses for utilstrækkelig. Mindretallet tager afstand fra alle tre modeller og ønsker at fastholde den nuværende ordning. Især finder man, at de forslag, der indebærer oprettelse af et eller flere kirkeråd, er helt forkerte; et kirkeråd bør under ingen omstændigheder nyde fremme. Udvalget ønsker ligeledes at styrke og formalisere biskoppernes rolle i den danske kirkeordning. Mindretallet ser ikke noget behov for en sådan styrkelse af bispeembedet eller for et nyt organ.

Et kirkeråd vil indebære en centralisering af magten i Folkekirken i et organ, der pludselig bliver en aktør i det danske samfund. Kirkerådet vil give Folkekirken "mund og mæle", hvilket formentlig er det helt afgørende motiv bag forslagene, et kirkeråd vil repræsentere kirken og udtale sig på kirkens vegne, og det må stærkt befrygtes, at et kirkeråd vil blive en politisk aktør. Udvalget fremhæver, at båndet mellem stat og kirke skal fastholdes. Det er imidlertid vanskeligt at se, hvad der måtte være tilbage for statsmagten i en situation, hvor både kirkens indre anliggender og kirkens økonomi *de facto* varetages af et kirkeråd uanset ministerens formelle kompetence. Det ligger snublende nær at se oprettelsen af et kirkeråd som første skridt i en adskillelse mellem stat og kirke. Staten er kirkens beskytter og garant for kirkens frihed, rummelighed og integritet.

Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd

Det kan heller ikke afvises, at oprettelsen af et kirkeråd kan udfordre menighedsrådene som Folkekirken grundlæggende enhed.

Desuagtet at udvalgets motiver og intentioner er at gøre, hvad der er bedst for Folkekirken – det anerkender vi – så anser vi stadig folketinget og ministerens kompetence i forhold til Folkekirken som værende den bedste garant for frihed, rummelighed og integritet i kirken. Det afgørende er, at mindretallet ikke ønsker nogen magtkoncentration eller centralisering i et kirkeråd.

Som følge af denne holdning skal mindretallet undlade at forholde sig til enkelthederne i et eventuelt kirkeråds opbygning, sammensætning og kompetence.

7. Sammenfattende skal mindretallet i Frederiksborg Slotssogns Menighedsråd understrege

- at man ikke ønsker nogen strukturelle ændringer i den danske kirkeordning, som er unik og har båret en levende og velfungerende Folkekirke i generationer
- at man på det kraftigste modsætter sig oprettelsen af et eller flere kirkeråd.

Med venlig hilsen

Sognepræst Ida Secher

Sognepræst Henrik Winther Nielsen

Terkel T. Nielsen medlem af menighedsrådet

Damsholte Kirke
v/ Eva Brinck Jensen
Grundsundsvej 294
4780 Stege

Ministeriet for Ligestilling og Kirke
Frederiksholms Kanal 21
Postboks 2123
1015 København K

Høringsvar vedrørende Folkekirkenes styringsstruktur

- Vi mener, angående lovregulering af indre anliggender, at ingen lovgivning, herunder en med udgangspunkt i den nuværende ordning, kan være et godt afsæt for en folkekirke med stærk forankring i og opbakning fra den danske befolkning. I stedet for skal der være retningslinjer for, at ministeren skal vise stor skønsomhed, mm.
- Vi mener, at de nuværende forslag har den paradoksale dobbeltvirkning, at de i det korte løb centraliserer og bureaukratiserer—og derved forandrer folkekirken til en statskirke—mens de i det længere løb øger sandsynlighed for, at stat og kirke adskilles og folkets kirke står uden dens Grundlovsfæstede støtte.
- Vi mener, angående styring af den fælles økonomi, at Budgetfølgegruppen bør lovfæstes, herunder at Budgetfølgegruppens sammensætning i højere grad burde afspejle folkekirkenes grundlag samt at procedurerne omkring medlemsvalg burde være mere demokratiske.

Vores argumenter følger nedenfor, ledsaget af uddybende begrundelser i det efterfølgende:

- 1) Et kirkeråd vil true friheden og rummeligheden i den danske folkekirke
- 2) Et kirkeråd er udtryk for magtkoncentration i modsætning til den eksisterende ordning, der er kendetegnet ved magtspredning
- 3) Et kirkeråd vil uundgåeligt blive opfattet som talerør for hele folkekirken
- 4) Vi risikerer at tabe medkristne, der ikke kan identificere sig med udtalelser fra et kirkeråd
- 5) Kirkeråd i Norge og i Sverige har medført faldende medlemstal
- 6) Et kirkeråd savner demokratisk legitimitet og er udtryk for demokratisk underskud
- 7) Et kirkeråd vil mangle det teologiske tilsyn, der sikrer, at eventuelle beslutninger om indre anliggender er i overensstemmelse med kirkens bekendelsesskrifter

- 8) Et kirkeråd splitter kirke og folk ved at medvirke til eksisterende tendenser til at centralisere, bureaukratisere og topstyre kirken. Derved bliver den lokalt forankrede folkekirke til en centralstyret og politiseret statskirke og staten tjener ikke mere folket.
- 9) Et kirkeråd løsner det positive bånd mellem stat og folk ved at gøre en evt. adskillelse af kirke og stat mere sandsynlig. Staten vil derved igen fralægge sig medansvar for at støtte folkets kirke som ellers fæstet i Grundlovens §4.
- 10) Debatoplæggets titel er misvisende og indikerer, at den nuværende struktur hverken er sammenhængende eller moderne.
- 11) Processen omkring forberedelse af lovforslaget er ligeledes misvisende og bærer præg af politisk topstyring-- og bryder derved med folkekirkens tradition for bred høring og konsensus.
- 12) Budgetfølgegruppen bør lovfæstes.

Ad 1)

I praksis er folkekirkens forfatning blevet løst ved, at Folketinget løbende har foretaget den nødvendige lovgivning. Denne ordning har stille og roligt sikret sognebåndsløsning, adgang for kvindelige præster, oprettelse af menighedsråd og provstiudvalg og stiftsråd. I nyere tid har vi også fået hjemmesiden folkekirken.dk, udviklingsfonden, fælles logo osv. Initiativerne er kommet nedefra og ikke ovenfra, og det har sikret et ejerskab, som det ikke ville have været gjort, hvis vi havde haft et kirkeråd. Vi har, siden 1849, haft mere end 164 gode år med den nuværende kirkeordning. Folkekirken er en succeshistorie. Styrken ved den nuværende styringsform er de stærke traditioner, som er blevet til gennem tiden. Det er en så unik model, at den er værd at værne om med alle kræfter.

Folkekirken er et af de få steder, man kan mødes uden at være på politisk bølgelængde. Netop fordi befolkningen ikke betragter kirken som et politisk organ, har vi en stor opbakning. Kirkeråd vil betyde, at kirken lukker sig om sig selv og bliver for de indviede. Al erfaring viser, at synoder bliver politiserende og moraliserende og platform for de lidt for rigtige meninger, og dermed er de med til at splitte befolkningen.

Frihed og rummelighed præger folkekirken med den kirkeordning vi har nu. Og samtidig har den nuværende kirkeordning været en administrativt overskuelig ordning med få ansatte i kirkeministeriet og stiftsadministrationen.

Ad 2)

Kirkerådet vil komme til at forholde sig til alle nye folkekirkelige initiativer, før de kan fremmes, og til selv at fremlægge ideer til lovgivning.

Det gode ved vor nuværende ordning er, at mange aktører får mulighed for at præge debatten og beslutningsprocesserne. Der er tradition for magtspredning i folkekirken, en tradition, som bør styrkes, ikke forringes eller fjernes med et kirkeråd.

Ifølge det foreliggende forslag vil kirkeministeren kun have pligt til at høre selve kirkerådet i forbindelse med en ny, kirkelig lovgivning og ikke, som i dag, en lang række af kirkelige organisationer som Indre Mission, Kirkeligt Centrum, Grundtvigsk forum for ikke at tale om menighedsrådene. Opfattelsen vil være, at deres repræsentanter sidder i kirkerådet, og derfor behøver en kirkeminister med den model ikke at høre bredt i hele folkekirken. 33 personer - formodentligt "Tordenskjolds soldater" - i et råd vil aldrig nogensinde kunne spænde over folkekirken bredde. Kirkerådet kommer til at bestå af kirkens elite, som slet ikke er i kontakt med den læge befolkning og folkekirken medlemmer. Vejen fra bund til top bliver meget lang.

Indflydelsen vil blive koncentreret på langt færre personer end i dag, hvor mange forskellige aktører: minister, kommissioner, høringer, stiftsråd, menighedsråd, præster, provster, biskopper, kirkelige organisationer og foreninger i skøn blanding bidrager med ideer og synspunkter og inddrages i beslutningsprocessen.

Ad 3)

Kirkerådet vil sandsynligvis og meget forståeligt give sig i kast med emner, der ligger uden for deres mandat. Et kirkeråd fristes til at mene en masse, bl.a. om samfundsforhold, socialpolitik, ulandsbistand, miljø mv. Sådan er det gået i Sverige, hvor kirken har mistet opbakning. Kirkerådet vil uvægerligt debattere og udtale sig om for eksempel etiske emner eller om, hvordan man kan fremme fred gennem begrænset handel med krigsmateriel, som man har set eksempler på fra vore nabolande. Hvem vil pressen ringe til, når der er spørgsmål om folkekirken? Kirkerådets formand.

Ad 4)

Kirken bør ikke udvikle sig til et meningsfællesskab med bestemte holdninger til miljø, krigsmateriel eller vækstpakker. Ej heller til et etisk kirkeråd, der tager patent på den rigtige kristendom, eller til en grøn bevægelse. Sker det, mister vi den rummelighed, der betyder, at man i kirken mødes om evangeliet uafhængigt af politisk holdning. Vi risikerer at få en splittet folkekirke med politisk og kulturel slagside, som nogen vil vælge fra. Vi taber medkristne, der ikke kan identificere sig med en topstyret kirkes udtalelser.

Ad 5)

Et kirkeråd vil højst sandsynligt medføre mindre tilslutning til folkekirken og måske ligefrem flugt fra kirken. De bange anelser kan bekræftes, når vi ser på udviklingen i Norge og Sverige, som vi traditionelt sammenligner os med. I internationale sammenhænge anses Norge, Sverige og Danmark som værende meget ens - og Grundtvig har også præget vore nabolande: Norge og Sverige har i dag flere folkehøjskoler end Danmark. Vi kan godt hente erfaringer fra, hvordan det er gået med kirkeråd i Norge og Sverige. Med vor nuværende kirkeordning har vi i Danmark kunnet fastholde 80 procent af befolkningen som medlemmer. Men i Norge og Sverige, hvor de har fået kirkeråd, er der sket et medlemsfald. I Norge er det 76 procent, der er medlem. I Sverige er det 67,5 procent. Der skete et fald på 15,4 procent, da Sverige fik indført kirkeråd.

Ad 6)

Folketinget er valgt af 90 procent af befolkningen. Alle folketingsmedlemmer skriver under på, at de vil overholde grundloven. I grundloven står der, at staten skal understøtte folkekirken. Grundloven sikrer offentlige møder, og Folketingets arbejde overvåges morgen, middag, aften. Kirkeministeren er undergivet folketingets parlamentariske og offentlighedens kontrol. Det er forkert, når udvalget i sit debatoplæg præsenterer vor nuværende ordning, som om ministeren hersker enevældigt. Kirkeministerens vigtigste redskab hedder konsensus. Kirkeministeren har aldrig handlet enevældigt. Heller ikke når han, rådført af budgetfølgegruppen, udskriver landskirkeskatten. Han står til ansvar for folketinget og en opposition, der hellere end gerne vil vælte ham.

Folketingets kirkeudvalg fungerer som kirkens dør til samfundet og sikrer et bredt perspektiv på lovgivningen.

Demokrati er kultur for samtale og meningsudveksling i åbne fora. Demokrati er magtspredning og mulighed for at komme tæt på beslutningsprocesserne.

Medlemmer af et eventuelt kommende kirkeråd vil for størstepartens vedkommende blive indirekte valgt gennem flere led. Hvordan kan indirekte og dobbelt indirekte valg være mere demokrati? Hvordan kan det være mere demokrati at gøre afstanden mellem menighedsrådene og topledelsen enorm lang? Hvordan kan det være mere demokrati at have en fjern ledelse på 33 personer, der udtaler sig på 4, 4 millioner mennesker vegne?

Et kirkeråd har ganske enkelt ikke demokratisk legitimitet.

Ad 7)

Et kirkeråd skal ifølge oplægget tage sig af de indre anliggender, der omfatter bibeloversættelser, ritualer og autorisation af salmebøger. Det kan lyde umiddelbart tilforladeligt. Men disse opgaver dukker vel kun op to til tre gange pr. 100 år. Derfor vil man formentlig i virkeligheden få et kirkeråd med udvidet kompetence, for det er svært at forestille sig, at 33 forstandige mennesker i råd og sekretariat vil kunne sidde på hænderne og vente på, at opgaverne skal dukke op.

Hidtil har biskopperne ført tilsyn med folkekirkens indre anliggender. Men hvordan ser det ud med kirkerådets teologiske ansvar? Det er langt fra sikkert, at medlemmerne af kirkerådet har teologisk indsigt. For at komme i kirkerådet skal man uden tvivl køre sig i stilling med, at man hverken er grundtvigianer eller indremissionsk, men alt på en gang og dermed ingenting. Biskoppernes er med et kirkeråd ikke længere kirkens og teologiens tilsynsmænd. De må rette ind efter kirkerådet. Men der kan også ske det modsatte. Biskopperne i rådet sidder inde med teologisk indsigt, som gør, at de kan komme igennem med forskellige sager og legitimere det bagefter med: kirkerådet mener.

Ad 8)

Forslagene til en ny styringsstruktur har den paradoksale dobbeltvirkning, at de i det korte løb centraliserer og bureaukratiserer—og derved forandrer folkekirken til en statskirke—mens de i det længere løb øger sandsynlighed for, at stat og kirke adskilles og folkets kirke står uden den Grundlovsfæstede støtte.

Forslag om et kirkeråd er del af den generelle tendens til at "modernisere" og "effektivisere" eller rettere sagt at centralisere og bureaukratisere. Der er allerede rejst forslag om, at menighedsrådene skal til at afgive masser af suverænitet, herunder overdragelse af personaleansvar til provstier, tvungne kirkelukninger (med evt. tilhørende inddragelse af drifts- og anlægsmidler til andre formål) samt omfordeling af lokale midler til fællesfonden. Med disse forslag skal lokale midler ikke forvaltes af varme hænder—præstens—efter konkrete lokale behov såsom dåb og begravelser og sjælesorg. De skal kanaliseres væk og forvaltes fjernt af kolde hænder til abstrakte behov—såsom kommunikationskampagner og projekter.

Med andre ord er det vigtigt at folkekirken består som *folkekirke*. Ikke en statskirke. Ikke med ministeren som "kirkens chef". Ikke med en elite der forvalter midlerne og meninger efter indbyrdes aftale. Den skal bestå og skal støttes som folkets egen kirke, hvor staten, ministeren og kirkens gejstlige og læge tjener folket--og ikke omvendt.

9) Paradoksalt frygter nogle at dannelsen af et kirkeråd er første skridt på vejen til en adskillelse mellem stat og kirke. Det ikke i modstrid med 8). Det handler vist nok om to trin—for det første at samle magt og midler og dernæst at fralægge sig ansvaret. I øvrigt er der kræfter, herunder i regeringen, der ønsker en adskillelse. Der er endda biskopper, der mener, at vi må forberede os på en adskillelse.

Men at køre sig i stilling til noget, man helst ikke vil have, kan fremme det, man helst ikke vil have. Kristendommen er en fundamental del af den danske identitet og kulturarv. I Grundlovens § 4 står, at "Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten." Den danske folkekirke er folkets kirke for 86,4 pct. af indfødte dansker. Derfor skal kirke og stat ikke adskilles. Staten skal ikke fralægge sit ansvar for at tjene folket og understøtte folkekirken.

Ad 10)

Hvor moderne skal vi være? Kommissoriet for udvalget er "... at komme med forslag til en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken...". Der er lagt op til, at ordet moderne skal være synonymt med godt. Men moderne er ikke altid identisk med godt. Det kunne være interessant at se, om moderne også er en linje, der skal fortsætte, hvis vi er så uheldige at få et kirkeråd. Væk med de gammeldags præstekjoler. Væk med den gammeldags bopælspligt for præster. Væk med civilregistreringen osv. En folkekirkeordning er ikke et spørgsmål om, at det skal være moderne og sammenhængende. Det er et spørgsmål om, hvorvidt vi kan få evangeliet ud om Jesus Kristus. Vi skal spørge os selv: Vil det her være med til at få folk til at komme i kirke? Vil det være en god måde at få fortalt om Jesus Kristus på? Vil det styrke den enkeltes tilhørsforhold til kirken? Ligeledes må det påpeges, at den nuværende styringsstruktur er sammenhængende, og at et kirkeråd ikke vil skabe en mere sammenhængende struktur.

Ad 11)

Processen omkring det lovforberedende arbejde bærer præg af politisk topstyring og taktik. Vi får ikke tilstrækkelig mulighed for at tænke os om og for at få forklaret "modellernes" reelle konsekvenser. Det truer den demokratiske legitimitet og den 164 år gammel folkekirkelige tradition for bred konsensus og ministerens store skønsomhed.

Den "sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken" er ikke et initiativ fra den brede folkekirke. Det fremgår af regeringsgrundlaget fra 2011. Det er altså en politisk aftale --udenom folketinget

og folkekirken—at gennemtrumfe denne lov inden 2014. Ingen interesse for, at god lovforberedende arbejde tager år. Ingen interesse for, at de piller ved noget, der har bestået i 164 år.

Udvalgsarbejdet er forhastet, høringsperioden forkortet og placeret hen over sommerferie, når mange menighedsråd holder lukket. Debatmøderne har været struktureret som infomøder med begrænset mulighed for korte, enkeltstående afklaringspørgsmål. Der har ikke været oplæg til oprigtig debat med plads til paneldebat, alternativ oplæg, gensidig dialog og fordybelse. Generelt bryder processen med den danske tradition for bred konsensus og i sær folkekirkens 164 årige tradition for ministerens store skønsomhed.

Ad 12)

Vi mener, at reglerne for budgetfølgegruppen og de årlige budgetsamråd skal lovfæstes. Der bør ikke ske ændringer i Folketingets og regeringens indflydelse på beslutninger vedrørende fællesfondens budget. Hvis ministeren og folketinget får mindre indflydelse på kirkens økonomi, kan det betyde en ringere lyst til at understøtte kirken økonomisk.

Opmærksomheden skal dog rettes mod, at budgetfølgegruppen ikke ad bagvejen udvikler sig til et kirkeråd. Det kan sikres ved, at processen hvorved medlemmer til følgegruppen vælges, ændres til at være mere åben og demokratisk.

KONKLUSION

Rapportens beskrivelse af gældende ordning danner et godt overblik over en fremragende ordning. Den sikrer, at den danske folkekirke er forankret i menigheden, i evangeliet og i det praksisnære—og derved i folket og deres personlige åndelige behov. Og lad os så glæde os over verdens bedste folkekirkeordning, der sikrer frihed og rummelighed for såvel præst som menighedsråd.

Damsholte Kirke, den 30. oktober 2013

Eva Brinck Jensen, præst

Jessica Gress-Wright, kasserer, Damsholte Menighedsråd

Svend Ove Madsen, sekretær, Damsholte Menighedsråd

Hørings svar vedr. fremtidig styringsstruktur for Folkekirken

Lad os med det samme slå fast: Vi går ikke ind for oprettelsen af et kirkeråd/en synode for Folkekirken.

Den danske Grundlov slår i § 66 fast, at Folkekirkens forfatning ordnes ved lov. Mange røster har gennem årene ytret, at § 66 aldrig er blevet opfyldt, men stadig *mangler* af få en overordnet rammeloavgivning i form af en synode/et kirkeråd. Vi er dybt uenige i denne betragtning. Forholdet mellem stat og kirke har fungeret *særdeles godt*, siden Grundlovens vedtagelse. Blot har mange ikke forstået at en Grundlov er en rammeloavgivning for al anden lovgivning, som bør være kort og præcist formuleret. § 66 er netop formuleret kortfattet, men alligevel så bredt, rummeligt og elastisk, at der foreligger mulighed for løbende ændringer efter behov. Det har gjort bestemmelsen både tidssvarende og yderst holdbar. Med ordene "*ved lov*" slås fast, at området alene kan reguleres ved lov og ikke ved administrative forskrifter, det vil sige cirkulærer, anordninger m.v. Det må heller ikke overses, at tanken om en forfatning/et kirkeråd – at det repræsentative selvstyre delvis *er* realiseret gennem alle de lovreguleringer, kirken har fået gennem tiden – med bl.a. lov om sognebåndsløsning, lov om menighedsråd, provstiudvalg, ophævelse af dåbstvangen, lov om valgmenigheder, lov om kirkers brug, folkevalgte biskopper, oprettelsen af de mellemkirkelige organer på stifts- og provsti – og landsplan, Det mellemkirkelige Råd og lov om domstolsbehandling af gejstlige læresager. Erfaringerne viser, at man har kunnet ordne kirkelige anliggender på tilfredsstillende måde med det forhåndenværende system. Det har vist sig at være en stor styrke, at Folketinget har holdt fast i kirken, så den ikke blev for sammenspist. Samtidig har det været en styrke, at Folkekirken har været en kulturbærende institution, som vores samfund for en meget stor del er båret af. En samlende kraft, der tilbyder nærhed og indhold i hverdagen.

Vi ser normalt meget lyst på udvikling og går ind for, at der skal udvikling til, når det gælder kirkens forkyndelse og generelle udvikling.

Men med et kirkeråd vil rummeligheden i Folkekirken forsvinde. Et kirkeråd vil komme til at udtale sig på kirkens vegne. Pressen og de evigt nyhedshungrende journalister vil i tide og utide spørge efter en kirkerådsformands mening om dit og dat, og vedkommendes og de enkelte medlemmers ytringer vil straks kobles sammen med kirkerådet. Dernæst vil svarene set med journalisters og den øvrige befolknings øjne være *et udtryk for Folkekirkens samlede mening*. Har vi først et kirkeråd, vil et sådant råd hurtigt "komme til at" have holdninger til de fleste af kirkens forhold og også alle mulige andre samfundsforhold. Kirken vil således hurtigt få eksempelvis en flygtningepolitik, en landbrugspolitik, en politik om Botoxbehandlinger, en abortpolitik, en politik om Folkeskolen, en politik om skattereglerne, en politik om fedtprocenter i pålæg og en politik om om allergifremkaldende stoffer i maling og makeup. Sådan er det gået i andre lande, der har fået kirkeråd.

Vi er af den opfattelse, at et kirkeråd vil begrænse den altafgørende rummelighed og frihed i den Folkekirke, vi kender i dag og har nydt så godt af. Udmeldelserne vil vælte ind, når folk i tide og utide identificeres med, hvad et kirkeråd mener på hele kirkens vegne om alle mulige samfundsforhold. Kirken vil hurtigt blive forvandlet fra fællesskabet mellem alle de døbte til en forening for dem med de "*rigtige*" moralske og politiske holdninger. Det er vores overbevisning, at befolkningen ønsker en kirke – ikke en politisk organisation for dem med de "*bedste*" meninger om det ene og det andet. Det er vores opfattelse, at politiske meninger ikke skal komme fra et kirkeråd med den markør, at det er det, Folkekirken mener og står for.

Styrken ved Den danske Folkekirke er netop i dag, at den kan rumme SÅ mange forskellige trosopfattelser. Og at alle lige fra Indre Mission til Tidehverv til grundtvigianerne til dem med meget progressive holdninger vedrørende evangeliets forkyndelse kan være i Folkekirken! Et kirkeråd sammensat af mellem 25-30 personer – repræsenterende ca. 4.421.511 medlemmer af Folkekirken vil folkeligt set ikke være en demokratisk magtfaktor og vil uvægerligt føre til mange udmeldelser.

Et kirkeråd vil alt for let føle sig berettiget til at tage mere magt. Og det er ikke realistisk, at vi kan have et kirkeråd, der kun beskæftiger sig med kirkens indre anliggender. Det er altså ikke hvert år,

vi får ny Salmebog eller ny Ritualbog. Hvad skal et kirkeråd få tiden til at gå med? Og hvem skal betale for at holde det i gang?

Den nuværende ordning har ikke været til hindringer for ændringer i Folkekirken. Det har været sædvane, at minister og Folketing ikke har blandet sig unødigt i Folkekirkens indre anliggender. Og selvom det er sket et par gange, så har den nugældende ordning fungeret utrolig godt. Vi mener, det er langt vigtigere at erkende den enorme værdi, der ligger i den vores nugældende ordning end at bruge masser af penge og ressourcer på et kirkeråd, som i sidste ende vil føre til splittelser i Folkekirken. Et kirkeråd bliver desværre herved let første skridt på vej mod adskillelse af stat og kirke, hvilket vi ser som en katastrofe af dimensioner, når blandet andet ses på erfaringerne fra Sverige. Skal der ske en ændring, går vi ind for model 1 i forslaget med lovregulering, der tager udgangspunkt i og stadfæster den nuværende ordning.

Gudrun Fussing, menighedsrådsmedlem

Anette Bruun, menighedsrådsmedlem

Karl-Johann Nadolny, menighedsrådsmedlem

Gitte Meyer Jørgensen, Sognepræst

Vor Frue Kirke

Frue Kirkestræde 4

5700 Svendborg

Ministeriet for Ligestilling og Kirke
Att. kontorchef Pernille Esdahl
Frederik Holms Kanal 21
1220 København K

Vedrører dokument nr. 42645/13 – brev af 2. maj 2013.

Udvalget vedrørende en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur i folkekirken har udarbejdet et debatoplæg den 15. april 2013.

Formanden for udvalget Hans Gammeltoft Hansen har gennemgået debatoplægget den 15. august på et debatmøde i Aarhus. I mødet deltog endvidere flere af udvalgets medlemmer.

Efter mødet var der en drøftelse af debatoplægget.

Debatoplægget har herefter været drøftet i Århus Domsogns menighedsråde den 29. august 2013.

Der kunne ikke i menighedsrådet opnås enighed om ét samlet høringsvar.

Undertegnede medlemmer af Aarhus Domsogns Menighedsråd mener, der bør oprettes et nationalt kirkeråd med begrænset kompetence til styring af Folkekirken indre anliggender (Model 2).

Ligeledes støtter vi oprettelsen af et nationalt organ med indflydelse på folkekirken fælles økonomi og anbefaler enighedsmodellen (2b).

Vi har med dette ikke taget stilling til, om der bør være tale om delt eller samlet kompetence.

Aarhus, 19. september 2013

Preben Højmark

Peter Hørring Boll

Dorte Omdal

Fra: niels thomsen <nthomsen112@gmail.com>
Sendt: 23. oktober 2013 08:51
Til: Kirkeministeriet
Emne: (hast) Høringssvar
Vedhæftede filer: Hørings svar - fire artikler.docx

Til

Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken!

Høringssvar

Hermed fremsendes som høringssvar fire artikler med overvejelser over debatoplægget.

Forfatterne er

Professor Niels Kærgaard, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet
Professor Svend Andersen, Institut for Kultur og Samfund – Systematisk Teologi, Århus
Rektor emeritus for Præstehøjskolen Niels Thomsen, København
Domprovst Jens Torkild Bak, Ribe.

De fire artikler er skrevet af forfatterne uafhængigt af hinanden, men ved indbyrdes kontakt har vi fundet, at vore overvejelser vedrørende debatoplægget korresponderer så meget, at det giver mening at indsende dem samlet.

Vi forventer at kunne udsende disse artikler i bogform på forlaget Aros inden længe.

På forfatterens vegne

Niels Thomsen

Til

Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken!

Høringssvar

Hermed fremsendes som høringssvar fire artikler med overvejelser over debatoplægget.

Forfatterne er

Professor Niels Kærgård, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Professor Svend Andersen, Institut for Kultur og Samfund – Systematisk Teologi, Århus

Rektor emeritus for Præstehøjskolen Niels Thomsen, København

Domprovst Jens Torkild Bak, Ribe.

De fire artikler er skrevet af forfatterne uafhængigt af hinanden, men ved indbyrdes kontakt har vi fundet, at vore overvejelser vedrørende debatoplægget korresponderer så meget, at det giver mening at indsende dem samlet.

Vi forventer at kunne udsende disse artikler i bogform på forlaget Aros inden længe.

På forfatternes vegne

Niels Thomsen

Indhold:

Niels Kærgård: Folket, folkekirken og kirkens ledelse	Side 2
Svend Andersen: Folkekirkens forfatning	Side 13
Niels Thomsen: En moderniseret kirke	Side 34
Jens Torkild Bak: Præambelteologi	Side 47

Oktober 2013

Folket, folkekirken og kirkens ledelse

Niels Kærgård,

Indledning

Hvordan den danske evangelisk-lutherske folkekirke skal se ud, har der langt fra altid været enighed om. Folkekirken har udviklet sig til det, den er i dag, gennem kampe, konflikter og debatter i de omkring tusinde år Danmark har været kristent. En af de større underliggende konflikter i nyere tid har drejet sig om, hvor rummelig folkekirken skal være.

Ved Kirkefondets dannelse i 1890'erne var synspunktet f.eks., at det drejede sig om at få etableret en kerne af aktive kristne. Man skulle ikke uden videre opfylde grundlovens løfteparagraf om en kirkeforfatning, skriver en af lederne, økonom Harald Westergaard, ”thi da skal det nok ende med, at Kirken prigsives Navnekristne”. Der må være et skarpt skel mellem ”den levende menighed” og resten af folkekirken.¹ Andre kæmpede for en rummelig og tålsom folkekirke, hvor der var plads til ”den lille mand med den lille tro”.

Sådanne konflikter har fået andre til at ønske sig ro og orden. Fyns biskop Harald Stein skriver således i 1893 i et brev til en bispekollega: ”Folkekirken iler sin Opløsning i Møde; hvem styrer den? Er det Ministeren? Rigsdagen (med dens vanvittige Lovforslag)? Vilh. Beck? Harald Westergaard? – Nej, lad os faa Ro og Orden!”.²

¹ Se Niels Kærgård, Tre økonomiske professorers teologi, *Kirkehistorisk samling*, 1997, side 129-197.

² Op.cit. Kærgård, 1997, side 145.

Konflikterne er imidlertid gradvist endt med, at vi har fået den rummelig og tålsom folkekirke. "Rummelighed og frihed" nævnes som et af de 6 "pejlemærker" i Strukturudvalgets debatoplæg³. Der er flere forskellige holdninger bag dette synspunkt. Dels dem, der lægger vægt på, at der skal være plads til den omtalte den lille mand med den lille tro. Kirken skal ikke kun være for de "hellige". Men de stærkt troende betoner i dag også ofte rummeligheden, for de har erkendt, at de er et mindretal, der skal sikres beskyttelse mod det flertal, der f.eks. uden betænkelighed vier fraskilte og homoseksuelle.

Resultatet af den tålsomme folkekirke er en dansk kirke, der har en større andel af befolkningen som medlemmer, end det er tilfældet for noget andet trossamfund i nogen af de lande, vi normalt sammenligner os med. Samtidig er den danske befolkning et af de folk, der har den mest afslappende holdning til de religiøse dogmer.⁴ Bemærkelsesværdigt mange danskere er medlemmer af folkekirken, men de er det på en bemærkelsesværdig passiv måde. Den danske folkekirke er "tilstede overalt", som det hedder i et andet af debatoplæggets pejlemærker. Men den er på ingen måde anmassende eller påtrængende; den er tværtimod en "fjern kirke", der holder sig i baggrunden.⁵

Folkekirken og staten

Denne brede og rummelige folkekirke har siden reformationen indgået i et tæt ægteskab med staten. Som i de fleste ældre ægteskaber har der været konflikter, og forholdet har over tiden udviklet sig og skiftet karakter. Staten og folkekirken hjælper og støtter hinanden. Derved bliver folkekirken meget andet end bare et almindeligt trossamfund. Den har også fået tillagt en række centrale ikke religiøse samfundsopgaver⁶.

Folkekirken forvalter en stor del af den danske *kulturarv*. Stort set alle middelalderlige bygningsværker i Danmark er kirker, der vedligeholdes af folkekirken. Den dominerende del af den ældre danske billedkunst er kirkernes kalkmalerier og kirkeinventarets billedskærerarbejde. Kirkekoncerter er en helt central del af det danske musikalske landskab.

Den danske *personregistrering* og folkekirkens medlemskartotek er vævet så uløseligt sammen, at de er helt umulige at adskille. Det er "kirkebøgerne" – nu elektroniske – der indeholder de demografiske oplysninger om den danske befolkning. De fleste steder er begravelsespladserne for

³ Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken, *Debatoplæg*, Ministeriet for Ligestilling og Kirke, København 2013. Omtales her kun som "debatoplægget" og "strukturudvalget".

⁴ Peter B. Andersen & Peter Lütchou, Tro og religiøst tilhørsforhold i Europa, i P. Gundelach (red.) *Danskerne særpræg*, København 2004, side 245-268.

⁵ Jørgen I. Jensen, *Den fjerne kirke mellem kultur og religiøsitet*, København 1996.

⁶ Vedrørende de følgende argumenter se Niels Kærgård & Jørn Henrik Petersen, *Folkekirken, Staten og økonomien* og samme forfatters *Den ideelle kirkeordning, Folkekirken og fremtiden*, begge i Lisbet Christoffersen, Hans Raun Iversen, Niels Kærgård og Margit Walburg, *Fremtidens danske religionsmodel*, København 2012, henholdsvis side 259-273 og 357-370.

alle også de folkekirkelige ”kirkegårde”. Staten har i meget høj grad ”udliciteret” *begravelsesvæsenet* til folkekirken.

Men ud over de mere konkrete opgaver, som folkekirken varetager for staten, så hjælper den også samfundet på mere uhåndgribelige måder. Det, at næsten hele den danske befolkning har været i ét trossamfund, har givet *sammenhængskraft* og hindret religiøse konflikter. Og der skal ikke så meget til, for at religiøse konflikter bliver belastende for et samfund. Man behøver ikke tænke på dramatiske eksempler som Nordirland; man så spiren til økonomisk belastende konflikter i mange af mellemkrigstidens vestjyske sogne, hvor der i landsbyer, der knap nok var tilstrækkeligt store til rationelt at huse ét mejeri, var to, et grundtvigiansk andelsmejeri og et søndagslukket indre missionsk. Men den slags har den bredt favnende folkekirke, hvor alle var med, stort set forhindret i Danmark.

Den evangelisk-lutherske teologi har også mange hensigtsmæssige sider set fra samfundets side. Man har talt om en *luthersk arbejdsmoral*.⁷ En stat kan jo ikke ønske sig noget bedre end en befolkning, der står op og synger:

*Gå da frit,
enhver til sit
og stole på Guds nåde!
Da får vi lyst og lykke til
at gøre gavn, som Gud det vil,
på allerbedste måde.*

Men den evangelisk-lutherske har ikke kun dannet basis for arbejdsmoralen; den har også dannet grundlag for en *solidaritet med de svage*, som ligger til grund for etableringen af de nordiske velfærdsstater. Man kan næsten ikke forestille sig et mere ideelt fundament for et samfund end det, der kommer til udtryk i en anden af de kendte folkekirkelige salmer⁸:

*Så lær mig da, Herre, at dig til behag
jeg bruger det pund, mig blev givet,
at fylde med hæderligt virke min dag,
at hjælpe og værne om den som er svag,
at elske, thi deri er livet.*

Det sidste område, som skal nævnes her som eksempel på, at folkekirken understøtter det danske samfund, vedrørende udviklingen i *Udkantsdanmark*. Næsten alle lande har haft brug for støtteordninger for at sikre en nogenlunde geografisk balance. Vi har også her i landet haft regionalpolitik og egnsudviklingsstøtte, og EU bruger mange milliarder på regional udvikling. Men

⁷ Om luthersk arbejdsmoral se Niels Kærgård, *Kald og incitament i velfærdsstaten*, i Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen og Lise Holm Petersen, *13 værdier bag den danske velfærdsstat*, Odense 2007, side 55-68.

⁸ Se Niels Kærgård, *Du satte dig selv i de nederstes sted: Sociale holdninger i salmebogen*, i Niels Gunder Hansen, Jørn Henrik Petersen & Klaus Petersen (red.) *I himlen således også på jorden?*, Odense 2010, side 177-199.

udviklingen i det sekulære samfund er gået i retning af centralisering. Kommunestrukturen er blevet "rationaliseret" så man i 1970 gik fra omkring 1300 by- og sognekommuner til 271, og dette tal blev så i 2007 skåret ned til 98 kommuner. Kommunekontorer, skoler, seminarier og tekniske skoler er centraliseret. Samtidig har konkurrencen på markedet kvælet de lokale mejerier og de små butikker. Men der er stadig 2200 sogne med mere end 2300 kirker i folkekirken. Nogen vil se det som en manglende rationalisering, men det sikrer jo, foruden de kirkelige handlinger også et rigt lokalt udbud af kirkekoncerter, foredrag, juletræer og andre arrangementer i landsbyer, hvor der hverken er offentlige institutioner eller butikker tilbage. Folkekirkens betydning for udviklingen i landsognene må bestemt ikke glemmes.

Folkekirken er altså på mange områder en af de bærende piller i det danske samfund, og Danmark (og de øvrige nordiske lande, hvor en række tilsvarende strukturer genfindes) har været en succes. Vi er et af de lande i verden med den højest gennemsnitsindkomst, og den danske befolkning er gennemsnitligt set en af verdens lykkeligste (måske den lykkeligste) jf. mangfoldige internationale spørgeskemaundersøgelser.

Kravene om ændringer

Hvorfor så lave noget om? Er der grund til at pille ved noget, der bygger på årtiers, og ofte endda århundreders, traditioner, og som tilsyneladende fungerer godt? Det er klart, at skal man pille ved noget så følsomt som et lands religionsmodel, så skal man tænke sig godt om. Det er et indviklet net af institutioner og traditioner, der påvirker holdninger og sammenhængskraften i samfundet på mange måder; og det på måder der ikke uden videre lade sig beregne. Der er imidlertid i de senere årtier sket en lang række ændringer, som kan begrunde nødvendigheden af ændringer.⁹

Folkekirkens *medlemstal* er faldet ganske kraftigt fra 99 procent af befolkningen for 100 år siden til 95 procent i 1970'erne til nu lige under 80 procent. Tidligere var alle andre tros- og livssynsgrupper helt ubetydelige, mens vi i dag har en gruppe af irreligiøse på omkring 11-12 procent af befolkningen, og en muslimsk gruppe på omkring 4-5 procent. Andre af de gamle mindretal, navnlig katolikkerne og pinsebevægelsen, har også i kraft af blandt andet indvandringen fået flere medlemmer.

Som en parentetisk bemærkning er det dog værd at indskyde, at folkekirken er den af de gamle grundpiller i det folkelige liv, der klarer sig bedst. De politiske partiers medlemstal er faldet radikalt; i 1961 var f.eks. 37 procent af Venstres vælgere medlemmer af partier, i dag er det omkring 4 procent. Det samme gælder de politiske ungdomsforeninger. Venstres Ungdom er f.eks. faldet fra over 50.000 medlemmer i 1960'ernes begyndelse til under 3.000. Fagforeninger, Landbo- og Husmandsforeninger har også haft dramatiske fald i medlemstallene. Men folkekirken kan jo ikke leve af, at det går endnu værre for de andre folkelige foreninger.

⁹ Se Lisbet Christoffersen, Hans Raun Iversen, Niels Kærgård & Margit Warburg, *Den Danske religionsmodel på vej mod et tippunkt*, i L. Christoffersen, H.R. Iversen, N. Kærgård & M. Warburg (red.) 2012, op. cit., side 381-384.

Samtidig er der sket store *befolkningsmæssige forskydninger* i Danmark. Der er sket en afvandring fra øer og landdistrikter, og det betyder, at en række landsogne har et meget lille indbyggertal; omkring 200 sogne har under 200 indbyggere. Samtidig er en del storby sogne, f.eks. i det indre København, dels blevet affolket ved renovering, dels blevet beboet af indvandrere, der er muslimske eller i hvert fald ikke folkekirkemedlemmer. Endelig går skillelinjerne i de store byområder, specielt København, ikke længere mellem geografiske afgrænsende grupper, og det har skabt et øget behov for funktionspræster, som studenterpræster, fængselspræster, natkirkepræster osv. Dette har skabt behov for at overveje nogle tilpasninger af folkekirkens struktur, f.eks. kirkenedlæggelser, som den nuværende, uklare, traditionsbestemte ledelsesmodel har svært ved at håndtere.

Der er utvivlsomt også sket noget med holdningen både i de internationale organisationer med konventioner, som vi er bundet af, og i befolkningen. Hvor man tidligere var glade for religionsfrihed, så føles *religionslighed* mere og mere nødvendigt. Det lever den danske model langt fra op til. Det kan diskuteres, hvem der har fordelene, men ikke at der er en stor forskel på behandlingen af de forskellige livssyn. Folkekirken tager sig, jf. ovenfor, af dele af kulturarven, af personregistreringer og af det meste af begravelsesvæsenet, mens staten til gengæld betaler bispelønninger og en hel del af præstelønningerne. De beregninger, der er lavet af rimeligt neutrale økonomer, synes ret entydigt at vise, at statens betalinger til præstelønninger m.v. er en hel del mindre end folkekirkens omkostninger ved de sekulære opgaver, den udfører for staten.¹⁰

Til gengæld opkræver statens så ”medlemskontingent” for folkekirken i form af ”kirkeskat”. De anerkendte og godkendte trossamfunds medlemmer kan til gengæld trække bidrag til deres trossamfund fra i skat, mens kirkeskatten ikke er skattefradragsberettiget. Trossamfund har, modsat andre livssynssammenslutninger som f.eks. Humanistisk Samfund og Scientology beføjelse til at foretage vielser med juridisk gyldighed. Der er altså i Danmark stor forskel på behandlingen af folkekirken, andre trossamfund og ikke-religiøse livssynsforeninger. Og det er nok et spørgsmål om disse forskelle holder i fremtiden.

I den nuværende folkekirkeordning er det *Kirkeministeren og Folketinget*, der er kirkens øverste ledelse i både økonomiske og religiøse anliggender. Kirkens overhoved er formelt stadig den regerende konge eller dronning, men det vil jo i praksis sige kirkeministeren. Og det er ikke kun formelt. Da vi fik ny salmebog i 1953 rettede den siddende kirkeminister, provst Carl Hermansen, flere steder i udkastet, inden han gik til Kongen med salmebogen for at få det autoriseret. I 2001 startede kirkeminister Tove Fergo med at udtale tvivl om, hvorvidt der var brug for en ny samlebog, selvom der havde siddet en salmebogskommission og arbejdet med en ny salmebog i adskillige år. Landskirkeskattens højde afgøres også af kirkeministeren. Der er altså ingen tvivl om, at Folketing og navnlig kirkeminister har ganske store beføjelser vedrørende folkekirkens ledelse, og beføjelser som de faktisk bruger.

¹⁰ Se den fællesministerielle betænkning *Folkekirkens økonomi*, København 1995 og Kirkeministeriet, *Omlægning af statens tilskud til folkekirken til bloktilskud*, Betænkning 1511, København 2009.

Det har indtil nu været anset for legitimt. Det har nok været sådan, at det store flertal – vel omkring 3/4 – af folkekirkenes medlemmer, der ikke kommer jævnlige i kirken, har haft større tillid til det politiske system, der udgår af valg med en høj valgdeltagelse, end til det kirkelige system, der baserer sig på nogle meningsråd, der er valgt på opstillingsmøder med meget få deltagere eller ved valg med en meget lav valgdeltagelse. Der er imidlertid sket noget med det politiske system. Tidligere udgik folketingspolitikere fra de vælgergrupper de repræsenterede. Venstregårdmændene var repræsenteret af de mest veltalende og repræsentative gårdmand, arbejderne af en arbejder, der f.eks. havde gjort karriere i fagforeningerne. De lignede altså på alle områder dem, de repræsenterede. I dag har man typisk valgt politiske eksperter med en politologisk universitetsuddannelse til at repræsentere ens politiske synspunkter. Men det er jo ikke sikkert, at en sådan politisk talsmand også kan repræsentere vedkommende vælgeres synspunkter også vedrørende kirkelige spørgsmål. Man kan sagtens forestille sig, at et folketing bestående af relativt unge politologer valgt af politisk-ideologiske grunde og til varetagelse af vælgergruppens økonomiske interesser ikke er særlig repræsentativt, når det gælder andre område, f.eks. kirkepolitik. Det er jo derfor også almindeligt, at "folketingsmedlemmerne stilles frit" i afstemninger om værdipolitiske spørgsmål.

Det forstærkes af, at kendskabet til almindelig historie, kirkehistorie, de bibelske beretninger og kristendomskundskab i dag er langt mindre end førhen, hvor kristendomskundskab var et centralt skolefag. Det er vel sandsynligt, at en meget stor del af det politiske system i dag vil være ganske fremmede overfor de kirkepolitiske problemstillinger.

Et folketing, bestående af noget ældre medborgere med et betydeligt kendskab til kristendom og repræsentativt for synspunkterne i befolkningen også på det kirkelige område, er sandsynligvis blevet erstattet af et yngre folketing med mindre kendskab til historie og kristendom, og som kun er repræsentativt for befolkningen vedrørende de, navnligt økonomiske spørgsmål, der er blevet ført valgkamp på. Kendskab til historie er specielt vigtigt for et område, som kirkens styrelse og øvrige forhold, fordi det i så høj grad bygger på traditioner, der for nogens vedkommende går tilbage til reformationen.

Dette forstærkes af, at nutidens politikere har politik som deres erhverv. De har ikke en gård eller et fagforeningsjob at falde tilbage på, hvis de ikke skulle blive genvalgt.¹¹ Genvalgt er således den centrale målsætning for en moderne politiker; og det forstærkes af kommentatorer, der betragter politik som et spil, hvor synlighed og handlekraft er succeskriterier. Det gør det afgørende for moderne politikere at gennemføre store og synlige reformer i hver valgperiode. Men krav om synlige og hurtige reformer kan være helt ødelæggende for en folkekirke, der lever på gamle traditioner og stabilitet.¹²

¹¹ Denne problemstilling er nærmere diskuteret i Niels Kærgård, *Fra folkestyre til politiker-, teknokrat- og markedsstyring* i Jens Holger Schjørring og Torkild Bak (red.), fra *Modernitet til pluralisme*, København 2008, side 323- 340.

¹² Eksempler på uoverlagte hurtige beslutninger kunne være åremålsansættelse af biskopper og præster. Biskopper og præster har i kirken og udenfor i den almindelige offentlige debat været en uafhængig røst med en betydelig autoritet. Forkyndelsesfriheden og ytringsfriheden er af afgørende betydning for både kirken og samfundet. Men hvis ikke disse

Skræmmebillederne

Vi står altså med en dansk kirkeordning, der har fungeret godt i mere end halvanden hundrede år, men som nu bliver udfordret af en række tendenser i tiden. Samtidigt viser historien, at alle forsøg indtil nu på at lave en forfatning for folkekirken er mislykkede; og der har jo været en række forsøg siden 1849. Det er selvfølgelig, fordi det er vanskeligt at lave en logisk klar ordning, som opfylder alle de hensyn, som i større eller mindre grad varetages af den nuværende uklare og ulogiske traditionsbestemte kirkeordning.

Tværtimod står *skræmmebillederne* i kø i alle debatterne. Mange af disse skræmmebilleder henter inspiration fra mere eller mindre karikerede beskrivelse af andre landes erfaringer. Hvis man giver folkekirken en selvstændig ledelse i form af et kirkeråd, så vil rådet på folkekirkens vegne udtale sig om alle mulige "politiske" spørgsmål, miljøpolitik, asylpolitik, udviklingsbistand, socialpolitik osv. Der findes jo klare teologiske belæg for at gå ind i disse debatter. Folkekirken vil så ikke kunne holde sammen på medlemsskaren som nu, hvor socialisten og venstremanden sidder side og side på kirkebænken. Medlemsskabet vil så falde drastisk. *Sverige* nævnes ofte som eksempel på dette skræmmebilledet.

Et kirkeråd vil resultere i en mere klart formuleret dogmatik, og den vil det ikke være alle, der er enige i, og de vil så melde sig ud og danne deres eget trossamfund. Der bliver ikke plads til folk, der er imod kvindelige præster eller homoseksuelle vielser. Heller ikke til udogmatiske præster af Thorkild Grosbølls slags. Man vil få folkekirken opsplittet i en række aktive kirkesamfund, der blander sig i samfundsdebatten og bekriger hinanden. *USA* er her skræmmebilledet.

En øget adskillelse af stat og kirke vil betyde, at begge institutioner koncentrerer sig mere om deres kerneopgaver, staten om det sekulære og kirken om forkyndelsen, og så bliver der en række af de tidligere nævnte værdifulde aktiviteter, der falder mellem de to stole og bliver nødlidende; kirkekoncerterne, folkelige foredrag, socialt arbejde m.v. En række europæiske land, f.eks. *England*, hvor kirkerne sælges i stor stil, nævnes som eksempel på et sted, hvor kirkens del af kulturarven misrøgtes.

Det sidste skræmmebillede, der skal nævnes er en "effektivisering" af kirken. En stærkere, mere "moderne" ledelse vil søge at gøre strukturen mere "rationel". Det betyder måltal, bureaukratisering og new public management. Kort sagt det, der andre steder i det danske samfund kaldes *djæffisering*. Og det kan slå enhver mere folkelig bevægelse ihjel.

friheders udnyttelse skal kræve urimeligt meget mod og uselviskhed af aktørerne, må de være forankret i en høj grad af ansættelsestryghed. Og der bliver færre og færre i det moderne samfund, der har så trygge ansættelsesvilkår og så faste bevillinger, at de fuldstændigt ubekymrede kan sige hvad som helst.

Alle disse scenarier er nok på kort sigt urealistiske skræmmebilleder, men ingen af dem kan heller helt afvises som havende en kerne af sandhed i sig, og valget af ledelsesform kan medvirke til at bremse eller forstærke udviklingen.

Et kirkeråds struktur

Det er på den baggrund, ”udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken” skal ses. Det kan diskuteres, om det er rigtigt at begynde med at se isoleret på folkekirkens centrale ledelse. Der kan meget vel argumenteres for, at forholdet mellem stat, kirke og andre trossamfund og mellem det lokale og den centrale i folkekirken var mere naturlige steder at begynde. Men nu har man altså valgt at starte med styringen af folkekirkens centrale økonomi (landskirkeskat, fællesfond m.v.) og de fælles indre anliggende (bibeloversættelse, salmebog osv.). Men de centrale ledelsesproblemer kan naturligvis ikke ses isoleret. Man må hele tiden have i baghovedet, hvad indflydelse beslutningerne på disse områder har på hele den fremtidige danske religionsmodel. Bærer det i retning af en mere central ledelse? Gør det det lettere at harmonisere forholdet mellem folkekirken og de andre trossamfund? Gør den en adskillelse af stat og kirke lettere? Osv.

Det ligger i, hvad der er sagt tidligere om kirkeministerens magt og ændringer i det politiske system, at mere og mere taler for at oprette et kirkeråd med visse beføjelser. Men skal man bevare det værdifulde i den nuværende folkekirkeordning og undgå nogen af skræmmebillederne, så er sammensætningen af et sådant kirkeråd måske vigtigere end præcis, hvilken kompetence det i første omgang får. Man kan nemlig nemt forestille sig, at man etablerer et Kirkeråd med en stærkt begrænset kompetence, som så i fremtiden gradvist får tillagt flere og flere opgaver og mere og mere kompetence uden, at man ændrer dets sammensætning. Det er der mange eksempler på.

Et af de spørgsmål udvalget tager op, men ikke forholder sig til, er spørgsmålet om, hvorvidt der skal være ét kirkeråd for alle folkekirkens anliggender eller to forskellige; et for økonomien og et for de indre anliggender. Her synes der mange steder at være en vis stemning for at gå længere med en central ledelse vedrørende det økonomiske end vedrørende de indre anliggender. Salmebog, bibeloversættelse, liturgi og dogmatik lyder interessant og vigtigt, og som noget vi alle gerne vil have lov til at have en mening om, og hvor man ikke vil pådømmes noget af en centralistisk ledelse. Økonomi, landskirkeskat, fællesfond lyder derimod kedeligt; som noget det ville være fristende at få en landsledelse og nogle regnedrenge til at tage sig af. Altså et kirkeøkonomisk råd med en betydelig kompetence og så et råd med meget begrænset kompetence eller eventuelt bevarelse af den nuværende ordning vedrørende indre anliggender. Sådant en ordning er der nok en vis stemning for i mange kredse.

Jeg tror, det er en farlig model. Økonomiske incitament har det med at påvirke folk mere, end de selv tror, og mere, end de normalt vil være ved. Et kirkeøkonomisk råd vil let blive befolket med folk, der interesserer sig for økonomi (en slags djøffer). Udvalget nævner specifikt, at der skal være et par økonomiske specialister i et sådant udvalg, mens der ikke nævnes noget om teologiske specialister i udvalget om indre anliggender. Det kirkeøkonomiske råd skal naturligvis bruge nogle data ud fra hvilket, de kan administrere midlerne – gudstjenestefremmødet, dåbsprocenter, antal spagettigudstjenester, ældrearrangementer, folkelige foredrag, hjemmebesøg osv. Så vil de vælge nogle nøgletal og aktiviteter, som de vil bruge til at vurdere berettigelsen af sognenes ansøgninger om brug af centrale midler. Kirkelukninger kan også hurtigt blive et økonomisk spørgsmål. Og så vil det også let blive styrende i mere teologisk-kirkelige spørgsmål. Når meningsrådene ser, at f.eks. sogne med et aktivt ungdomsarbejde får betydelige midler fra centrale kilder, så kan man sagtens forestille sig, at de næste gang, de skal vælge præst, ser mere på, om ansøgerne har deltaget i spejderarbejde end om de har skrevet guldmedaljeafhandling om Paulus. Hvis man mener, at dette er at se spøgelse ved højlys dag, skulle man se på, hvor meget de danske universiteters forskning og publiceringsmønster i de seneste 10 år er drejet efter, hvor der er fondsstøtte og bevillinger at hente.

Kirkerådets sammensætning

Skal der nedsættes et kirkeråd, er sammensætningen central, og det er et af de få steder debatoplægget er meget præcist, og ikke levner plads til forskellige muligheder. Kirkerådet foreslår sammensat således:

10 lægemedlemmer, ét fra hver stift valgt af menighedsmedlemmerne.

1-2 lægemedlemmer fra Provstiudvalgene.

1-2 lægemedlemmer fra Stiftsudvalgene.

3 præster

2 provster

2 biskopper

2 medlemmer udpeget af ministeren.

3 lægemedlemmer fra de fri folkekirkelige organisationer.

1 fra folkekirkens personaleorganisationer.

Dvs. i alt 25-27 medlemmer. De ministerudpegede deltager kun vedrørende økonomi, og de sidste 4 er kun observatører, når der er tale om økonomisager. Man forestiller sig altså et kirkeråd, der er helt domineret af indirekte valgte læge menighedsrådsmedlemmer, samt nogle præster-, provster-, og personalerepræsentanter, nok mest fra fagorganisationerne.

Det vil højst sandsynligt give en meget smalspektret sammensætning af synspunkter. Når der skal vælges en til at repræsentere et stift, bliver det med meget stor sandsynlighed næsten udelukkende kirkepolitisk meget aktive medlemmer med lidet kontroversielle synspunkter placeret omkring den

kirkepolitiske midte. De tre fjerdedele af folkekirkemedlemmerne, der støtter ”den fjerne kirke”, de små mænd med den lille tro, får ingen repræsentanter, og de mere markante teologiske retninger, dem der er imod vielse af fraskilte og homoseksuelle, dem der er imod kvindelige præster, og dem der støtter Grosbøll, får heller ingen. Indirekte valg vil sikre en geografisk alsidig repræsentation, men det er også det eneste den vil sikre.

Men det må indrømmes, at det ikke er helt let at finde en naturlig måde at udpege et sådant kirkeråd. Den naturlige måde at sikre mindretal på er ved et forholdstalsvalg med lister. Men dels er der færre og færre markerede tilhængere af de kirkelige retninger. Hvor det førhen var almindeligt med grundtvigske, indre missionske og socialdemokratiske lister ved menighedsrådsvalg, så er der nu normalt kun kampvalg i anledning af specifikke lokale sager – f.eks. konflikt med en præst eller vedrørende bygning af et menighedshus. Valgprocenterne er heller ikke sådan, at et landsvalg til et kirkeråd virker naturligt og attraktivt. Det må altså nok blive udpegede eller indirekte valgte medlemmer af kirkerådet.

Men det synes et dramatisk skridt at gå fra en situation, hvor folketingspolitikere (herunder kirkeministeren) har hele indflydelsen, over til en situation, hvor en stor del af indflydelsen lægges over til et organ domineret af menighedsrådsmedlemmer. Man kan selvfølgelig sige, at folketinget og kirkeministeren kan bevare magten ved kun at tillægge et kirkeråd en meget begrænset kompetence. Men måske var det en bedre ide at tillægge organet noget mere kompetence og så lade folketinget repræsentere direkte i rådet i stil med, hvad der tidligere sket i Radiorådet og nu i DR's bestyrelse. På den måde kunne også kirkepolitiske mindretal blive sikret. Jævnfør ovenfor er folkekirke også meget andet end et trossamfund, og det ville være naturligt, at staten ved regering og folketing var repræsenteret i styret for en samfundsbærende institution. Det ville også kunne være med til at give rådet legitimitet overfor de ikke-aktive folkekirkemedlemmer.

Et andet problem er det demokratisk-politiske overfor det fagligt-teologiske. Det er blevet sagt, at man kan stemme om grundloven, men ikke om tyngdeloven. Der er også, når man taler om de indre anliggender, ”faglige tyngdelove”. Det er ikke alle bibeloversættelser eller Luther-tolkninger, der er lige gode. Det er ikke alle kirkerestaureringer, der har samme kvalitet – derfor er Nationalmuseet med. Også sådanne faglige hensyn kunne måske hensigtsmæssigt sidde med ved bordet. I det Økonomiske Råd, hvor repræsentanter for de økonomisk interesseorganisationer i landet mødes og diskuterer dansk økonomi, deltager f.eks. 3 fagøkonomer udpeget af universiteterne og Det Fri Forskningsråd.

En alternativ måde at sikre de fagteologiske interesser ville være at forankre en betydelig del af kompetencen vedrørende de indre anliggender og dermed de fagteologiske spørgsmål i bispekollegiet, og så præcisere at biskopperne udgjorde et kollegium med en specificeret kompetence og med vedtægter og forretningsorden.

Man kan undgå betænkelighederne ved et kirkeråd på flere principielt forskellige måder. Enten ved at tillægge det en meget begrænset kompetence eller ved at give det en så alsidig sammensætning, at man tør give det noget mere kompetence. Den første metode har flere ulemper, dels er der den

nævnte risiko for, at et forkert sammensat organ gradvis tiltager sig flere og flere kompetencer, og dels betyder det jo, at en betydelig kompetence stadig ligger hos politikerne og kirkeministeren med de ulemper, der er beskrevet ovenfor.

En helt alternativ model i forhold til udvalget med en mere bred repræsentation af synspunkter kunne være et kirkeråd med 5 lægemedlemmer udpeget af menighedsrådene, 5 udpeget af folketingets partier eller kirkeministeren og 5 udpeget af faglige institutioner, biskopper, universiteter, Nationalmuseet m.fl. Så kunne man kræve et kvalificeret flertal for vedtagelser i rådet – derved kunne man blokere for mere "aktivistiske" tiltag, der var baseret på et spinkelt flertal.

Konklusion

Det må i hvert fald håbes, at strukturudvalget, når det genoptager arbejdet efter høringsfristen, overvejer grundigt, hvordan et eventuelt kirkeråd kan sammensættes, så det både tager hensyn til det store flertal af mere kirkefremmede medlemmer af folkekirken, til de markante mindretal af kirkelige retninger i folkekirken og til den fagteologiske ekspertise. Kun derved kan skabes et organ, der har den legitimitet i hele folkekirkens medlemskreds, som menighedsrådene ikke har, og som folketinget og kirkeministeriet er ved at miste. Folkekirken har brug for et organ, der kan samle de mange interesser, som har levet sammen i folkekirken til gavn for det danske samfund.

Folkekirkens forfatning
Svend Andersen

Spørgsmålet om den danske folkekirkens styring har i mange år skabt bitter strid. For at forstå, hvad spørgsmålet og striden går ud på, er det nødvendigt at kaste et blik på den historiske udvikling, der har skabt folkekirken og dens nutidige situation.

Selve betegnelsen "den danske folkekirke" bruges i Grundloven fra 1849 som en bestemmelse eller karakterisering af den evangelisk-lutherske kirke. Denne forudsættes i Grundlovens § 4 at eksistere og nu bliver den altså sat lig med "den danske folkekirke". Der er almindelig enighed om, at definitionen af den evangelisk-lutherske kirke skal findes i Christian V's Danske Lov fra 1683: der er tale om den kirke, som bygger på Bibelen, de tre oldkirkelige trosbekendelser, Den Augsburgske Bekendelse fra 1530 samt Martin Luthers Lille Katekisme. Medens de to førstnævnte er fælles for alle kristne kirker, er det de to sidstnævnte, der definerer folkekirken som evangelisk-luthersk. Man kan diskutere, om folkekirken er en bekendelseskirke, men at den har et bestemt bekendelsesgrundlag – det vil sige en angivelse af, hvilken form for kristendom, den skal forkynde og formidle – kan der ikke være tvivl om.

Ved at kalde den evangelisk-lutherske kirke for 'folkekirke' angiver Grundlovens § 4, at der ikke mere er tale om en statskirke med den enevældige konge som sin øverste leder. Den evangelisk-lutherske kirke skal som folkekirke 'støttes' af staten, men åbenbart ikke *styres* som en statslig enhed. Men hvad indebærer det for folkekirkens styrelse, at den nu bliver defineret inden for rammerne af en grundlov, der ophæver enevælden til fordel for det konstitutionelle monarki, hvor kongen deler magten med et parlament? Svaret antydes i Grundlovens såkaldte løfteparagraf: "Folkekirkens forfatning ordnes ved lov" (§ 66). Denne bestemmelse indebærer efter min mening to vigtige problemstillinger:

1. Folkekirken skal have *selvstændighed* i forhold til staten; spørgsmålet er, hvor langt denne selvstændighed rækker, i hvor høj grad den er *selvbestemmelse* og hvilke forhold den gælder.
2. Kirken skal have sin egen *styreform*. Det kunne være nærliggende at tænke, at kirkens styreform som følge af den almene udvikling mod demokrati skal være demokratisk. Men det er jo på ingen måde indlysende.

I det følgende vil jeg se nærmere på disse to problemstillinger. Jeg vil straks understrege, at selv om disse problemstillinger skal ses i deres historiske sammenhæng, er mine overvejelser ikke egentligt historiske. Min forudsætning er, at eftersom folkekirken er defineret som en evangelisk-luthersk

kirke, må Martin Luthers kristendomsforståelse, hans teologi, have central betydning for folkekirkens forståelse af sig selv. Luthers teologi er formuleret i skrifter, som efterhånden har omtrent et halvt årtusinde på bagen. Det siger sig selv, at man ikke uden videre kan gribe tilbage til disse skrifter og gøre dem gældende i en nutidig sammenhæng. De tankegange, som kommer til udtryk i Luthers skrifter, må derimod fortolkes og formuleres på en sådan måde, at de giver mening i en nutidig kontekst. Luthers forfatterskab er overordentlig omfattende og det afspejler udviklingen fra det begyndende opgør med den romersk-katolske kirke, han var en del af, til etableringen af en ny og selvstændig kirke. Det er derfor ikke mærkeligt, at Luther tilsyneladende siger noget forskelligt om et givet emne, afhængigt af, hvornår og i hvilken situation han siger det. Historisk set er det interessant og vigtigt at finde frem til, hvilke begivenheder og udviklinger, der lå bag Luthers forskellige formuleringer. I vores sammenhæng er problemstillingen en anden. Vi må forsøge at indkredse grundmotiverne i Luthers kristendomsforståelse og spørge, hvilke af hans udsagn om et givet emne, der stemmer bedst overens med disse grundmotiver.

I forbindelse med den aktuelle diskussion om folkekirkens styrelse, er det som nævnt to emner, der først og fremmest står til diskussion: kirkens selvstændighed og dens styreform. Man kan selvsagt ikke finde detaljerede anvisninger i Luthers teologi for, hvordan nutidens folkekirke skal indrettes. Men man kan så at sige finde teologiske pejlemærker for grundlaget for indretningen.

Grundmotiverne i Luthers kristendomsforståelse vil jeg formulere på følgende måde. Jesu Kristi liv, død og opstandelse er Guds glædelige ord til mennesker. Det er et evangelium, som siger, at Kristus har taget menneskets nød – dets mærkethed af synd og død – på sig og til gengæld givet mennesket den rette indstilling til Gud. Denne indstilling kaldes retfærdighed og den opnås kun, hvis et menneske tager imod Guds glædelige ord. Denne modtagelse kaldes tro. Og pointen i Luthers forståelse af kristendommen er derfor, at et menneske retfærdiggøres over for Gud ved troen alene. ”Ved troen alene” markerer, at retfærdigheden over for Gud *ikke* opnås ved nogen menneskelig præstation, ved gerninger. Derfor er *friheden* et afgørende træk ved den kristne tro. Det enkelte menneske skal frit tage imod det glædelige ord og ingen – hverken det selv eller andre – kan tvinge troen frem.

Hvad angår de to grundlæggende problemstillinger i forbindelse med Grundlovens løfteparagraf, hænger de sammen med to teologiske emner hos Luther, nemlig hhv. spørgsmålet om den politiske magts forhold til kirken, og tanken om det almindelige præstedømme. Efter at have gjort rede for disse to emner vil jeg som afslutning på mit bidrag se på, om og hvordan der bliver taget hensyn til disse lutherske tankegange i debatoplægget fra styringsstrukturudvalget.

I Folkekirkens selvstændighed

Åndeligt og verdsligt

Tanken om troens frihed ligger til grund for Luthers skelnen mellem det åndelige og det verdslige, som senere blev kaldt *To-regimente-læren*. Betegnelsen trækker på det bibelske billede af Gud som en konge, der styrer eller regerer menneskene. Ifølge Luther regerer Gud mennesker på to grundforskellige måder og tilsvarende kan menneskene tilordnes to forskellige riger. Den klareste fremstilling af denne 'lære' finder vi i Luthers skrift *Om verdslig øvrighed* fra 1523.¹³ Udgangspunktet er det spørgsmål, om det overhovedet er foreneligt med et kristent liv at tage del i politisk magtudøvelse. Luther svarer i første omgang ved at fordele menneskene på to 'riger'. Det ene er Kristi rige, som består af de sande troende. De 'regeres' af Kristus og Helligånden, som fremkalder troen og gennem troen en uselvisk og tjenende opførsel over for hinanden. Disse mennesker har, siger Luther, ikke brug for nogen øvrighed og retsorden, "eftersom de af sig selv gør langt mere end enhver ret og enhver lære måtte kræve" (WA 11, 250). Luther tænker her på kristne menigheder som dem, vi finder beskrevet i Paulus' breve.

Men nu er de fleste mennesker ikke sådanne kristne – heller ikke de fleste døbte. Mennesker som flest har en ganske anden beskaffenhed og de hører derfor hjemme i et andet 'rige', nemlig verdens rige. 'Verden' har hos Luther en dobbelt betydning. Verden er det sted, hvor det almindelige menneskeliv udfolder sig, det liv alle mennesker lever, uanset om de er kristne eller ej. Dette liv er skabt af Gud og som sådant godt, men det er også syndens sted og Djævlens tumbleplads, hvorfor det er præget af ondskab og destruktion. I verdens rige kan mennesker ikke leve fredeligt af sig selv og derfor har Gud indsat det politiske herredømme – den verdslige øvrighed – som en ordning til opretholdelse af ro og fred. Her regerer Gud således gennem et menneskeligt embede, netop øvrigheden. Da øvrigheden virker i verden, er der her tale om det *verdslige* regimente. Kendetegnende for dette regimente er, at det forudsætter udøvelse af menneskelig *magt*. Til forskel herfra er regimentet i Kristi rige rent åndeligt og det vil sige magtfrit.

Luthers sondring mellem de to riger betyder ikke, at de kristne lever adskilt fra det verdslige, tværtimod. Kristne mennesker lever af tro, men troen må nødvendigvis give sig udslag i næstekærlighed. Og næstekærlighed betyder at gøre det som gavner næsten. Da øvrighedens opgave

¹³ Når vi beskæftiger os med og diskuterer Luthers teologi er det vigtigt at gøre det klart, hvilke skrifter og passager, der ligger til grund. Selv om dette ikke er en videnskabelig afhandling vælger jeg derfor at henvise til standardudgaven af Luthers værker, den såkaldte Weimar Ud-gave (*D. Martin Luthers Werke*. Kritische Gesamtausgabe. Weimar 1883ff), som man henviser til med forkortelsen WA, efterfulgt af bind- og sidenummer.

er at beskytte mennesker mod ondskab, gavner man også sin næste ved at støtte øvrighedens embede, enten ved selv at udøve det eller ved at være en lovlydig undersåt.

Øvrighed og tro

I skriftet om øvrigheden understreger Luther meget kraftigt, at det ikke er tilstedeligt for øvrigheden at bruge sine magtmidler i trosanliggender. En fyrste må eksempelvis ikke hindre udbredelsen af Det Nye Testamente i tysk oversættelse sådan som det faktisk skete. Det er naragtigt, hvis man med ”love og bud vil tvinge folk til at tro sådan og sådan” (WA 11, 162). Derfor kan kætteri ikke bekæmpes med magt: ”Kætteri er en åndelig sag, den kan man ikke slå ned med noget jern, ikke brænde med nogen ild og ikke drukne med noget vand” (268).

Luther siger meget lidt om kirken i skriftet om øvrigheden. Men han rejser dog det spørgsmål, om ikke præster og biskopper er øvrighed for de kristne. Han svarer ved at minde om, at de kristne befinder sig i Kristi rige, hvor der ikke er brug for nogen øvrighed, fordi alle vil tjene hinanden i broderkærlighed. Her er alle lige og fælles om alt. Om præster og biskopper gælder:

deres regimente er ikke en øvrighed eller magt, men derimod tjeneste og embede; for de er ikke højere eller bedre end de andre kristne. Derfor skal de heller ikke udstede love eller bud for andre uden disses indvilligelse og samtykke, men deres regeren er ikke andet end at forvalte Guds ord, hvormed de leder de kristne og overvinder kætteri. For som sagt, kristne kan man på ingen måde regere på anden måde end med Guds ord alene. For kristne skal regeres i troen, ikke med ydre gerninger. (271)

Luther anslår her et tema, som er vigtigt i mit næste afsnit, nemlig tanken om det almindelige præstedømme, idet han jo hævder en ligestilling mellem alle kristne. Alt i alt indebærer sondringen mellem det åndelige og det verdslige altså to ting: 1. Politisk magt har ingen adkomst i trosanliggender. 2. Det kirkestyre, som præster og biskopper udøver, har en åndelig karakter og er dermed grundforskelligt fra politisk magtudøvelse.

På baggrund af denne klare adskillelse af politisk og kirkelig ledelse kan man undre sig over, at den kirke, Luther – i øvrigt mod sin vilje – lagde navn til, 160 år senere i Danmark blev styret i henhold til en verdslig lov og havde den enevældige konge som sit overhovede.

Sondringen mellem åndeligt og verdsligt i øvrighedsskriftet er imidlertid ikke det eneste, Luther har at sige om øvrighedens forhold til troens område. Omkring 1530 – året for rigsdagen i Augsburg, hvor bekendelsen af samme navn fremlægges – synes Luther at have opgivet sin tidligere så konsekvente opfattelse af kætteri som en åndelig sag, der forbyder indgreb fra den verdslige magts side. Den ændrede opfattelse er tydelig i et responsum med titlen *Om kristne fyrster er skyldige at*

afværge gendøbernes ukristelige sekt med legemlig straf og med sværdet. Ganske vist er det ikke Luther, som har forfattet teksten, men han figurerer som medunderskriver af den. Det hedder her, at i bestemte tilfælde ”kan de halsstarrige dræbes” (WA 50, 14). Luthers begrundelse for at kunne tilslutte sig denne opfattelse kan man finde i hans *Udlægning af salme 82*. Han skelner her mellem forskellige former for vranglære, bl.a. disse to: (i) en vranglære, der er direkte oprørske og derfor så at sige kan behandles som verdslig ulovlighed; (ii) en vranglære, der klart modsiger offentlige trosartikler, der dels er begrundet i Skriften, dels bekendes i hele kristenheden. I det sidste tilfælde er der tale om offentlig bespottelse, der både retter sig mod Guds og næstens ære. Som eksempler nævner Luther benægtelsen af Kristi guddommelighed og af de dødes opstandelse. Luther betyder, at hans opfattelse (stadigvæk) ikke betyder, at nogen skal tvinges til tro. Hans begrundelse er, at den der ønsker at drive gudsbespottelse, jo kan rejse derhen, ”hvor der ikke er kristne” (WA 31/I, 208).

Bag Luthers skærpede holdning til kætteri ligger en ændring af hans teologiske opfattelse af øvrigheden, den politiske magthaver. I øvrighedsskriftet bestemmer han øvrighedens opgave rent verdsligt – at beskytte menneskelivet og bekæmpe ondskabens livsødelæggelse -, således at det kun er selve grundlaget for øvrighedsfunktionen, der er religiøst: den er indsat af Gud. I udlægningen af salme 82 tilføjer han derimod et religiøst element til selve øvrighedsfunktionen, idet han ved siden af de så at sige verdslige dyder retskaffenhed og beskyttelse nævner følgende opgave: ”Fyrster og herrer skal frem for alle ting ære Guds ord og fremme, at det læres” (WA 40, 204).

Hvis det hører med til de politiske magthaveres opgave at fremme udbredelsen af evangeliet, er det forståeligt, at Luther kunne appellere til fyrsternes hjælp, da han og hans medarbejdere skulle til at organisere deres egen evangeliske kirke. Men teologisk set er der tale om en modsigelse i forhold til den klare sondring mellem åndeligt og verdsligt. Denne modsigelse kan man give en rent historisk-pragmatisk forklaring på: efter bruddet med romerkirken var der ikke andre end fyrsterne, der havde ressourcerne til at forestå organiseringen af den nye kirke. Der er dog også en teologisk begrundelse, nemlig den at når fyrsterne bidrager til organiseringen af kirken, gør de det egentlig ikke som politiske magthavere, men derimod som medlemmer af kirken. Denne tanke udtrykker Luthers nære medarbejder Melanchthon ved at kalde de politiske magthavere kirkens ”fremmeste medlemmer” (*praecipua membra ecclesiae*). Det sker fx i skriftet *Om fyrsternes embede at udføre Guds befaling og afværge kirkeligt misbrug* (1540).

Spørgsmålet om øvrighedens rolle for kirken fik konkret betydning i forbindelse med visitationen af de evangeliske menigheder. Visitation er traditionelt biskoppernes opgave, men de eneste biskopper, der var til rådighed, de katolske, var naturligvis ubrugelige efter Luthers mening. I den

situation ser Luther ingen anden udvej end at anmode fyrsterne om at tage vare på visitationen. I sin fortale til instruktionen til visitatorerne i Sachsen skriver Luther, at visitationen skal vedrøre,

hvordan man skal lære, tro og elske, hvordan man lever kristeligt, hvordan man sørger for de fattige, hvordan man trøster de svage, tilretteviser de ubændige, og hvad mere der hører til dette embede. (WA 26, 204).

Luther præciserer, at han anmoder sin fyrste om at handle "af kristelig kærlighed" og ikke som verdslig øvrighed. Og Luther forsøger igen at fastholde sondringen mellem åndeligt og verdsligt:

Selv om hans kurfyrstelige nåde ikke har befaling til at lære og regere åndeligt, er han dog som verdslig øvrighed forpligtet til at påse, at der ikke rejser sig spaltning, partidannelse og oprør blandt hans undersåtter. (206)

Når Luther i tiden efter 1523 tildeler øvrigheden, den politiske magthaver, en udvidet rolle i forhold til kirken, sker det således på to punkter:

1. Fyrsten kan som medlem af kirken udøve en biskoppelig, dvs. en åndelig funktion, men det er en kristelig kærlighedsytring, ikke en verdslig magtudøvelse. Melanchthon præger for dette den tekniske betegnelse "praecipuum membrum ecclesiae". Luther selv betragtede det som tidsbegrænset nødløsning.
2. Fyrsten har som fyrste til opgave at fremme udbredelsen af evangeliet.

Teologisk kritik

Det er disse to tankegange, der begrundet udviklingen af den typisk lutherske kirkeorganisation, fyrstekirken eller "landsherrernes kirkeregimente" (landesherrliches Kirchenregiment). Spørgsmålet er, hvordan man skal vurdere tankegangen i lyset af sondringen mellem de to regimenter. Mod hver af de to tankegange er der i dansk teologi fremført vægtige indvendinger.

I tiden efter indførelsen af Grundloven forholder Hans L. Martensen sig til kirkens nye situation både principielt-teologisk og praktisk-kirkeligt som biskop. Martensen var medlem af den første kirkeforfatningskommission i 1853.

Martensen hilser ophævelsen af den "statskirkelige Tvang" velkommen og tilslutter sig religionsfriheden. Til denne hører "kirkelig Selvbestemmelsesret", hvilket indebærer, at kirken skal skabe sin *egen organisation*, dvs. en samfundsorden og en forfatning. Det vil være ensbetydende med etablering af ydre retsbestemmelser, der egentlig ikke stemmer overens med evangelisk frihed. (*Den christelige Ethik. Den almindelige Deel*. 1871, 564ff).

I sin forståelse af *kirken* fremhæver Martensen med en modifikation af Den Augsburgske Bekendelse, at kirken ikke kun er de troendes samfund, men omfatter alle døbte (også børnene og

de skrøbelige i troen). Desuden er kirkens funktion opbyggende, hvor kunstens og videnskabens er dannende. Den opbyggende funktion udøves i et samvirke mellem guddommelig nåde og menneskelig frihed. Og det er den menneskelige faktor i kirkens funktion, der giver sig udslag i konfessionsspaltninger og, ikke mindst, kirkeforfatninger. Det grundlæggende begreb er her *Kirkedømme* eller *Kirkevæsen*, som Martensen definerer på følgende måde: ”den kirkeretlige Organisation, hvorunder Kirken fremtræder til forskellige Tider, og som omfatter ikke blot det af Herren Givne, men ogsaa den af Mennesker udformede Lære og Gudsdyrkelse, med dermed forbundne Ordninger” (379).

Udgangspunktet for hans syn på kirkens *forhold til staten* er, at staten er en kristelig stat, hvilket gør det naturligt, at kirken er en statskirke eller en *folkekirke*. Den sidste udmærker sig ved at have et frit forhold til staten, hvilket ifølge Martensen må være tilfældet. Der skal være en ”reen Sondring” mellem kirke og stat (s. 417). Det er uheldigt, at de lutherske kirker efter reformationen kom i et ensidigt afhængighedsforhold til staten. Afhængighedsforholdet havde karakter af sumepiskopat, dvs. at fyrsten fik status af *summus episcopus* i kraft af at være kirkens fornemste medlem (*principium membrum ecclesiae*). Martensen fremstiller denne ordening, så man kan se dens iboende logik. Sumepiskopatet er en tilføjelse, et ’annex’ til fyrstens kongemagt. Efter de frie forfatningers indførelse i årene omkring 1848 bliver denne organisationsform uholdbar, i hvert fald hvis der er indført konfessionsløse rigsdage. Med en sådan forsamling kan kongen ikke dele den kirkelige del af sin magt. Tilsvarende kan en bekendelsesløs minister, der er afhængig af en sådan rigsdag, ikke være kongens organ i indre kirkelige anliggender som lære og liturgi. Noget sådant er en ”monstrøs Forestilling”.

Det er nu blevet nødvendigt at give kirken en forfatning, der afspejler dens selvbestemmelse i indre anliggender og medbestemmelse i blandede sager som f.eks. ægteskab. En organisationsform, der svarer til kirkelig selvbestemmelse er *synodens*, et organ, hvor gejstlige og lægmænd virker sammen. Ligesom på det verdslige område er det for Martensen afgørende, at der sikres ”Sandhed i Repræsentationen” og at ”slet Majoritetsherredømme” afværges (418f). En evangelisk synode skal stå på bekendelsens grund og dens opgaver er tre: (1) at virke på bekendelsens grund for at fremme menighedslivet under de givne forhold og at sikre det kirkelige embedes stilling og virksomhed; (2) at drage omsorg for, evt. revidere liturgi, salmebog og katekisme; (3) at forhandle disciplinære og økonomiske spørgsmål. Martensen fremhæver, at synodens betydning ligger i ”at Kirken i dem har et O r g a n , hvorigennem den, naar fornødent gøres, baade kan tale og handle” (s. 420).

Martensens program er en revision af folkekirken, der bevarer dens tilknytning til staten. - I forbindelse med sit arbejde i kirkekommissionen udarbejdede Martensen et mere detaljeret forslag: Kongen er fortsat *summus episcopus*. Desuden skal der være et *bisperåd*. En *synode* skal forberedes gennem udvidelse af landemoden og dannelse af menighedsråd. Desuden skal der dannes et *administrativt* kollegium (jf. *Den Danske Folkekirkes Forfatnings-Spørgsmål, paany*. 1867).

Luthers tanke om, at øvrigheden ikke kun – som skabelsesordning – har en religiøs begrundelse, men også en religiøs opgave, hvilket legitimerer dens bekæmpelse af vantro, er blevet kritiseret af K.E. Løgstrup. I et som regel oversat afsnit i *Den etiske fordring* kommer Løgstrup ind på Luthers skiftende holdning til kætteri. Han spørger ikke efter de historiske forhold, der kan have fået Luther til at ændre mening, men derimod alene efter holdbarheden i tankegangen. Hovedsynspunktet er, at når Luther hævder, at kætteri er en gudsbespottelse, som øvrigheden har til opgave at bekæmpe, kommer han til at modsige sin principielle opfattelse, at kætteri er en åndelig sag. Luther bliver efter Løgstrups mening nødt til at finde fiktive begrundelser for sin tilsyneladende selvmodsigelse. En fiktiv begrundelse består i, at kun et kætteri, der bliver offentligt udtalt, er gudsbespottelse.

Efter Løgstrups mening tvinges Luther ud sine selvmodsigelser, fordi han har en opfattelse af den politiske ordens religiøse begrundelse, som strider mod hans teologiske grundopfattelse, og som vi ikke kan dele i vore dage: "[N]år det er i kristendommen, man henter principperne for ordningen af det borgerlige liv, så siger det sig selv, at religionen må være et statsanliggende". (*Den etiske fordring*. 2010, 113). Ifølge Løgstrup er den overbevisende løsning på problemet en anden:

Men hvad skal der da til for at komme til en løsning, der ikke er fiktiv, og hvor evangeliets frihed ikke kommer til kort? Derpå er svaret, at synet på samfundslivets orden og struktur måtte sækulariseres. Man måtte blive klar over, at kristendommen ikke udgør samfundsordenens fundament. (115f)

Løgstrup vil altså sige, at Luthers modsigelsesfyldte opfattelse af bekæmpelse af kætteri skyldes, at han ikke holder fast ved at øvrigheden har en rent verdslig opgave, men tilføjer dens funktion en religiøs dimension. Sagt på en anden måde: Luthers grundlæggende tanke om, at troen ifølge sit væsen skal være fri, kommer først til sin ret i en sekulær forståelse af den politiske orden.

Efter min mening udgør Martensens og Løgstrups tankegange tilsammen et overbevisende argument for, at den politiske magthaver ikke teologisk legitimt kan udøve en kirkelig funktion. Martensens tale om en 'bekendelsesløs' rigsdag og regering er blevet virkelighed i vore dages pluralistiske samfund. Tanken om at den politiske magthaver kan være *praecipuum membrum ecclesiae* er blevet meningsløs.

Også tanken om at øvrigheden skal fremme evangeliets udbredelse må siges at være blevet problematiseret. At staten understøtter folkekirken kan højst betyde, at staten skal bidrage til at skabe ydre rammer for at kirken selv kan udbrede evangeliet. I et moderne pluralistiske demokrati kan det ikke betyde, at staten ensidigt fremmer evangelisk-luthersk kristendom. Grundlovens § 4 må derimod læses i nøje sammenhæng med § 69: ”De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes nærmere ved lov”. Og denne paragraf bør opfyldes på en sådan måde, at den så vidt muligt lader religionsfriheden følges op af religionslighed. Lighed betyder jo ikke at alle skal behandles fuldstændig ens, men at alle skal stilles lige ud fra deres egenart. Konkret betyder det, at så længe den evangelisk-lutherske kirke har flertallet af befolkningen som medlemmer – og derfor kan kaldes folkekirke – kan den godt have en særstilling.

2 Folkekirkens styreform

I det foregående mener jeg at have vist, at ud fra en nutidig luthersk forståelse af forholdet mellem kirke og politisk magt bør folketing og minister ikke sidde inde med den øverste myndighed i kirken. Kirken bør derimod styre sig selv. Så rejser det spørgsmål sig, hvad der er kirkens mest passende (selv)styreform. Det kan synes nærliggende at mene, at kirken bør følge den almene udvikling i samfundet mod demokrati, som blev igangsat med Grundloven i 1849. Det er dog på ingen måde indlysende. Man kan pege på, at selv i nutidens Danmark, som vi betragter som et højt udviklet folkestyre, har mange samfundsområder ikke-demokratiske ledelsesformer. Det gælder hele erhvervslivet. I kunst- og kulturlivet går vi ud fra, at der skal håndhæves kvalitetskriterier, som ikke kan underlægges demokratisk afgørelse. Og hvad angår skole- og uddannelsesområdet er der de senere år sket en større og større tilpasning til erhvervslivets ikke-demokratiske ledelsesformer. Det kræver således en nærmere overvejelse, hvilken ledelses- eller styreform der bedst svarer til folkekirkens egenart. Det kunne tænkes, at nogle kirkelige spørgsmål egner sig til demokratisk afgørelse, andre ikke.

Retsteologiske tolkninger

Fortalerne for det ”folkekirkelige demokrati” henholder sig imidlertid ikke kun til den almindelige demokratiske udvikling i samfundet. Man anfører også teologiske grunde, som regel i form af tanken om *det almindelige præstedømme*.

Således skriver Kristine Garde i en kronik i Kristeligt Dagblad 4.5. 2013 om et menighedsrådsvalg, hvor et stort flertal har fravalgt præsten: ”Et sådant menighedsrådsvalg er en manifestation af menighedens negative brug af sin teologisk begrundede kaldsret”. Gardes sprogbrug og

argumentation er et blandt mange eksempler på, at der i den aktuelle diskussion om forholdet mellem menighed og præst gøres to lutherske tankegange gældende: menighedens ret til at kalde præsten, og det almindelige præstedømme. Sidstnævnte bliver ofte betragtet som grundlaget for menighedens bemyndigelse, sådan som den bliver forvaltet af menighedsrådet. Og kaldsretten menes institutionaliseret i menighedsrådets ret til at indstille en præst til ansættelse. I aktuelle folkekirkelige diskussioner sker der således en sammenkædning af de teologiske begreber „almindeligt præstedømme“ og „menighedens kaldsret“ - med demokratiske og administrative procedurer. Den sammenkædning er dybt problematisk. Og den forudsætter i hvert fald en nærmere undersøgelse af, hvad den oprindelige teologiske mening var.

Lisbet Christoffersen omtaler i artiklen ”Lægfolket og folkekirkens lokale styrelse” det almindelige præstedømme som

en teologisk værdi, som siger noget om alles direkte adgang til Vorherre - og om alles selvstændige og personlige ansvar for og kompetence til, alene eller i menighedens fællesskab, at forholde sig til konsekvenserne i tilværelsen af denne adgang til Vorherre. (P. Espersen m.fl.: *Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati*. 1996, 107)

Lisbet Christoffersen mener, at det almindelige præstedømme ”efter luthersk teologi” udøves af ”alle kirkens døbte medlemmer, alle kirkefolk”. Og menighedsrådene er juridisk i stand til at ”repræsentere hele det almindelige præstedømme”. Som Garde betragter Christoffersen det almindelige præstedømme som ”retsteologisk norm”, selv om hun dog indrømmer, at der er et ’spændingsfelt’ mellem den enkeltes direkte ansvar for at udmønte det almindelige præstedømme – og det repræsentative demokratis tankegang.

Efter min mening forudsætter Lisbet Christoffersen her en misvisende indholdsbestemmelse af det almindelige præstedømme som *teologisk* ’værdi’ og tilsvarende bliver den *juridisk-demokratiske* sammenkædning med menighedsrådene tvivlsom. Det er i det hele taget en misforståelse at ville begrunde det folkekirkelige demokrati med den teologiske tanke om det almindelige præstedømme. Hvis vi vil have klarhed over sagen, bliver vi igen nødt til at se nærmere på, hvad denne Luthers tanke egentlig gik ud på – og kan gå ud på i dag.

Luthers almindelige præstedømme

I diskussionen nøjes man ofte med at anføre Luther-citatet ”hvad der er krøbet ud af dåben, kan rose sig af, allerede at være viet som præst, biskop og pave”. Formuleringen stammer fra skriftet *Til den kristne adel af tysk nation om den kristelige stands forbedring* fra 1520. For at forstå meningen med

tanken om det almindelige præstedømme er det nødvendigt at tage hensyn til den sammenhæng, Luthers formulering af den indgår i. Luthers anliggende er at pege på den 'nød' og det 'besvær', kristenheden lider under, især i Tyskland. Luther opregner en hel række misforhold, som pavekirken har forårsaget, først og fremmest kirkens verdsliggørelse, dens optagethed af magt og rigdom. For at afhjælpe denne tilstand, dvs. reformere kirken, opfordrer Luther til indkaldelse af et kirkemøde, et koncil. Det modsætter romerkirken sig imidlertid, og den gør det ved – som Luther formulerer det billedligt – at beskytte sig bag tre mure. For det første hævdes det, at den verdslige magt ikke har nogen indflydelse på kirken, idet den åndelige magt står over den verdslige. For det andet, at kun paven har ret til at udlægge Skriften. For det tredje at kun paven har ret til at indkalde til koncil.

Det første argument kunne lyde som den sondring mellem åndeligt og verdsligt, Luther selv fremfører i øvrighedsskriftet. Men der er en klar forskel: pavekirken hævder som åndelig at være overordnet den verdslige magt. Grundlaget for alle tre argumenter er, at paven – og med ham hele gejstligheden – er udstyret med en religiøs myndighed, som adskiller sig fra alle andres. Denne opfattelse hænger sammen med påstanden om, at ordinationen, præstevielsen, er et sakramente: ved ordinationen overføres i lige linje fra apostlene en særlig egenskab til den gejstlige, en "character indelebilis" (umistelig egenskab).

Det er over for denne hævde af gejstlighedens særstatus, Luther fremfører tanken om det almindelige præstedømme – med det sigte at begrunde adelens ret til at medvirke ved kirkereformen og indkalde et koncil. Man kan sige, at tanken om det almindelige præstedømme dermed spiller en lignende rolle som den, der senere ligger til grund for fyrsternes inddragelse i organiseringen af de evangeliske kirker: øvrigheden er en del af den kristne menighed.

Luther starter med at afvise selve sondringen mellem den gejstlige og den verdslige stand, dvs. mellem "pave, biskop, præster og klosterfolk" på den ene side, og "fyrster, herrer, håndværks- og agerfolk" på den anden (WA 6, 366). Begrundelsen lyder: "for alle kristne er i sandhed af gejstlig/åndelig stand, og der er mellem dem ingen anden forskel end alene embedets som Paulus siger i 1. Korinterbrev 12". Det pågældende sted bruger Paulus det billede, at den kristne menighed er som et legeme med Kristus som hovedet, og hvor hvert (med)lem har en særlig opgave, men alle bidrager til helheden. Luther taler altså i forlængelse af Paulus om menigheden eller "det kristne folk" og han understreger, at det er *dåben, evangeliet og troen*, der på lige måde gør mennesker til åndelige medlemmer af dette folk. En pavelig eller biskoppelig ordination spiller heroverfor ingen rolle for skabelsen af den åndelige kristne menighed.

Luthers anliggende er således at hævde den grundlæggende ligestilling mellem alle medlemmer af den kristne menighed, og tilhørigheden er altså begrundet i dåb, evangelium og tro. Forholdet mellem disse tre størrelser må være den, at dåben er det ydre, sakramentale tegn på at et menneske indlemmes i den kristne menighed. Som sakramente står dåben ved siden af evangeliet og begge dele modtages i tro. Der er altså ikke tale om, at Luther lader den blotte ydre dåbshandling være tilstrækkelig til at skabe et kristenmenneske.

Så langt indebærer Luthers tankegang, at gejstligheden – præster, biskopper og pave – ikke har nogen forrang inden for kristenheden; de er kristne på lige fod med alle andre. Men Luther vender tankegangen om: ”Følgelig bliver vi alle gennem dåben viet til præster som Sankt Peter siger 1. Petersbrev 2”. Peters breve er ligesom Paulus’ rettet til kristne menigheder, og det sted, Luther henviser til, lyder: ”Men I er en udvalgt slægt, et kongeligt præsteskab, et helligt folk, et ejendomsfolk, for at I skal forkynde hans guddoms kraft, som kaldte jer fra mørket til sit underfulde lys” (1. Peters Brev 2, 9). Den afgørende pointe er på en måde den negative, at gejstligheden ikke besidder nogen kvalitet eller egenskab, der principielt adskiller dem fra alle andre kristne.

Men i den allerførste formulering, jeg citerede fra adelsskriftet, foretager Luther en indskrænkning af den kristne lighed: *embedet* gør en forskel. Det uddyber han ved at sige, at bispevielsen ikke indebærer, at en person bliver udstyret med en særlig hellig egenskab, men derimod ”tager han i stedet for hele forsamlingen en ud af den hob, som alle har samme magt, og befaler ham at udøve samme magt for de andre” (407). Luther anfører som analogi at ti kongesønner som brødre er ligeberettigede arvinger, men af deres midte vælger en til at regere arveriget: ”selv om alle var konger og havde samme magt, blev det dog befalet en af dem at regere” (smst.). Vi ser her den ejendommelige spænding, der præger Luthers opfattelse af forholdet mellem det troende lægfolk og præsteembedet: gennem kaldelsen ved principielt ligestillede får embedsindehaveren ikke en særlig egenskab, men dog en særlig funktion. Når en er blevet valgt til konge, får han jo en anden myndighed end de medarvinger, der valgte ham!

På samme måde ville en gruppe af fromme kristne lægfolk, der blev deporteret til en ørken uden præst, kunne vælge en af deres midte og ”befale ham det embede at døbe, holde messe, forlade synder og prædike”. En sådan person er ”i sandhed præst”, således at enhver i en nødsituation kan døbe og tilsige syndsforladelse. Grundlaget er ”dåbens og den kristelige stands store nåde” (408). Selv om Luther fremhæver dåben, viser tilføjelsen af den ”kristelige stand” at det er alle aspekter ved det at være et kristenmenneske, der konstituerer præstefunktionen. Det fremgår også af den foreløbige konklusion, Luther drager af sin argumentation:

Da nu så den verdslige magt er døbt lige som os, har den samme tro og det samme evangelium, skal vi lade dem være præster og biskopper, og lade deres embede tælle som et embede, som hører til og er nyttigt for den kristelige menighed. For hvad der er krøbet ud af dåben, kan rose sig af, allerede at være viet som biskop og præst, skønt det ikke tilkommer enhver at udøve et sådant embede. (Smst)

Formuleringen dækker over en vis uklarhed i Luthers tankegang. Grundtanken er at alle kristne udgør et fællesskab, hvor alle i kraft af dåb, evangelium og tro er ligestillede – men at forskellige personer beklæder forskellige embeder. For så vidt som præster ikke har nogen egenskab frem for andre kristen, kan man sige at alle kristne er præster. Men er en kristen kaldet til præst, har han et særligt embede. Dette *embede* har den verdslige magt akkurat ikke, men den kan siges at være præst og biskop i den almene betydning af tilhørighed til kristenheden.

Denne dobbelthed i talen om 'præstedømme' kommer klart til udtryk i følgende formulering:

De som man nu kalder gejstlige eller præster, biskopper eller paver, er ikke mere eller værdigere adskilt fra andre kristne end derved, at de skal handle med Guds ord og sakramenterne; det er deres værk og embede. På samme måde har den verdslige øvrighed sværdet og riset i hånden for straffe de onde dermed og beskytte de fromme. En skomager og smed, en bonde, ja enhver har sit håndværks embede og værk og dog er alle på lige måde viet som præster og biskopper, og enhver skal med sit embede og værk være nyttig og til tjeneste for de andre. Således skal mangfoldigheden af gerninger i en menighed være rettet mod varetagelsen af legeme og sjæl, ligesom ethvert lem på kroppen tjener de andre. (409)

Det er tydeligt, at Luther her forudgriber sin sondring mellem det åndelige og verdslige. Forskellen i forhold til øvrighedsskriftet er, at han dér taler om *Guds regimenter* og foretager en ganske klar skelnen mellem Kristi rige og verdens rige. I adelsskriftet taler han om en omfattende kristenhed, inden for hvilken der findes både åndelige og verdslige *embeder*, der alle tjener den samme kristenhed. De åndelige embeder har den særlige karakter, at enhver som tilhører det kristne fællesskab – lever ud fra dåb, evangelium og tro – er kvalificeret til at blive kaldet til disse embeder. Ved siden af at have denne kvalifikation er den kristne berettiget til at medvirke ved afhjælpningen af kirkens misère – som vi har set tænker Luther her primært på adelen. Den 'kompetence', en kristen har, sætter ham endvidere i stand til at *bedømme*, hvad der "ret og uret i troen". Luther henviser her igen til Paulus: "Den åndelige kan bedømme alt, men selv kan han ikke bedømmes af nogen" (1. Korinterbrev 2, 15). Luther præciserer, at 'vi' har evnen til at bedømme de paveliges gøren og laden "efter vores troende forståelse af Skriften" (412).

Det turde allerede være blevet klart, at Luther ikke betragter den blotte dåbshandling som en tilstrækkelig forudsætning for at være en kristen med deraf følgende 'rettigheder' eller kompetencer. Også i forbindelse med evnen til at bedømme troen fremhæver Luther, at vi alle er præster ved at have "én tro, et evangelium og ét sakramente". At 'have' evangeliet indebærer selvfølgelig at kende Bibelen. Og Luther fremhæver da også at ethvert kristenmenneske "fra 9-10 års alderen skal kende hele det hellige evangelium, hvori dets navn og liv står" (461). En kristen i Luthers betydning er altså et menneske, der henter sin identitet og sit livsgrundlag i evangeliet.

Luther var naturligvis udmærket klar over, at ikke enhver døbt kan kaldes kristen i den betydning. Da de første evangeliske menigheder blev dannet og der blev foretaget visitationer, blev det klart, at det mange steder stod meget sløjt til med troen. Det er en af grundene til at Luther skriver sin lille og store *Katekisme*. Katekismen er "en børnelærdom, som enhver kristen er nødt til at kende, så den, der ikke kender den, ikke kan regnes blandt de kristne og få adgang til noget sakramente" (WA 30/I, 129). Minimalkendskabet omfatter tre ting: de ti bud, den apostolske trosbekendelse og Fadervor, for de er en "sammenfatning af, hvad vi har i Skriften". Det er ikke til at tåle, at et menneske er så rå og vild, så han ikke være lære dette. Her er det nemlig sammenfattet, "hvad de kristnes lære, liv, visdom og kunst" er (131).

Menighedens kaldsret

Sammenhængen mellem det almindelige præstedømme og menighedens ret til at kalde en præst udvikler Luther flere steder, men en god sammenfatning findes i skriftet *At en kristelig forsamling eller menighed har ret og magt til at dømme om enhver lære og til at kalde lærere, at ind- og afsætte dem, begrundet og påvist ud fra Skriften* (1523).

Baggrunden for Luthers overvejelser er også her, at han har indset, at romerkirken ikke lod sig reformere indefra. Han er overbevist om, at den gamle pavekirke forfægter en i bund og grund forfalsket kristendom, og at både kirken og dens embeder er korrumpere. Ud fra den diagnose rejser spørgsmålet sig, hvordan en ny, evangelisk kirke skal organiseres. Ifølge Luther foreligger der som tidligere nævnt kirkelig set en nødssituation, som bla. består i, at der ikke findes legitime biskopper til at indsætte nye præster. Dertil kommer, at Luther har en grundlæggende anderledes opfattelse af forholdet mellem det gejstlige embede og lægfolket end den katolske. Som sagt afviser han simpelthen, at der skulle være en afgørende forskel mellem ordinerede præster og almindelige kristne.

En forudsætning for Luthers bedømmelse af romerkirken er, at det er muligt klart at afgøre, hvad der er ægte evangelisk forkyndelse ud fra Guds ord. Luther er ikke i tvivl om, at han selv og hans

meningsfæller sidder inde med den sande forståelse. Ellers ville han jo ikke kunne fælde den sønderlemmende dom over romerkirken og dens gejstlige med paven i spidsen.

I skriftet argumenterer Luther for, at menigheden har ret til at bedømme en præsts forkyndelse, til at kalde en præst til hans embede - og til at afsætte præsten. Men hvad og hvem er menigheden? Menigheden er den forsamling, hvor evangeliet forkyndes – vel at mærke det ,rene‘ evangelium. At bedømme forkyndelsen og kalde en præst er for Luther ikke primært en praktisk sag. Det handler om evangeliet og dermed om de menneskers frelse, som hører evangeliet. Netop derfor er det Guds ord, der skal ligge til grund, og ikke menneskelige ordninger og skikke. Men pavekirkens lære om, at kun gejstlige kunne bedømme lærens og forkyndelsens retmæssighed, bygger efter Luthers mening netop på rent menneskelige forestillinger.

I praksis er det almindelige præstedømme for Luther en nødløsning. Under normale omstændigheder – dvs. hvor der er et fællesskab af kristne – vil det være overdraget en bestemt person at udøve præsteembedet. Overdragelsen af opgaven fra fællesskabets side er kaldelsen. Den afgørende pointe er ikke, at menigheden som forsamling skal vælge en præst. Det kan udmærket være en biskop eller for den sags skyld en verdslig øvrighedsperson, som foretager valget. Det er blot afgørende, at menigheden indvilliger eller samtykker i valget af præsten.

Vi støder her på endnu en uklarhed eller spænding i Luthers opfattelse af forholdet mellem menighed og præst. På den ene side har ethvert medlem af menigheden principielt del i den ,kompetence‘ en præst skal besidde – på den anden side er det at være præst et særligt af Gud indsat embede, der forudsætter retmæssig kaldelse. Det er bemærkelsesværdigt, at folkekirkens bekendelsesskrift, Den Augsburgske Bekendelse, udtrykkeligt nævner embedet og kaldelsen, men ikke det almindelige præstedømme.

Teologisk kritik

Når man tager hensyn til, hvad Luther faktisk forstod ved det almindelige præstedømme, kan det ikke undre, at teologer fra de forskellige retninger klart afviser sammenkædningen af det almindelige præstedømme med det ”folkekirkelige demokrati”. Således udtalte den konservative og højkirkelige Regin Prenter:

Det almindelige præstedømme skal .. betyde det, som i vore dage kaldes ”lægmandsaktivitet” i kirken. En sådan tankegang har naturligvis ikke det ringeste at gøre med, hvad reformatorerne tænkte på, når de talte om det almindelige præstedømme. (*Protestantismen i vor tid*. Kbh. 1957, 101)

Og fra den Tidehverv-nære Leif Grane lød det:

[D]et er en misforståelse af det almindelige præstedømme at sætte det i forbindelse med administrativ magtudøvelse, hvor demokratisk denne end måtte foregå. ("Kan det almindelige præstedømme bruges til noget?" 1997, 60)

Den eneste danske teolog, jeg har set plædere umodificeret for et sammenkædning af det almindelige præstedømme og kirkeligt demokrati, er Hans Raun Iversen, der i artiklen "Livet i evangeliets modtagelse. De døbtes præstedømme som menighedspleje og deltagelse i folkekirkens ledelse" skriver:

Idealet om en demokratisk arbejds- og ledelsesform, står stærkt i dansk tradition. (...) For en kirke, der tør være kirke i vor tid, springer det allerede derfor umiddelbart i øjnene, at demokratiet kunne være en oplagt kirkelig organisationsform, når det gælder udfoldelsen af de døbtes præstedømme. (P. Espersen m.fl.: *Det almindelige præstedømme og det folkekirkelige demokrati*. 1996, 148)

Karakteristisk nok gør Raun Iversen imidlertid ikke noget forsøg på at begrunde sin forståelse af de 'døbtes' præstedømme teologisk.

Det skal for en ordens skyld nævnes, at tanken om det almindelige præstedømme indgår i forfatningen for den ny-organiserede lutherske kirke i Nordtyskland: Evangelisch-lutherische Kirche in Norddeutschland. I kirkens forfatning hedder det, at "det almindelige præstedømme af alle døbte troende er grundlaget for menighedsmedlemmernes rettigheder og pligter". Den grundlæggende rettighed består imidlertid i, at evangeliet forkyndes og sakramenterne forvaltes ordentligt (*Verfassung der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Norddeutschland*. 2012, artikel 11). Der er her ikke nogen direkte sammenkædning af den teologiske tanke om det almindelige præstedømme og kirkestyrelsens demokratiske karakter. Under forhandlingerne om kirkefusionen opstod der en uenighed om forholdet mellem lægfolk og gejstlige i kirkestyrelsen: i den gamle nordelbiske kirke hævdede man med henvisning til det almindelige præstedømme, at menighedsrådet bestående af lægfolk havde den afgørende kirkeledelse. Herover for stod repræsentanterne for kirkerne i Mecklenburg og Vorpommern, der hævdede de ordinerede gejstliges ledelsesmyndighed. (Meddelelse fra professor Heinrich Assel, Greifswald Universitet).

3 Debatoplægget teologisk belyst

Den danske stats stærke binding til den evangelisk-lutherske kirke har som bekendt været genstand for stigende kritik i de senere års offentlige debat. Det er som regel sket ud fra en forestilling om, at et moderne demokrati er både pluralistisk og sekulært, hvorfor staten ikke bør favorisere noget

religionssamfund. Ud fra denne opfattelse kan det ikke være statens – Folketingets, regeringens eller monarkens – opgave at være folkekirkenes øverste beslutningstager. Et traditionelt kirkeligt argument mod denne kritik har været, at folkekirken netop er folkets kirke, hvorfor det er helt rimeligt, at folkets politiske repræsentation, Folketinget, er kirkens øverste myndighed. Det argument bygger dog efter min mening på en uholdbar forestilling om begrebet 'folk'. Det forudsættes at folket som homogen enhed er fælles om den evangelisk-lutherske kirke. Med en medlemsprocent for folkekirken på under 80 kan dette imidlertid ikke mere hævdes. Og i takt med at folketinget som politisk repræsentation bliver mere og mere multi- og areligiøst, kan det ikke mere betragtes som et kristent folks repræsentanter. Som vi har set, indså allerede Martensen, at med rigsdagens principielt 'bekendelsesløse' karakter falder en afgørende forudsætning for den politiske styring af kirken.

Det politiske kirkestyre

Det er bemærkelsesværdigt, at debatoplægget overhovedet ikke diskuterer betimeligheden af den reminiscens af landsherrernes kirkeregimente, den nuværende politiske styring af folkekirken kan siges at være. Når man har fået til opgave at overveje en "moderne styringsstruktur for folkekirken", ville det da ellers have været nærliggende at kommentere det mest umoderne træk ved den nuværende styrelse. En stor del af folkekirkenes indre anliggender – ritualer, gudstjenesteordning, bibeloversættelse og salmebog – reguleres ved kongelig anordning eller resolution. Debatoplægget stiller overhovedet ikke spørgsmålstejn ved dette forhold, men går tværtimod ud fra, at denne reguleringsform bør fastholdes på grund af de indre anliggendes "særlige karakter" (Debatoplægget, 17). Endvidere hedder det, at kirkeministeren ikke kan forpligtes til at følge en indstilling fra kirkelig side på grund af "de forfatningsretlige rammer" (18). Det kunne have været interessant at høre, hvad der efter udvalgets mening er det særlige ved de indre anliggender, og hvad det er for forfatningsretlige forhold, der gør at der end ikke stilles spørgsmålstejn ved den politiske kirkeledelse.

Her ligger debatoplæggets helt afgørende svaghed. Dets styringsmodeller vedrørende de indre anliggender gør i grunden kun ondt værre. Enten sanktionerer de ministerens enekompetence ved hjælp af lovgivning (model 1). Eller de indfører et nationalt kirkeråd, som ikke får nogen reel beslutningskompetence (model 2 og 3). Man kan ikke frigøre sig fra den mistanke, at den uproblematiserede fastholdelse af den politiske styring skyldes frygt for at antaste monarkens rolle. I relation til problemet om den politiske styring af folkekirken ser jeg kun to opløftende momenter i diskussionsoplægget. Hvad de indre anliggender angår, bliver *biskopperne* opfattet som et

kollegium. Og for den fælles økonomis vedkommende beskrives en model, der giver et kirkeligt organ reel beslutningskompetence (model 3: folkekirkens økonomibestyrelse). Man kunne have ønsket sig, at udvalget i det mindste havde diskuteret den mulighed, at en lignende model kunne gælde for de indre anliggender.

Det almindelige præstedømme

Hvad angår den anden lutherske grundtanke, det almindelige præstedømme, bliver den nok omtalt i debatoplægget. Men dens teologiske indhold og relevans for kirkeligt demokrati og lægmandsaktivitet bliver behandlet yderst sparsomt. Hvad angår den teologiske tankegang vender man den på en måde på hovedet i forhold til Luthers. Det hedder, at fordi frelsen alene formidles ved tro, har enhver døbt præstestatus (7). Men hvis det var pointen, ville præster jo nærmest være overflødige. Som vi har set er Luthers tankegang en anden: til den funktion at være præst kræves der ikke særlige kvalifikationer ved siden af dem, enhver kristen har. Det afgørende spørgsmål for en nutidig diskussion om folkekirkens styrelse må være, hvad det er for kvalifikationer Luther regner med, og hvordan de forholder sig til den kendsgerning, at enhver døbt kan blive medlem af folkekirken.

Det er klart, at den blotte egenskab at være døbt for Luther ikke er tilstrækkelig. Der kræves skriftkendskab, i det mindste i den sammenfattende udgave, dekalog, trosbekendelse og fadervor udgør. Og der kræves en kompetence til at manifestere sin kristne status ved at bedømme trosspørgsmål og foretage kirkelige handlinger i nødssituationer.

Hvis vi nu tillader os at spørge, om ethvert tilfældigt valgt folkekirkemedlem lever op til de krav, Luther knytter til det almindelige præstedømme, vil svaret naturligvis være et klart nej. Men ethvert (voksant) folkekirkemedlem har de fulde demokratiske rettigheder i form valgret og valgbarhed til menighedsråd osv. Denne diskrepans har man selvsagt været sig bevidst i udvalget, hvilket afspejler sig i udtryksmåden. Så længe man refererer til Luther hedder det, at alle i det kristne fællesskab ”dybest set også alle [har] en ret og en pligt til at være med til at forkynde evangeliet” (7). Men når man kommer til folkekirken, svækkes det til, at denne er ”et rummeligt fællesskab, hvor enhver, der er døbt, har ret til at være med, og enhver, der er med, har mulighed for at tage del i det fælles ansvar” (smst.). Pligten er blevet til en mulighed!

Opfattelsen af det almindelige præstedømme har naturligvis konsekvenser for synet på forholdet mellem menighed og præst. Debatoplægget gør rimeligt nok opmærksom på den særlige karakter, præsteembedet får tillagt i en luthersk sammenhæng. Det særlige siges at bestå i det teologisk velfunderede grundlag og det særlige ansvar, præsten har for evangeliets forkyndelse (smst.). Efter

min mening må forholdet mellem det almindelige præstedømme og det kirkelige embede i en nutidig sammenhæng forstås på følgende måde. Af en præst må man forvente, at hun/han besidder de 'kvalifikationer', der for Luther begrunder det almindelige præstedømme. Præsten har i kraft af sin uddannelse det nødvendige kendskab til evangeliet. Og i realiteten foregår kaldelsen af en præst i folkekirken jo ikke ud fra Luthers beskrivelse af det almindelige præstedømme. Selv om man gik så vidt som til at sige, at et menighedsråds valg af præst er udtryk for det almindelige præstedømme, består dette valg jo ikke i, at en forsamling af "almene præster" af sin midte vælger den, der findes bedst egnet. Egnetheden afgøres ved det teologiske eksamensbord, gennem attest fra pastoralseminariet og ved bispeeksamen. Menighedsrådet foretager ikke et kristenmenneskes åndelige bedømmelse. Det foretager derimod et valg mellem kandidater, som *har været* genstand for bedømmelsen.

Det almindelige præstedømme er også afgørende for det rette forhold mellem lægfolk og gejstlige ved beslutninger om kirkens indre anliggender. I de af debatoplæggets modeller, der indebærer oprettelse af et kirkeråd, har dette et klart flertal af lægfolk som medlemmer (se fx oversigten s. 22). Det begrundes med, at der i forvejen hersker vidtgående demokrati i folkekirken. Således er "demokratisk legitimitet" et af de seks 'pejlemærker', debatoplægget navigerer efter (13-15). Men beskrivelsen af demokratiet er uklar: på den ene side henvises der til lægfolkets (menighedsrådets) forpligtelse til at medvirke ved det kirkelige liv (13). På den anden side peger man på alle (voksne) medlemmers formelle valgret (14). Problemet ved det kirkelige demokrati skinner også igennem, når man ved begge modeller for kirkeråd fremhæver som en ulempe, at læremæssige spørgsmål afgøres med overvægt af læge medlemmer (23 og 26). Der er jo kun tale om en ulempe under den forudsætning, at gejstlige alt andet lige har bedre forudsætninger for at tage stilling til sådanne spørgsmål. De nævnte udsagn modsiges imidlertid i det afsluttende afsnit om delt eller samlet kompetence for de organer, der beskæftiger sig med hhv. indre forhold og økonomi. Her henvises der som argument for en samlet kompetence til "den evangelisk-lutherske forståelse af det almindelige præstedømme og lægfolkets ansvar". Denne forståelse skulle nemlig tilsige, at "lægfolket har væsentlig indflydelse, både når der er tale om indre anliggender og fælles økonomi" (46). Som modvægt siges det ganske vist, at

[d]en nødvendige teologiske sagkundskab samt biskoppernes læremæssige ansvar kan tilgodeses gennem de procedurer, der tilrettelægges for behandling af indre anliggender, før der træffes beslutninger. (Smst.)

Her antydes det, at visse beslutninger – formentlig primært om indre anliggender – kræver teologisk sagkundskab og/eller gejstligt ansvar. Men hvorfor dette er tilfældet og hvad det indebærer for beslutningsprocedurerne siges der intet om.

Efter min mening må konklusionen være, at der i folkekirkens styrelse bør skelnes klart mellem de forhold, hvor der træffes beslutninger på normalt demokratisk vis – og de afgørelser, der kræver den form for 'kompetence', Luther tillagde det almindelige præstedømme. Under nutidige forhold er det primært de ordinerede præster, inklusive biskopperne, der har denne kompetence. Folkekirkens præster råder over teologisk sagkundskab, men denne kan suppleres ved hjælp af universitetsteologer.

Et andet spørgsmål er, *hvordan* der bedst træffes afgørelser om de "indre anliggender". Forståelsen af, hvad der er evangelisk-luthersk kristendom hersker der langt fra enighed om blandt præster og teologer. Det skyldes, at grundlaget består i Bibelen, som ingen har særlig myndighed til at fortolke. Og som gammel og forskelligartet tekst kræver Bibelen netop fortolkning. Forestillingen om, at Bibelen klart og utvetydigt udtrykker "Guds vilje" er i sig selv en fortolkning. Det bedste svar på det rejste spørgsmål må derfor være, at beslutninger træffes ud fra en *åben, forpligtende fortolknings-samtale* om de elementer i kristendommen, der er relevante for den pågældende sag. Tanken om det almindelige præstedømme udmøntes i, at ethvert folkekirkemedlem har ret til at deltage i denne samtale. Og det skal netop være en samtale og ikke en meningsmåling: det er argumenter og ikke andet, som er udslagsgivende. Idealet er selvsagt, at samtalen munder ud i konsensus, hvilket imidlertid er urealistisk. Den fortolkende samtale må derfor bringes til en konkluderende afslutning, og det er naturligt, at biskopperne som kollegium har myndigheden til dette. Det forudsætter imidlertid, at det ved valg af biskop sikres, at vedkommende besidder den fornødne teologiske sagkundskab – hvilket ikke kan siges at være tilfældet i dag.

Konklusion

De foregående teologiske overvejelser over et luthersk syn på forholdet mellem politisk magtudøvelse og kirken fører til følgende konkluderende kommentar til strukturudvalgets debatoplæg:

- De modeller, som lovsikrer den bestående ordening, ifølge hvilken den øverste myndighed i folkekirken ligger hos folketing og kirkeminister, må betragtes som et tilbageskridt i forhold til den gældende ordening.
- Modellerne, som indebærer oprettelse af et landsdækkende kirkeligt organ (kirkeråd) er utilfredsstillende, så længe de kun tildeler kirkerådet (og bispekollegiet) en rådgivende rolle.

- En uklar forståelse af forholdet mellem det almindelige præstedømme og lægfolks rolle medfører en manglende sikring af, at afgørelser om indre anliggender træffes på et kvalificeret grundlag.

En moderniseret kirke

Niels Thomsen, rektor emeritus.

Det debatoplæg, som det kirkeministerielt nedsatte udvalg vedrørende en ny styringsstruktur for folkekirken har udsendt, stiller forslag til en moderne og mere gennemskuelig ordning af folkekirken styrelse og til, hvorledes der kan skabes lovgrundlag for den styringspraksis, der successivt har udviklet sig (s.18).

At skabe en mere gennemskuelig ordning er ønskværdigt. Mere problematisk er det, hvad det kan indeholde, at den skal være *moderne*. Der er sket megen modernisering i centraladministration og i administrationen af kommuner, som har ført til stærkere centralisering og til, at almindelige borgere har fået større afstand til dem, der bestemmer. Storkommunerne er klart et tilbageskridt med hensyn til folkelig delagtighed i de beslutninger, der giver rammer for folks dagligliv. Man kan frygte, at ordet *moderne* åbner for en lignende udvikling i folkekirken.

Særlig problematisk er intentionen om at skabe lovgrundlag for den praksis, der har udviklet sig i de senere årtier. Det drejer sig om forskydningen fra, at grundenhederne i folkekirken har været de små enheder, sognene, til at grundenhederne bliver de større og store enheder som provsti og stift, og det gælder oprustningen af biskoppernes og dermed også af provsternes betydning. Det er skuffende, at debatoplægget ikke diskuterer, i hvilket omfang disse forskydninger er ønskværdige, før man vil skabe lovgrundlag for den fremvoksede praksis.

Debatoplægget er inddelt i et indledende teologisk afsnit, et afsnit med seks pejlemærker, der er det fælles grundlag for de forskellige forslag til styring af hhv. folkekirken indre og ydre anliggender. Derefter kommer et mellemspil om begrebet *indre anliggender*, herunder et særligt afsnit om biskoppernes rolle. Det efterfølges af konkrete forslag til tre forskellige styringsmodeller og et afsnit, der diskuterer fordele og ulemper ved at have ét fælles styringsorgan, et kirkeråd, for både ydre og indre anliggender fremfor at have to styringsgrupper.

I det følgende er det de overordnede teologiske synspunkter og de seks pejlemærker, der skal kommenteres. De senere afsnit inddrages, for så vidt de er relevante for den overordnede sammenhæng.

Folkekirken opgave og identitet

”Folkekirken opgave eller formål som en kristen kirke er at forkynde evangeliet om Kristus som hele verdens frelser. Dette udgangspunkt er lovgivningsmæssigt bestemt i grundloven, der bestemmer folkekirken som den evangelisk-lutherske kirke” (Debatoplægget s. 6).

Disse første linjer i første hovedafsnit giver anledning til to generelle spørgsmål.

Det første er, om man virkelig, skal aflede folkekirkens organisatoriske rammer af teologien, som der her lægges op til, ved at man sætter denne dogmatiske proklamation op som indledning til forslag om styringsstrukturen. I den romersk-katolske kirke er det selvfølgelig, at man skal. Der hører kirkeretten ind under dogmatikken. Men skal man stræbe efter at etablere en sådan sammenhæng også i en evangelisk-luthersk kirke? I de senere år, i horisonten af Selskabet for Kirkeret, er begrebet retsteologi blevet lanceret. I et bilag til debatoplægget, *Bispeembedet i den Danske Folkekirke*, defineres det, med henvisning til H. Gammeltoft-Hansen, som ”det sæt af kirkelige regler, der er af betydning for udformning og anvendelse af retsregler på det kirkelige område.” Det lyder måske juridisk klart, men en afgørende vanskelighed er, at disse ”kirkelige regler” ikke er klare. Hvis kirkeretten skulle indrettes efter den evangelisk-lutherske teologi, ville man støde på vidt forskellige opfattelser også af centrale spørgsmål. ”Retsteologi” er et tvivlsomt begreb. Man ønsker, at kirkeretten skal indrettes efter teologien. Men hvilken? Med den nuværende teologiske frihed i behold kan man ikke opstille kirkelige regler, der er sammenlignelige med juridiske regler. Det vil kræve en autoritativ teologisk instans i folkekirken, som vi ikke har. Derfor kan man, så længe man vil bevare den nuværende teologiske frihed, ikke kunne komme længere end til, at man må træde forsigtigt, når man med kirkeretten skal regulere områder, der er teologisk følsomme.

I tillid til teologiens og kirkesynets entydighed, hedder det i disse første liner, at folkekirkens formål er at forkynde Kristus som hele verdens frelser. Det lyder som en formålsparagraf for folkekirken, som placeret på dette sted i debatoplægget må forstås som den overordnede retsteologiske norm, som kirkeretten skal indrettes efter. Det er en tvivlsom nyskabelse, at folkekirken skal have en formålsparagraf. Det opstillede formål er en meget eksklusiv formulering. Det er rigtigt, at det kan ses som en vigtig opgave i folkekirken at forkynde Kristus som hele verdens frelser. Men man kunne også sige så meget andet: At sætte mod i forsagte, give trøst til de sørgende, tugte de hovmodige, tilsige angrende deres synders forladelse, lyse velsignelse over mennesker – og meget mere. Dertil kommer, at det er aldeles uklart, hvad det vil sige at forkynde Kristus som hele verdens frelser. Som formålsparagraf har den yderligere den svaghed, at en meget stor del af organisationens medlemmer næppe kan identificere sig med formålet.

Formuleringen vil bestemme folkekirken som en bekendelseskirke, og vil lade det se ud, som man kan udlede kirkeretten af bekendelsen, sågar grundlovsbestemt. Det er svært at tale så entydigt om folkekirkens som bekendelseskirke, når man samtidig (i pejlemærke 4 om folkekirkens rummelighed s. 11) holder fast ved, at der ikke kan stilles andre krav til folkekirkens medlemmer end, at de døbt og er villige til at betale kirkeskat.

Men er det ikke selvskabte vanskeligheder, der kommer af, at man vil give organisationen folkekirken et formål? Danmarks grundlov giver ikke Danmark et formål, men giver rammer for, hvordan det Danmark, vi med alle vore forskelligheder er fælles om, skal styres. Vil det ikke tilsvarende være det bedste for folkekirken, at beskrivelsen af styringsstrukturen eller en

eventuel kirkeforfatning holder sig til at give rammerne for, hvordan den brogede mangfoldighed, som rummes indenfor folkekirken, skal reguleres?

Der lægges op til at forstå folkekirkens som en bekendelseskirke, som med den stadige henvisning til de lutherske bekendelsesskrifter får et konfessionalistisk præg. Dermed er vi ved det andet spørgsmål: Kan den konfessionalistiske forståelse af folkekirken, der her lægges op til, begrundes i, at grundloven i § 4 siger, at den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke?

Debatoplægget går ud fra, at det er en selvfølge, når det tolker § 4 således, at denne paragraf "bestemmer folkekirken som den evangelisk-lutherske kirke". Folkekirkens formål, at forkynde Kristus som hele verdens frelser, bliver således her funderet i grundloven. Det er en stor myndighed at tillægge den verdslige øvrighed, at den skulle kunne befale en organisation at forkynde Kristus som hele verdens frelser.

Det er ganske vist en fortolkning af grundlovens § 4, der i de senere årtier er blevet almindelig både blandt jurister og teologer. Men er den rigtig?

I § 4 hedder det: "Den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten". Det fortolkes så således, at grundloven her beslutter, at den evangelisk-lutherske *skal være* den danske folkekirke og skal understøttes af staten. Grundloven *opretter* ifølge denne tolkning folkekirken og understøtter den. (At det forstås således ses s. 9: "det har i de godt 160 år med en folkekirke ...". Her går man ud fra, at *folkekirken* bliver til med grundloven i 1849).

Men naturligere er det dog at forstå denne paragraf sådan, at grundloven *anerkender*, at den evangelisk-lutherske kirke *er* den danske folkekirke. Hvad ordet *folkekirke* vil sige, fremgår tydeligt af det oprindelige udkast til denne paragraf. Dér hed det: *Den evangelisk-lutherske kirke er som den, hvori den overvejende del af folket befinder sig, at anse som den danske folkekirke og nyder, som sådan, understøttelse af staten.* Betegnelsen *folkekirke* dækker altså, at den overvejende del af folket tilslutter sig den. Når den definition af folkekirke ikke kom med i den endelige formulering af Grundloven, skyldtes det ikke, at den grundlovgivende rigsforsamling havde indvendinger imod den, men tværtimod, at den blev anset for overflødig, fordi det var en selvfølgelighed.

Fordi den evangelisk-lutherske kirke samlede en så stor del af folket, gav man den pragmatisk en særstilling mellem andre trossamfund (som på den første grundlovs tid var ganske små). Henvisningen til den evangelisk-lutherske kirke er således ikke en henvisning til den evangelisk-lutherske *lære*, men er en henvisning til det trossamfund, som den overvejende del af befolkningen tilslutter sig.

Der er ikke i debatoplægget klart formuleret, *hvor* nært forholdet mellem statsmagten og folkekirken er, men en række steder lyder det, som om nærheden er større, end der er basis for i grundlovens § 4. Når det (side 8) hedder: "Med grundloven af 1849 blev der indført religionsfrihed, jf. grundlovens § 67, men ikke religionslighed eller ligestilling af religionssamfund", lyder det, som om den danske stat kun er halvvejs sekulariseret. Men her sker en sammenblanding af to spørgsmål.

Det ene er spørgsmålet om religionsfrihed og religionslighed. Det afhandles i § 67, og her gøres der ingen forskel mellem religionsfrihed og religionslighed. Religionsfriheden er ikke modificeret af forskel i religionslighed. I § 4 derimod er der tale om statens forhold til et religionssamfund. Den evangelisk-lutherske kirke har fået tilkendt en særstilling, ikke fordi den er evangelisk-luthersk, men fordi den omfatter så stor en del af befolkningen. Af den grund understøtter staten folkekirken. Men den understøttelse rokker ikke ved, at staten i grundloven er forstået som fuldt ud sekulær.

Folkekirken som evangelisk-luthersk kirke

Et andet væsentligt spørgsmål bliver så, hvorledes debatoplægget kommer fra den overordnede teologiske forståelse af folkekirken som evangelisk-luthersk til et udkast til en styringsstruktur.

Det hedder (s. 6) ”at menigheden, som samles om forkyndelsen af evangeliet og om dåb og nadver, er central i forståelsen af folkekirken”. Den forståelse knyttes sammen med Luthers tanker om det almindelige præstedømme.

Men hvad har de tanker har at gøre med en modernisering af styringen af folkekirken?

I forskellige sammenhænge ser det ud, som om debatoplæggets forfattere mener, at der er noget fælles mellem Luthers tale om almindeligt præstedømme og en demokratisk opbygning af kirkens ledelse. Tydeligt er det i en af de allersidste formuleringer i debatoplægget (s. 46), hvor det hedder – som et muligt argument for, at ét kirkeråd skulle være ansvarligt både for folkekirkens indre anliggender og for folkekirkens økonomi: ”Med den evangelisk-lutherske forståelse af det almindelige præstedømme og lægfolkets ansvar, er det naturligt, at lægfolk har væsentlig indflydelse, både når der er tale om indre anliggender og fælles økonomi.”

Vejen til den forståelse er banet allerede s. 7, hvor der først siges, at Luthers tale om det almindelige præstedømme betyder, at enhver døbt både er pave biskop og præst. Der er altså ikke nogen melleminstans mellem den enkelte og Gud. Det er så rigtigt og så luthersk, som man kan ønske sig. Men tolkningen skrider, når debatoplægget går videre og taler om menighedens fællesskab. Det hedder: ”Da alle i dette fællesskab er både præster, biskopper og pave, har de også alle dybest set en ret og en pligt til at være med til at forkynde evangeliet”. Det er ikke hentet fra de steder, hvor Luther taler om det almindelige præstedømme. I *Om et kristenmenneskes frihed*, (Luthers skrifter i Udvalg bd. 1, Gad 1962 s. 301-3) forklares det, at Kristi præstedømme består i, at han ”uafsladelig står for Guds øjne og ofrer sig selv, og gør alt, hvad en from præst skal gøre. Han beder for os ...”. Dette Kristi præstedømme, siger Luthers så, deler Kristus med os. Dermed er vi præster og ”præstedømmet gør os værdige til at træde frem for Gud og bede for andre... Således har Kristus udvirket for os, at vi åndeligt må træde frem på en andens vegne og bede ligesom præster træder legemligt frem på folkets vegne og beder for det”. Derefter spørger Luther om, hvad da forskellen er mellem præsterne og de læge, når de alle er præster. ”Svaret er: man har givet ordene munk, præst, gejstlig og lignende en urigtig betydning derved, at man har overført dem fra de mange til de få, dem man nu kalder den gejstlige stand. Den hellige skrift gør ingen anden forskel

end den, at den kalder de lærde eller præsteviede *ministri, servi, oeconomi*, det vil sige tjenere, trælle og forvaltere, som skal prædike Kristus, tro og kristelig frihed for de andre. For selv om vi alle i lige høj grad er præster, så kan vi ikke af den grund alle tjene eller forvalte eller prædike”.

Det almindelige præstedømme er altså for Luther retten til at træde frem for Gud og bede for andre. Det har intet at gøre hverken med ret eller pligt til at forkynde, eller med at have ansvar for kirkens styrelse. De, der får ansvar for forkyndelse, er ikke i særlig grad præster. De er sat til at tage vare på særlige opgaver, men det bliver de ikke mere præster af. I konsekvens af den tankegang overlod man i de fleste protestantiske kirker betegnelsen præst (Priester, priest, prêtre) til de katolske, og selv fandt man andre navne til dem, der var valgt til at træde frem på menighedernes vegne. Den klarhed har vi desværre ikke i Skandinavien.

Luther siger det endnu skarpere i *Til den kristne adel af den tyske nation om reformation af kristenheden* (Luthers skrifter i udvalg bd. 4 Gad 1964 s. 47): ”Thi hvad der er krøbet ud af dåben, kan rose sig af allerede at være indviet til præst, biskop og pave, selv om det ikke sømmer sig for enhver at udøve et sådant embede.” Her er det lige klart, at enhver har del i det ”almindelige præstedømme”, og at dette ikke har noget at gøre med de særlige opgaver, som nogle er valgt til eller og heller ikke med demokratisk styringsform.

Debatoplæggets forsøg på via Luthers tale om det almindelige præstedømme at komme fra en evangelisk-luthersk teologi til fornyelsen af styringsstrukturen er således ikke lykkedes.

S. 7 forsøges det at etablere forbindelsen ved at forbinde talen om det almindelige præstedømme med forståelsen af ”det særlige præsteembede”. Det hedder, at der i den evangeliske kirke ved siden af det almindelige præstedømme er et særligt præsteembede. Ja, men i de ovenfor citerede stykker fra *Om et kristenmenneskes frihed* og *Til den kristne adel* har de to ting ikke med hinanden at gøre. Det almindelige præstedømme handler om, hvordan ethvert menneske er stillet overfor Gud. De særlige opgaver med prædiken og sakramentsforvaltning, som nogle sættes til i menigheden, er ikke præstearbejde i den forstand. Det er vildledende at tale om et særligt præsteembede *ved siden af* det almindelige præstedømme.

Debatoplægget har kun lidt at sige om det almindelige præstedømme. Det er forståeligt, for det kan ikke bringes ind i styrelsesstrukturen. Det ser en række steder ud, som om man gerne vil lægge den forståelse nær, at det almene præstedømme gør det naturligt at opbygge og udvide demokratiske ordninger med stærkere lægfolksrepræsentation. Det bliver ikke sagt direkte. Det ville da også betyde, at man skulle kunne delegerer sit almene præstedømme til diverse råd. Det vover man trods alt ikke at sige.

Derimod har man meget at sige om det særlige præsteembede. Det kan nemlig til forskel fra det almindelige præstedømme lovreguleres. Endnu engang forsøges det at udlede organiseringen af kirkeordningen af den evangelisk-lutherske teologi: ”Dette grundlæggende evangelisk-lutherske syn på kirkeordning og forholdet mellem menighed og præst [at præsten på en gang både hører sammen med menigheden og er uafhængig i sin forkyndelse mm.] er afspejlet i den

måde, hvorpå forholdet mellem præst og menighed er organiseret i folkekirken i dag. Præsten forventes at udføre sin særlige tjeneste i et tillidsfuldt vekselvirkningsforhold med menigheden. Og når det gælder folkekirkens styrelse, er der i både menighedsråd, provstiudvalg og stiftsråd etableret et samvirke mellem lægfolk og gejstlige.” Det lyder i en demokratisk tid tilforladeligt, men igen er to sager blandet sammen. Det ene er præstens præstelige forhold til menigheden. Det andet er det organisatoriske spørgsmål om samarbejde og kompetencefordeling mellem lægfolk og gejstlige i menighedsråd, provstiudvalg og stiftsråd og et eventuelt kirkeråd. Det sidste giver evangelisk-luthersk teologi ikke nogen løsning på. At der skal være ordninger for, hvorledes præst og menighed skal forholde sig til hinanden, er rigtigt, og det er udmærket, hvis man kan finde regler, der fremmer et tillidsfuldt vekselvirkningsforhold, men de ordninger, man kan foreslå til det formål, må snarere hentes på ledelses- og samarbejdskurser end i evangeliet.

Seks pejlemærker

Efter den teologiske indledning komme seks *pejlemærker*. Det er seks overordnede betragtninger, som må forstås som udgangspunkt for de senere forslag.

Første pejlemærke: Nært forhold mellem staten og folkekirken.

Det første pejlemærke handler om det nære forhold mellem staten og folkekirken. Det spørgsmål er allerede kommenteret ovenfor, men et enkelt forhold skal uddybes. Ovenfor blev det understreget, at begrundelsen for statens særlige forhold til den evangelisk-lutherske kirke var, at næsten hele befolkningen tilsluttede sig den. Selv om debatoplægget i henhold til sit kommissorium er bundet til kun at komme med forslag, der ligger indenfor grundlovens rammer, der giver den evangelisk-lutherske kirke en særstilling, kunne man have ønsket sig, at udvalget i det mindste havde gjort opmærksom på den betydelige forskel, der er i tilslutningen til folkekirken i 1849 og 2013. Da grundloven blev vedtaget i 1849 var det talmæssigt ubetydelige grupper, der ikke var tilsluttet den evangelisk-lutherske kirke. Det forhold er betydeligt ændret. Der er op mod 300.000 muslimer, og 40-50.000 katolikker foruden en lang række små trossamfund. Desuden er mange udmeldt, så nu mindre end 80 % hører til folkekirken. Det kan forventes at give anledning til et stigende pres fra ikke-medlemmer for at få folkekirkens prioriterede stilling i forhold til staten afskaffet. Samtidig er det oprindelige indhold af statens understøttelse – helligdagslovgivning, skolelovgivning mm. – stort set opgivet, og den økonomiske understøttelse, der siden er kommet til, er blevet indskrænket. Det havde givet perspektiv, om disse ændrede forudsætninger for forbindelsen mellem stat og kirke havde været inddraget, når man skal tage stilling til fremtidens folkekirkestyring.

Andet Pejlemærke: Folkekirkens tilstedeværelse overalt.

Her indledes igen teologisk med henvisning til, at forkyndelsen er folkekirkens grundlæggende opgave og at ethvert medlem af folkekirken har del i og forpligtelse på denne opgave. Men det er ikke til at se, at denne teologiske indledning har noget at gøre med det efterfølgende. Folkekirkens tilstedeværelse overalt er som pejlemærke ikke hentet ud fra evangeliske-luthersk teologi, men ud fra folkekirkebegrebet, der hermed bliver teologisk kreativt, ja normativt. Som nævnt lå der i grundlovens brug af ordet folkekirke ikke noget teologisk, men blot en konstatering af de manges tilslutning. Men her får det teologiske konsekvenser

Der opstilles, hvad der må opfattes om et argument (s.8): "Samtidig er der i folkekirken et særligt præsteembede, der har en særlig forpligtelse i forhold til forkyndelsen. Adgang til præstelig betjening er således en central del af spørgsmålet om folkekirkens tilstedeværelse overalt." Men hvordan man kommer fra konstateringen af, at en præst har en særlig forpligtelse i forhold til forkyndelsen, til at adgang til præstelig betjening er en central del af spørgsmålet om folkekirkens tilstedeværelse overalt, er det vanskeligt at se.

Det giver anledning til spørgsmål. For det første: Hvem er det, der har kaldet præsten til det særlige embede at forkynde? I den lutherske tradition er det den menighed, der har brug for forkyndelsen. Hvem er det her? I det følgende ser det ud, som om det er forestillingen om, at man med grundloven *indførte* en folkekirke, og at det stiller et særligt krav til organisationen om tilstedeværelse overalt. Det er for meget at trække ud af ordet folkekirke. Den evangelisk-lutherske kirke har været folkekirke siden reformationen, og denne evangelisk-lutherske kirke har ikke fået andre opgaver ved, at det er konstateret i grundloven, at den er folkekirke. Debatoplægget her åbner imidlertid vejen til at løsgøre præsten fra primært at have sin opgave i den menighed, der har kaldet ham, til at tage imod de opgaver, som den folkekirkelige organisation pålægger ham. Organisationen stiller opgaven. Det er ikke uvæsentligt, om udgangspunktet for at forstå, hvad en præsts grundlæggende opgave, er, om præsten hører til i en menighed, eller om præsten er ansat i et provsti eller et stift med henblik på at give præstelig betjening til dem, der måtte rekvirere den. Det er klart, at i et moderne kompliceret samfund, bliver der også i kirkelig henseende særopgaver, der skal løses på særlig måde, og at det derfor er nødvendigt i fællesskab at finde ud af, hvorledes de særlige opgaver løses. Men det er vigtigt, om forståelsen af præsteembedet begynder med samhørigheden af præst og menighed eller med folkekirkeorganisationens opfattelse af at være forpligtet til præstelig betjening overalt.

For det andet: Det ser ud, som om det ikke er tilfældigt, at ordet forkyndelse udskiftes med *præstelig betjening*. Udtrykket bruges syv gange. Det ser til at være en konsekvens af den forskydning i folkekirken fra sogn og menighed til organisation og stift og provsti. Udtrykket præstelig betjening gør det lettere at løse præsten fra en grundlæggende samhørighed med de mennesker, han arbejder iblandt, til at han skal være til disposition for organisationen. Det hedder nok i indledningen til debatoplægget (s. 4), at udvalget arbejder ud fra den danske folkekirkens tradition for decentral opbygning på grundlag af de lokale sognemenigheder. Men udvalget synes at mene, at det er udtømt med, at der i alle menigheder er adgang til præstelig betjening. Det er der kommet ud af at gøre begrebet folkekirke til et teologisk normativt begreb.

Forholdet til menighederne bliver formuleret således: ”Den grundholdning, at mennesker overalt i landet – i sognemenigheder, i grupper, i særlige institutioner og i andre sammenhænge – skal kunne føle sig omgivet af et tilbud om kristen tro og trøst ...”. Hvor venligt det end er tænkt, er det en formulering, der trækker den kirkelige institution i forgrunden med sine tilbud. Det ligner en katolsk folkekirketænkning, mere end det ligner den måde, der tales om kirke på i den augsburgske bekendelses artikel om kirken (artikel 7): ”Ligeledes lærer de, at der bestandig vil forblive én hellig kirke. Kirken er nemlig de helliges forsamling, hvori evangeliet forkyndes rent og sakramenterne forvaltes ret”. Her begyndes der i menigheden, ikke i folkekirkens tilstedeværelse med sin omsorg.

Tredje pejlemærke: Præsternes uafhængighed.

Dette tredje pejlemærke understreger præstens uafhængighed af menighedsrådet mht. forkyndelse, undervisning og sjælesorg. Det er allerede kommenteret.

Men der er grund til en kommentar mere. Under overskriften *Præstens uafhængighed* siges der kun noget om præstens uafhængighed af menighedsrådet. Derimod siges der meget om præstens forpligtelse på bekendelsesskrifterne. At dette er noget andet end en samvittighedsforpligtelse, er med al tydeligt klargjort med loven om domstolsbehandling af gejstlige læresager og gennem den hidtil eneste sag, der er ført efter denne lov, sagen mod Bent Feldbæk Nielsen i 1999. Her blev det demonstreret, at man mente at kunne bruge den augsburgske bekendelse som retlig norm. Ganske vist viste begrundelsen af dommen, hvor vilkårligt det var, at bruge teologien som retsteologi. Det blev understreget af, at én af de tre teologiske dommerne afgav dissens. Det var tilfældigt, at der ikke var to. Retsusikkerheden ved loven om gejstlig retspleje blev endnu tydeligere, da ministerium og biskop i 2003-4 afstod fra at rejse læresag mod præsten Torkild Grosbøll, der havde sagt og skrevet, at han ikke troede på en skabende og opretholdend Gud. Det var åbenbart, at hans teologi var fjernere fra den augsburgske konfession og kirkens andre bekendelsesskrifter, end Bent Feldbæk Niensens. Alligevel blev der ikke rejst sag, og i stedet blev der opført et skuespil, hvor man gav Thorkild Grosbøll en ydmygende rolle ved at forlange, at han skulle sige ja til trosbekendelsen – uden i øvrigt at bede ham redegøre for, hvordan han forstod de enkelte led i trosbekendelsen. Alt sammen viser, hvorledes man på den ene side vil foregive at være bekendelseskirke, og på den anden side lader det være vilkårligt, hvornår man vil hævde kravet om bekendelsestroskab. Kravet om præsters bekendelsestroskab bliver et disciplineringsinstrument mere end omsorg for den rene lære. Alt sammen er muliggjort af forestillingen om, at teologien er så klar, at der kan udstikkes retsregler ud fra den.

Der tilstås så en begrænset frihed. Forkyndelsen skal ske ud fra det fælles grundlag, men inden for dette fælles grundlag siges der at være plads til forskelligheder. Det er en stærkt indskrænket forkyndelsesfrihed.

En anden tolkning af præsters forhold til bekendelsesskrifterne ville være, at præsten i sin samvittighed er bundet til det vidnesbyrd, der er at hente i de bibelske skrifter, om hvis

forståelse kirkens bekendelsesskrifter og øvrige tradition vejleder. Det vil medføre den konsekvens, at den eneste robuste begrundelse for at afskedige en præst, hvis lære der klages over, er vedvarende uoversstemmelse med sognet. Indtil sagen mod Bent Feldbæk Nielsen havde man i næsten 100 år klaret sig uden læresager, og kirkens grundlag var fastholdt i den teologiske debat. Det gik ganske godt.

Fjerde pejlemærke: Rummelighed og frihed.

Dette pejlemærkes forsøger at forene idéen om, at den enkelte i konsekvens af tanken om det almindelige præstedømme har medansvar for forkyndelsen, med den lovsikrede folkekirkelige rummelighed, ifølge hvilken der ikke kan stilles andre lovmæssige krav til den enkelte end kravet om at være døbt og om at være villig til at betale kirkeskat. Det kunne klarere udtrykkes således, at der ikke for de medlemmer, der ikke er præster, er ikke nogen sammenhæng mellem de krav, organisationen stiller, og de krav, der stilles af evangeliet. Det burde give mulighed for at indse, at folkekirkens juridiske organisation og styringsstruktur ikke har noget at gøre med kristendommens indhold.

Vanskeligt er det så at forstå, hvorfor bekendelseskrauet kan gøres gældende over for præster. Det er en folkekirketænkning, hvor folket er betragtet som uforpligtede, men hvor det af præsterne juridisk fordres, at de skal være mere kristelige end de folk, de er præster blandt. Folkekirketænkningen synes at have overtrumpet den evangelisk-lutherske forståelse af den grundlæggende lighed mellem præst og menighed. Den folkekirketænkning er mere katolsk end evangelisk-luthersk.

Femte pejlemærke: 2200 menigheder – én folkekirke.

Pejlemærket her handler om folkekirkens enhed, siges der i første linje. Ganske vist: ”De enkelte menigheder kan betragtes som individuelle evangelisk-lutherske menigheder”, men det siges der så ikke mere om. Resten af pejlemærket handler om, hvorledes menighederne hænger sammen. Man kunne have ønsket sig, at også det første var blevet uddybet. Det var dog tænkeligt, at forståelsen af at høre til i en bestemt enkelt menighed er primær for mange. I det mindste i landsogne synes det mere end vanskeligt at få folk til at overskride sognegrænsen for at gå i kirke. Trods indledningens forsikring (s. 4) om, at udvalget arbejder ud fra den danske folkekirkens tradition for en decentral opbygning på grundlag af de lokale sognemenigheder, synes det perspektiv at være gledet ud. Pejlemærket lægger i det følgende al vægt på at beskrive, hvilke strukturændringer det moderne samfund kræver af den folkekirke, hvis enhed det handler om. Ganske vist konstateres det, at folkekirken forsat i meget stor udstrækning er karakteriseret af et nærhedsprincip, og at nærhedsprincippet betyder, at hvad der kan løses lokalt, skal løses lokalt. Men det vises derefter, at det er mindre og mindre, der kan løses dér. På grund af ændrede økonomiske og strukturelle forhold

er det blevet problematisk med menighedernes status som selvstændige forvaltningsmæssige størrelser. Det kræver samarbejde på tværs af sognegrænserne.

Ja, men hvis man regnede den enkelte lokale menighed for den primære enhed i folkekirken, ville der være brug for en gennemtænkning af, hvorledes den forståelse også strukturelt kunne understøttes. Den gennemtænkning savnes. Der lægges så megen vægt på at understøtte hensynet til folkekirken, at betydningen af de lokale menigheder svækkes.

Det er sandsynligt, at det på nogle måder er nødvendigt med større forvaltningsmæssige enheder, men det kræver så meget desto større omhu med at finde strukturer, der understøtter det lokale menighedsliv. Sådanne overvejelser berøres ikke. I stedet hedder det: ”Der er således en vis udvikling i retning af, at folkekirken på det lokale niveau i stigende grad opfattes som et fælles anliggende med provstiet eller stiftet som ramme.” Man må spørge, hvem det er på det lokale niveau, der ser folkekirken som et fællesanliggende med provsti og stift som ramme. Er det den almindelige menighed, eller er det dem, der organisatorisk er involveret i den folkekirkelige administration?

Det overordnede synspunkt er, at folkekirken består i kraft af den fælles evangelisk-lutherske bekendelse og i øvrigt af de fælles retsregler. Spørgsmålet er, om den stærke fremhævelse af de forhold ikke snarere er en trussel mod enheden. Tolkningen af det evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlaget er det mest omstridte i den kirkelige debat, hvor en højrefløj retter stadig stærkere kritik mod den folkekirkelige ledelse og mainstream for at svigte traditionens og bekendelsesskrifternes kristendomsforståelse, og hvor det til den anden side er et åbent spørgsmål, om man i længden kan få præster og menigheder til at underkaste sig et ”skærpet tilsyn” som det, Thorkild Grosbøll blev udsat for. En anden vej til at fastholde enheden kunne være, at man anerkendte forskellene i folkekirken og ikke foregav, at bekendelsen kunne bruges som juridisk norm. Dermed skulle der også blive bedre plads til forskelle i ordninger og retsregler.

Sjette pejlemærke: Demokratisk legitimitet

Det sjette pejlemærke handler om ”demokratisk legitimitet”. Det er et nøgternt formuleret pejlemærke og ikke belastet ved at forsøge legitimere et demokratisk styre af folkekirken teologisk – f.eks. med henvisning til det almindelige præstedømme, som der ellers i det foregående er lagt op til.

Et øget demokratisk styre kan forhåbentligt bidrage til større gennemsækelighed af beslutningsprocesser og administration. Det er også rimeligt i et samfund, der i almindelighed styres demokratisk, at kirken har en styringsstruktur, der er i overensstemmelse med det øvrige samfund. Derefter kommer så alle vanskelighederne med at finde ud af, hvilke demokratiske rammer der er velegnede for folkekirken. Som det er fremgået af de forudgående kommentarer, finder jeg det vigtigt, at man i højere grad tager udgangspunkt i de lokale menigheder og nedskruer interessen i at understrege enheden.

Biskopperne

Biskoppernes status er ikke gjort til et pejlemærke. Det kunne man have gjort. I debatoplægget har biskopperne fået tillagt en meget stor betydning i almindelighed og specielt, hvad angår spørgsmål om lære. Debatoplægget bruger et udtryk i forbindelse med model 1 vedr. fremtidig styringsstruktur: "at der ved lov fastsættes regler, som svarer til praksis under den nuværende ordning". Udtrykket er allermest relevant for udviklingen af biskoppernes myndighed.

Udvidelsen af biskoppernes myndighedsområde formuleres i debatoplægget s. 16 således: "I praksis har biskopperne gennem en lang årrække udøvet deres forpligtelse til at udføre gejstligt tilsyn i folkekirken inden for deres stift ved også som kollegium at føre gejstligt tilsyn med folkekirken indre anliggender. Denne fælles tilsynsvirksomhed udføres aktuelt i praksis bl.a. ved kvartårige bispemøder med fælles dagsorden og referat, der også er undergivet offentlighedens indsigt."

Anderledes sagt: Biskopperne har sluttet ud fra deres tilsynsmyndighed i eget stift til, at de som kollegium har ansvar for tilsyn med lærespørgsmål i folkekirken i det hele taget. Det er en dristig slutning. Der er stor forskel fra at have tilsynspligt i eget stift, til at have myndighed til generelt og til uden at være forpligtet på at konferere med sagkyndige teologer tage stilling til lærespørgsmål. Accepten af biskoppernes udvidelse af deres myndighedsområde passer godt sammen med debatoplæggets forståelse af folkekirken som en bekendelseskirke. En bekendelseskirke kræver, at nogen har myndighed til at tolke bekendelsen. Men hvor megen respekt man end har for biskopper, er det svært at forstå, hvorfra de henter en sagkundskab, der gør dem egnede til at varetage den opgave. Der er intet i proceduren for valg af biskopper, der sikrer, at de har særlig teologisk indsigt.

En iøjnefaldende udvikling er sket i den status, biskoppernes sammenkomster har fået. For 50 år siden beskrev biskopperne selv deres møder som teselskaber, hvormed de understregede, at møderne ikke skulle tillægges nogen officiel karakter. Dermed fastholdt også biskopperne selv, at de som gruppe ikke havde nogen fælles myndighed i folkekirken. Skridt for skridt er den forsigtighed lagt bort, og teselskaberne er blevet til officielle møder med offentlige dagsordener og referater, og møderne bliver fulgt op med samråd med kirkeministeren.

Et par af de vigtige stationer i udviklingen fra teselskab til officielle bispemøder er oplysende.

Et stort skridt blev taget i forbindelse med den nye alterbog fra 1992. En af kirkeministeriet bredt sammensat liturgisk kommission med sagkyndig ekspertise havde afleveret et forslag til ny alterbog. Forslaget blev sendt bredt ud til høring, og blev afprøvet i mange menigheder. Menighedernes vurdering blev indsendt til biskopperne. Vurderingerne var meget forskellige. Biskopperne nedsatte så sig selv som et nyt liturgisk udvalg, og indsendte til ministeriet et forslag til ny alterbog, der afveg stærkt fra liturgikommissionens. Det blev stort set uændret

autoriseret som alterbog i 1992. Over for kritiske spørgsmål havde bispekredsen svar parat: Deres liturgiforslag var at betragte som et høringssvar, som ministeren havde lagt til grund for autorisationen af den ny alterbog! Uanset denne spidsindige forklaring var det demonstreret, at biskopperne som bispekollegium kunne komme igennem med reelt at bestemme i en betydelig sag om indre anliggender fælles for hele folkekirken uden at gøre brug af anden liturgisk sagkundskab end deres egen.

Et andet betydningsfuldt skridt på vejen var biskoppernes ageren i spørgsmålet om den danske kirkes tiltrædelse af Porvoounionen. I 1992 skulle der tages stilling til, om folkekirken skulle tiltræde en union mellem skandinaviske og anglikanske kirker. Spørgsmålet var kontroversielt, fordi unionen efter nogle kritikeres mening sagde ja til en forståelse af bispeembedet, der var i strid med luthersk embedsforståelse. I sammenhængen her er det interessante ikke diskussionens indhold, men den uenighed, der opstod om, hvem der skulle svare på den danske kirkes vegne, Det mellemkirkelige Råd eller biskopperne. Det endte med, at biskopperne under henvisning til, at Det mellemkirkelige Råd ikke kunne udtale sig på folkekirkens vegne, mente, at så måtte det jo være dem. Det var nyt. Indtil da havde det været et bredt anerkendt mantra, at *ingen* kunne udtale sig på folkekirkens vegne. Biskopperne svarede nej til unionen, og dermed var luften gået af ballonen, men uden offentlig opmærksomhed kom der et efterspil. Biskopperne og Det mellemkirkelige Råd indgik efter, at svaret var afgivet en aftale om, at i spørgsmål i forhold til andre kirke, hvor læren var involveret, skulle Det mellemkirkelige Råd forelægge spørgsmålet for bispekollegiet forud for beslutning. En sådan aftale har naturligvis ikke nogen lovmæssig gyldighed. Men debatoplægget har set den som en ”praksis”, der kan være mønster for, hvorledes et folkekirkeråd skal håndtere spørgsmål, der har med lærespørgsmål at gøre. Biskopperne har således via deres håndtering af Porvoosagen, fået udsigt til en lovfæstelse af deres kollektive myndighed i læresager, stadig uden overvejelser over, hvorfra biskopperne henter den sagkundskab, der giver dem saglig kompetence til at træffe afgørelser af den art.

Som sagt: Det fik ikke større saglig betydning i første runde af spørgsmålet om forholdet til Porvoounionen, at biskopperne tiltog sig retten til at svare. Det gjorde det derimod i anden runde, da biskopperne i 2010 valgte alligevel at lade den danske folkekirke tiltræde unionen. En begrundelse var, at det i mellemtiden havde vist sig, at der ikke var nogen væsentlig forskel mellem synet på bispeembedet i den anglikanske og den danske folkekirke.

Man må overveje, om den vurdering skyldes, at synet på bispeembedet i forlængelse af biskoppernes udvidelse af deres kompetence havde ændret den danske folkekirkes forståelse af bispeembedet i katoliserende retning.

I hvert fald er biskoppernes betydning i alle de i debatoplægget foreslåede modeller blevet voldsomt styrket i forhold til, hvad der hidtil har været lovgrundlag for. Det passer godt sammen med det, der er set i andre sammenhænge, at vægten i debatoplæggets modeller forskydes fra menigheden med dens præst til biskoppen i sit stift.

Afslutning

Der er en klar linje i den kirkeforståelse, debatoplægget fremlægger. Man vil understrege folkekirkens evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlag og vil etablere en forbindelse mellem dette teologiske grundlag og folkekirkens styringsstruktur. Selv om det ikke lykkes, tjener den stærke fremhævelse af bekendelsen til at proklamere folkekirken som bekendelseskirke, og bekendelsen kan bruges om disciplineringsinstrument i forhold til præsterne, uden at man på nogen måde vil tilkende bekendelsen betydning i styringsstrukturen i forhold til de ikke-gejstlige medlemmer af folkekirken.

Mens det forbliver et postulat, at de lutherske bekendelsesskrifter har reel betydning for styringsstrukturen, får det anderledes stor betydning, at debatoplægget henter sit kirkesyn ud sin fortolkning af, hvad det vil sige, at kirken er folkekirke. Ud af navnet henter man opgaven, at folkekirken skal sikre ”præstelig betjening” overalt. Den forståelse nødvendiggør en stærk centralisering med overordnede enheder. En samlet kirkeledelse skal kunne give regler, der kan sikre, at man ikke får store forskelle stifterne, provstierne og sognene imellem. Det fastholdes ganske vist i princippet, at folkekirken går ud fra et nærhedsprincip, hvor det kan lade sig gøre, men samtidig, at dette princip brugbarhed er stærkt reduceret. Det åbner for at give større indflydelse til provstier og provster og til stifter og biskopper. Alt sammen vil kunne bidrage til at gøre folkekirken til en mere moderne strømlinjet organisation, der kan sikre ensartet præstelig betjening overalt.

Det er en folkekirkeforståelse, der ikke kan hentes hverken i grundloven eller i de lutherske bekendelsesskrifter. Derimod har den stor lighed den form for folkekirke, der kendes i romersk-katolske lande, hvor kirkeorganisationen er stærk, dogmatikken fast, og hvor præsterne omsorgsfuldt varetager lægfolkets religiøse behov. Selvfølgelig er det en forskel, at debatoplægget ikke giver plads for en pave, men det giver rigelig plads for et bispekollegium, der foreslås kollektivt at skulle være ansvarlig for fortolkningen af kirkelæren.

Præambelteologi

Jens Torkild Bak, domprovst

Jeg har af en svensk kirkehistorieprofessor, som jeg mødte for nogen tid siden, lært et nyt ord. Det er ordet ”præambelteologi”.

En præambel, har jeg ladet mig belære om, er betegnelsen for indledningen til en international traktat, ofte brugt om indledningen til en EU-traktat. Ordet præambel, der er latin, betyder simpelthen ”det, der går forud”. I præambelen beskrives på det overordnede plan, hvad der er den pågældende traktats grundlag, hvad der er dens formål, og hvem den har retsvirkninger for. Omtalte kirkehistorieprofessor brugte ordet præambelteologi om den teologiske redegørelse, der typisk indleder publikationer fra det svenske kirkeråd – og betegnelsen var ikke venligt ment. Han ville tydeligvis dermed sige, at der er forskel på ordentlig teologi, altså: det, han og kollegerne drev på universitetet, og så: præambelteologi.

Det er, må jeg straks tilstå, også den tanke, jeg får, når jeg læser indledningen til debatoplægget om en ændret styringsstruktur for folkekirken. Man driver præambelteologi, når man af grunde, der ikke er teologiske (men for den sags skyld jo sagtens kan være udmærkede alligevel), ønsker sig visse ændringer i den folkekirkelige organisation – og ikke desto mindre forsøger at legitimere ændringerne teologisk ved at vride teologien, så den passer til formålet.

I indledningen til debatoplægget fra ”Udvalget om en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken” lægger forfatterne vægt på, at folkekirken ikke er en hvilken som helst kirke, men evangelisk-luthersk. Den måde, vi organiserer den på, skal følgelig være i overensstemmelse med det, der er særligt karakteristisk for en evangelisk-luthersk kirke i henhold til de evangelisk-lutherske bekendelsesskrifter. Det er, hvor plausibelt det end lyder, både rigtigt og forkert. Rigtigt er det, at man kan forestille sig et kirkesamfund (og her plejer vi ikke mindst at forestille os det katolske!), hvis hele organisation og institutionelle selvforståelse udstråler en teologi, der ikke er evangelisk-luthersk. Omvendt vil det være forkert at tro, at man kan slutte sig fra en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse, endsige bekendelsesskrifterne, til en bestemt organisering af kirken. I den forstand er det særligt karakteristiske for evangelisk-luthersk kristendom måske netop, at valget af den ene organisationsform frem for den anden ikke lader sig legitimere teologisk, jf. *Confessio Augustana* (herefter CA), artikel 7: ”... *Og til kirkens sande enhed er det nok at være enig om evangeliets lære og om sakramenternes forvaltning. Det er ikke nødvendigt, at der overalt er ensartede menneskelige overleveringer eller riter og ceremonier*

indstiftede af mennesker...”. I en kommentar til artiklen konkluderer Leif Grane bl.a. indholdet på følgende måde: ”CA drager, som i læren om embedet, ingen faste grænser for den kirkelige organisation. Både folkekirkelig og frikirkelig ordning vil kunne trives lige godt (rent principielt) ud fra denne kirkeopfattelse.” Taler vi evangelisk-luthersk kristendom - og især som denne defineres af CA artikel 7, som debatoplægget i øvrigt udtrykkeligt refererer til - giver det god mening at være forsigtig med en teologisk legitimering af den kirkelige organisationsform, man vælger sig.

Betænkningerne 1477 og 1527. Et kort præambelteologisk tilbageblik

Der tegner sig billedet af en tendens eller udvikling, der fandt nogle af sine tidligste nedslag i de kirkeministerielle betænkninger 1477 (2006) og 1527 (2011). Det eksempel, der i den forbindelse især kan fremdrages, handler om ledelse.

Længe undgik vi på godt og ondt at tale om ledelse i folkekirken. Ledelsesdiskursen dukkede først op i begyndelsen af nullerne og havde som resultat, at provsterne nu blev chefer og biskopperne topchefer. Til da havde provsterne og biskopperne ikke været betragtet som ledere, endsige chefer; de repræsenterede derimod det nødvendige tilsyn, hvilket er noget andet end ledelse (i moderne forstand). Folkekirken hørte til de endnu ”ledelsesfremmede” enklaver. Men da så ledelsesdiskursen holdt sit indtog og satte en ny dagsorden for folkekirken, var det da på forhånd givet, at det var gejstligheden, der skulle have ledelsesretten? Ja, ud fra et traditionelt fagbureaukratisk synspunkt var det jo. Karakteristisk for fagbureaukratier – hvortil folkekirken hører som organisationstype – er, at de fagprofessionelle, dvs. organisationens højt uddannede specialister, forbeholder sig ledelsesretten. I det stykke er teologer ingen undtagelse. På samme måde, som læger mener, at hospitaler skal ledes af læger; lærere, at skoler skal ledes af lærere, og soldater, at hæren skal ledes af militært uddannede personer, mener præster, provster og biskopper også, at de må være de rigtige til at lede folkekirken. Politikere, embedsmænd og DJØFere har ikke forstand på tingene og skal holdes så langt væk som muligt fra den daglige drift.

Der kan under henvisning til såvel ledelsesteori som erfaringer fra det virkelige liv siges meget til støtte for det fagprofessionelle syn på ledelse, om end det jo også er et syn, der deler vandene politisk, ved vi. Problemet i de nævnte betænkninger er imidlertid, at holdningen søges støttet på embedsteologi, dvs. under henvisning til en højere instans, hvormed man ikke engang kan diskutere. Der sker eksempelvis i følgende vidunderlige passus, der argumenterer for den mulighed

at gøre præsten til den daglige leder i sognet: *Set fra en evangelisk-luthersk synsvinkel er det et kernepunkt, at der ikke findes nogen magt (eller ledelse), der kan stille sig mellem Gud og den enkelte kristne. Samtidig fremhæves det, at da den enkeltes tro på Gud bygger på, hvad der høres og læres, er der indført et embede, der skal forkynde evangeliet og forvalte sakramenterne og i den forstand lede de kristne til Kristus.* (Betænkning 1477:15). Og det sker, når provstens rent organisatoriske (verdslige) ledelsesopgaver i Betænkning 1527 søges grundlagt eksklusivt på Ordets embede: *Provsten er i såvel de delegerede tilsynsopgaver som de forvaltnings- og ledelsesopgaver, der er tillagt embedet, "ordets tjener" i enhver form for embedsudøvelse. "Ordets tjeneste" eller forkyndelsen er således normerende for ethvert område, der falder inden for legalitetskontrol/-tilsyn, gejstligt tilsyn, forvaltning og ledelsesfunktion.* (Betænkning 1527:44). Her bliver der virkelig kæmpet for gejstlighedens fortsatte ledelsesret. Samtidig må man spørge sig selv, hvor oprigtigt det i grunden er ment, når kirkeministerielle betænkningsskrivere, udvalg og kommissioner udtrykkeligt erklærer sig for en "evangelisk-luthersk" kirkeordning. Man spekulerer på, om ikke Peter Widmanns syrlige bemærkning, der ganske vist faldt i en anden sammenhæng, ikke også indeholdt en profeti om ledelsesdebattens skæbne i folkekirken: *Når embedsbæreren ikke føler den tilstrækkelige samklang med menigheden, opstår der en tendens til at genetablere noget af det selv bærende kirkelige embede, der sikrer en religiøs enklave og giver præsten et beskedent rent kirkeligt råderum, hvor han har uanfægtet autoritet.* [Men den] *halvkatolske udvej er dårlig...* (Kirkeministeriet 1998:16f.).

Hvad driver på udviklingen?

Hvis det er rigtigt, at debatoplægget med forslag – fremlagt i form af forskellige modeller - om etablering af et eller to repræsentative organer (kirkeråd) i folkekirkens top også udtrykker en udvikling, hvad driver så den udvikling i øjeblikket? Ja, det gør nok en flerhed af faktorer, der til dels endda må ses som værende filtret ind i hinanden.

For det første er der metaltrætheden. Vi har diskuteret spørgsmålet om en egen kirkeledelse, det . være sig i form af et kirkeråd eller en synode, så længe, at debatten hænger de fleste af os langt ud af halsen. De gamle ronkedorer særligt af grundtvigsk og tidehvervsk observans, der til sidste blodsdråbe var parate til at kæmpe imod tanken om et kirkeråd (og i det hele taget udsigten til et sammenrend af kirkefolk i folkekirkens øverste ledelseslag), er døde, og vi andre orker næppe

kampen længere. For det andet er der utilfredsheden med et (på nogle områder) særdeles aktivt ministerstyre under regeringen Helle Thorning Schmidt, der angiveligt ikke udviser den ”skønsomhed” og ”tilbageholdenhed”, der tidligere har karakteriseret kirkeministrene. For det tredje er der New Public Management, der i første halvdel af nullerne ramte folkekirken med ca. 15-20 års forsinkelse i forhold til den øvrige offentlige sektor. NPM, eller: ”moderniseringen af den offentlige sektor”, som fænomenet også kaldes (særligt i den socialdemokratiske variation). Et af de gennemgående træk ved denne moderniseringsbølge på tværs af ministerierne er, at tidligere statslige institutioner frisættes som selvstændige enheder, der skal drives som virksomheder med egen ledelse. Det er en bevægelse fra institution til organisation, og i øvrigt en bevægelse, der nødvendiggør et fuldstændigt skifte i tankegangen. Udefra set ligner NPM en (fortsat) decentralisering og et fladere system; set inde fra den nye organisation bliver hierarkiet højere end tidligere som følge af det nye ledelsesbehov, der i tilfældet folkekirken nu skal indfries af provster, biskopper og kirkeråd. For det fjerde den gamle, altid ulmende og i perioder stærkt opblussende drøm om en kirkeforfatning og dermed en indfrielse af den såkaldte løfteparagraf i Grundloven (§ 66): ”Folkekirkens forfatning ordnes ved lov.” New Public Management har næppe mange tilhængere i folkekirken, hvor fænomenet anses for værende uforeneligt med i hvert fald folkekirkens ånd, hvorimod forfatningssagen stadig har en del tilhængere. Det vil derfor være skæbnens ironi, hvis det skulle vise sig at blive (bl.a.) den af alle forhadte NPM, der fremmer udviklingen i retning af en kirkeforfatning (om end vi ikke er dér endnu, heller ikke med debatoplægget). For det femte er Folketingets politikere (særligt den yngre generation) angiveligt stadig mindre overbeviste om, at de i et samfund, der iscenesættes som ”pluralistisk” og ”multireligiøs”, kan blive ved at levere legitimitet til den nuværende kirkeordning. I samme omfang, som politikerne trækker legitimitet ud af institutionen, udfordres ”kirkens folk” til selv at levere den, men nu muligvis på præmisser forskellige fra de hidtidige. Det er her, teologien kan blive til præambelteologi, hvis ikke man holder tungen lige i munden. For det sjette og sidste er den selvstændighedsfølelse, der tidligere karakteriserede de enkelte sogne (folkekirkens ”grundenheder”) og rodfæstede demokratiet lokalt, under kraftig erosion. Den findes stadig, men er repræsenteret af den svindende flok, i hvert fald dér ude på landet. Når landbrugsjorden samles på færre og færre hænder, bliver det en dag også naturligt, at magten glider op i toppen.

Er det, der sker, farligt?

Nej, på papiret er det meget lidt, der sker. Faktisk er de konkrete ændringer, der på modelniveau foreslås i debatoplægget om en styringsreform, ikke rigtigt værd at tale om, om end enkelte af forslagene er mere gennemgribende end andre. Men set i lyset af udviklingstendenserne generelt, i det omfang de kan spores og beskrives, gennemgår folkekirken i disse år, organisatorisk og kulturelt, en gigantisk ombygningsproces, og ingen aner, hvordan det færdige hus kommer til at se ud.

Debatoplægget er således i det lidt mere overordnede perspektiv muligvis udtryk for en tendens, som man godt kan foruroliges over, på folkekirkens vegne først og fremmest, men såmænd i lige grad på hele samfundets. Vi har i de senere år, sikkert med rette, talt en del om folkekirkens betydning for sammenhængskraften i det danske samfund, foranlediget blandt andet af den afgørende rolle, som politologer tillægger fænomenet socialkapital for opretholdelsen af et velfungerende samfund. Samfund som eksempelvis det danske med en stor socialkapital, det der også kaldes ”tillidskapital”, er simpelthen mere velfungerende end samfund, der kendetegnes ved en lille socialkapital. Folkekirkens konkrete bidrag til sammenhængskraften kan givetvis analyseres og anskues på forskellig vis (jf. Niels Kærgårds artikel). Man kan se på de positive, folkeligt inkluderende effekter af, at folkekirken ikke kun eller først og fremmest er en bekendelseskirke i snæver forstand, men en national institution, der samler mennesker bredt. Hvis vi fokuserer på fænomenet tillid alene, er der imidlertid ved folkekirkeordningen to markante forhold, der falder i øjnene:

Staten har til dato haft tillid til, at folkekirken var i stand til at løse en række offentlige myndighedsopgaver (især civilregistrering, begravelsesvæsen og kulturarvsvareragelse) uden personsanseelse, dvs. uden skelen til, om den berørte borger var medlem eller ikke medlem af folkekirken, bekendende eller ikke bekendende. Det har været en del af en større samfundskontrakt, at staten integrerede kirken i samfundet ved som det ultimative udtryk for offentlig tillid at lade kirken løse samfundsopgaver ud over forkyndelsesopgaven. Men tilliden er også gået den anden vej. Som kirke har vi sagt til staten: Vi har tillid til, at du i skikkelse af folketing, minister og departement ordner kirkens forhold på en klog og uvildig måde under inddragelse af alle berørte parter og den nødvendige sagkundskab.

Hvad sker der, hvis den ene part trækker stikket ud? Hvis vi som folkekirke siger: Vi har ikke længere tillid til, at det stadig mere ukirkelige folketing og en minister, der tilsyneladende ikke er meget bedre, er i stand til at handle til gavn for kirken? Mener vi, at staten nu bør ræsonnere på

samme måde om kirken og opsigse indholdet af den hidtidige kontrakt? Det handler i den forbindelse ikke kun om, hvilken kirke vi vil have, men også om, hvilket samfund vi vil have. Burde vi ikke snarere som folkekirke yde vores bidrag til at vedligeholde den for samfundet så vigtige tillidskapital ved – trods de eventuelle uretfærdigheder, vi angiveligt løbende må tåle – stædigt at sige til minister og folketing: Vi har stadig tillid til jeres lovgivning om og saglige administration af vore anliggender? Bidrager vi med denne drøm om at bestemme i ”egne” sager ikke til et opsplittet samfund, hvor – for nu, indrømmet, at trække det underliggende ræsonnement ud i det ekstreme – i virkeligheden kun de, der selv har børn, kan deltage i lovgivningen om børns forhold osv.?

Vi har for nylig allerede set et enkelt eksempel på, at staten ikke længere tør være stat, eller at ministeren ikke længere har tillid til, at han legitimt kan agere som minister i forhold til folkekirken og bruge de beføjelser, der er henlagt til ministeren. Eller er den sag, der her kun kort skal nævnes, snarere et eksempel på New Public Management, frisættelsen af folkekirken som en organisation overladt til egen ledelse? Sagen, der er blevet kendt igennem en omtale i dagspressen, handler om udnævnelse af en ny provst i Haderslev stift: Menighedsrådet, provstiuvalget og biskoppen udtaler sig i overensstemmelse med de gældende regler hver især om, hvem de finder bedst egnet til stillingen. De peger angiveligt ikke på den samme kandidat. Udtalelserne fremsendes til ministeren, der, ligeledes i overensstemmelse med reglerne, skal afgøre, hvem der skal indstilles til kongelig udnævnelse. Det er ikke første gang i historien, at de udtaleberettigede i en sådan sag er uenige. Det er jo derfor, nogen skal træffe en beslutning. Hvorfor vil ministeren ikke træffe den afgørelse, han skal træffe, men beslutter, at stillingen skal genopslås?

Debatoplægget teologisk betragtet

Indledningsvist fastslår debatoplægget som nævnt, at folkekirken ikke er en hvilken som helst kirke, men i henhold til Grundloven en evangelisk-luthersk kirke, og at indretningen af denne kirke derfor må tage udgangspunkt i og forholde sig til det, der særligt karakteriserer en kirke, der forstår sig som ”evangelisk-luthersk”. Men når det kommer til den nærmere udfoldelse af dette program, savnes der lidt gammeldags tysk teologisk præcision og grundighed. Det er ikke, fordi det er så meget, der siges teologisk. Bortset fra behandlingen af ”de indre anliggender”, s. 15 ff., findes alle de relevante udsagn samlet i forordet side 6-7. Det er på sin vis så lidt, at man være fristet til at

springe det over, som man ofte gør det med et forord for straks at komme til selve indholdet, men det bør man nu ikke gøre i dette tilfælde. Jeg vil i det følgende forsøge at udskille og kort diskutere de forskellige temaer, der berøres i forordet, og desuden stille spørgsmålet, hvad vi, hvis vi taler evangelisk-luthersk teologi, egentlig skal forstå ved ”de indre anliggender”, der i henhold til kommissoriet for styringsudvalgets arbejde er et af debatoplæggets to fokusområder.

Folkekirkens formål

Oplægget gentager næsten fra ord til anden en af de mere problematiske formuleringer fra Betænkning 1477: *Folkekirkens opgave eller formål som en kristen kirke er at forkynde evangeliet om Kristus som hele verdens frelser...* Og videre: *Folkekirkens overordnede opgave danner udgangspunkt for de konkrete former, kirkelivet får i sogn, provsti og stift.* Det er jo rigtigt, at folkekirken har sin historie og sit åndelige hjemsted i en større, verdensomspændende kristenhed og dennes mission.

Den angivne bestemmelse af folkekirkens formål er ikke desto mindre både ny og overraskende. Folkekirkeordningen er en historisk, juridisk og økonomisk ramme om evangeliets forkyndelse og menighedens liv. I forvaltningsmæssig henseende har vi stadig en statskirke, og det, den i sig selv religionsneutrale stat leverer, er udelukkende de formelle rammer, der blandt meget andet sikrer, at alt går til på en ordentlig, gennemskelig og demokratisk måde under respekt for den enkelte borgers og det enkelte folkekirkemedlems retssikkerhed. Folkekirken er ingen bekendelseskirke. Det duer heller ikke, når det efterfølgende hedder, at ”[d]ette udgangspunkt” (altså bestemmelsen af folkekirkens formål som det at forkynde Kristus som hele verdens frelser) er ”lovgivningsmæssigt bestemt i Grundloven”. I Grundloven står der intet om folkekirkens formål. Det eneste, vi finder i Grundloven § 4, er en identifikation af det særlige trossamfund, som er befolkningsflertallets.

I den grundtvigske tradition, i hele begrebet om den rummelige folkekirke, er tanken om folkekirkeordningen som en verdslige ramme om forkyndelse og menighedsliv uopgivelig. Men hvad betyder egentlig ”verdslig”? Det betyder, at ordningen ikke bygger på nogen troslære, men er en praktisk foranstaltning. Det betyder endvidere, at den kan diskuteres, som alt i denne verden kan diskuteres, ikke med udgangspunkt i nogen højere sandhed, men ud fra spørgsmålet om dens til enhver tid værende hensigtsmæssighed. Begrebet ”verdslig” dækker endelig over det forhold, at folkekirkeordninger hviler på en mangfoldighed af indbyrdes konkurrerende synspunkter og

interesser. Hertil svarer, at man kan være – og notorisk er - medlem af folkekirken af mange forskellige grunde uden at skulle stå til regnskab for sit medlemskab over for nogen. Kun således, dvs. kun i kraft af den ydre ordnings ubestemthed kan troen være en fri sag (eller om man vil: alene en vækst af Ordets forkyndelse, ikke et produkt af institutionel konformitet eller social tvang). Folkekirken rummer ikke kun de sandt troende, men også de ugudelige. Det behøver ingen naturligvis at belære styringsudvalgets medlemmer om, men der er tilsyneladende brug for at erindre om, at denne bevidsthed om folkekirkens sammensatte natur med nødvendighed også må give sig udtryk i den måde, hvorpå man bestemmer folkekirkens formål. Folkekirken er ikke kun de gejstliges og de bekendelsestros kirke, men også de museale interessers kirke, lokalsamfundets kirke, nationalkirken, fagforeningernes kirke, statskirken osv.

Opfattelsen af folkekirken som en verdslig ramme er ikke en udelukkende grundtvigsk tradition. Med den forståelse pointeres det vigtige lutherske skel mellem den ydre og den indre kirke: Den ydre kirke styres af denne verdens magthavere; den indre kirke regeres af Kristus/Helligånden alene igennem Ordet.

Når den hidtidige opfattelse af folkekirken som en verdslig ramme udfordres af debatoplægget, er forklaringen så, at nu skal det synspunkt understøttes teologisk, at kirken skal styre sine egne anliggender?

Kirkebegrebet i henhold til CA 7

Hvad konstituerer overhovedet kirken reformatorisk forstået? Om det særlige ved den evangelisk-lutherske kirke hedder det i debatoplægget under henvisning til CA 7:

Kirken er ifølge de særlige evangelisk-lutherske bekendelsesskrifter et fællesskab af mennesker, hvor evangeliet bliver forkyndt, og hvor sakramenterne dåb og nadver bliver forvaltet. Det betyder, at menigheden, som samles om forkyndelsen af evangeliet og om dåb og nadver, er central i forståelsen af folkekirken.

Det er jo rigtigt, at menigheden er ”central” i folkekirken, men spørgsmålet er, særligt når der henvises til CA 7, hvad den er central for? Det er ud fra hele sammenhængen vanskeligt at undgå det indtryk, at den menighed, hvis betydning her italesættes og fremhæves, er en menighed, der nu skal kaldes ud af statens skygge, træde i karakter og danne et eller flere nye styrende organer. Det

kan også sagtens være, at de folkekirkelige menigheder skal det. Problemet er bare, at det ikke er den menighed, der er pointen i artikel 7. Det ved styringsudvalget givetvis alt om, men udvalget skylder så i det mindste mere præcist at gøre rede for, hvilket formål henvisningen til CA 7 tjener, så misforståelserne ikke kommer til at stå i kø. Den menighed, der optræder i CA 7, er ”de helliges forsamling”, hvis eneste ydre kendetegn er evangeliets forkyndelse og sakramenternes forvaltning, men netop ikke, hvad CA 7 tydeligt præciserer, den ene eller anden organisering af kirken. ”De helliges forsamling” - der er den samme menighed som den vi refererer til i Trosbekendelsens 3. artikel - tilhører med Luther ”Hörreich”, ikke ”Tatreich”.

Det almindelige præstedømme

Ligesom i tilfældet menigheden efterlader fremhævelsen af det almindelige præstedømme tvivl om, hvordan begrebet skal forstås og især, hvilken funktion det tjener i sammenhængen. I betragtning af, med hvilken vægt tanken om det almindelige præstedømme indgår i vores lutherske selvforståelse, men ikke mindst ihukommende de stadigt tilbagevendende, letløbende misforståelser vedrørende begrebets betydning, havde det været ønskeligt, om teksten på det punkt havde været mere præcis teologisk.

En række overvejelser, hvori det almindelige præstedømme har spillet en styrende rolle, fører således til bl.a. følgende konklusion (s. 7): *Folkekirken forstås som et rummeligt fællesskab, hvor enhver, der er døbt, har ret til at være med, og hvor enhver, der er med, har mulighed for at tage del i et fælles ansvar.* Det er jo ikke forkert, men spørgsmålet er på den anden side, om det nu også er en helt retvisende udfoldelse af begrebet om det almindelige præstedømme. Og igen: Hvad bruges det til?

Især, når talen er om folkekirkens repræsentative organer og eventuelt nye af slagsen, er det vigtigt at være på det rene med, hvilken rolle det almindelige præstedømme spiller i den forbindelse: Som medlem af den danske folkekirke kan jeg på en lang række områder vælge at gøre min indflydelse gældende igennem et repræsentativt organ i overensstemmelse med de demokratiske rettigheder, folkekirkeordningen indrømmer mig. Men den status, som læren om det almindelige præstedømme tilkender mig, kan jeg aldrig delegere til noget repræsentativt organ. Den er min, og min alene (som jeg deler med alle andre døbte). Intet af det, der omfattes af det almindelige præstedømme, kan henlægges til et repræsentativt organ.

Det almindelige præstedømme er først og sidst et kritisk teologisk begreb. Med det benægtes, at præst, biskop og pave indtager en særlig stand over for Gud, hævet over lægfolk. Der findes ikke nogen højere stand, eller en mere privilegeret adgang til Gud, end den, de døbte deler med hinanden. Men kan man af læren om det almindelige præstedømme direkte udlede et særligt ansvar eller en særlig kompetence, når det gælder kirkens organisering? Nej. I skriftet ”Til den kristne adel af den tyske nation om reformation af kristenheden” skelner Luther mellem standen på den ene side og gerning, kald, hverv, embede på den anden. Budskabet er, lægfolket ikke i kraft af sin – af romerkirken påstået ringere – stand er afskåret fra at handle på det kirkelige område. Det kald, embede eller ansvar, de læge på anden vis er i besiddelse af, kan de derfor, om nødvendigt, udøve lige så godt på det kirkelige som på andre områder. Det almindelige præstedømme er en frisættelse af det verdslige ansvar på det kirkelige område – ikke en erstatning af det romerske kleresi med et nyt.

De indre anliggender

Efter i en del år at have levet sammen med begrebet ”kirkens indre anliggender” i relativ harmoni og fordragelighed er jeg på mine gamle dage vendt tilbage til tidligere tiders store skepsis. Jeg synes, at i virkeligheden meget lidt taler til fordel for begrebet, og vældigt meget imod. Givet imidlertid, at det nu for alvor (igen) sanktioneres, som det jo er blevet i kraft af det kommissorium, udvalget har haft at arbejde med, bør det i det mindste ledsages af en principiel teologisk, altså evangelisk-luthersk redegørelse. For os, de få sejlivede skeptikere, er det udmærket, men ikke tilstrækkeligt at vide, hvad traditionen har udpeget som indre anliggender: ”ritualer, gudstjenesteordningen, bibeloversættelse og salmebog” (s. 15).

Spørgsmålet er, hvad der overhovedet luthersk og reformatorisk kunne forstås ved indre anliggender, hvis vi ser bort fra århundreders magtspil mellem institutionaliserede kirkelige, samfundsmæssige og statslige interesser? Jeg vil gerne i yderste korthed, blot som en antydning, give et bud på en indholdsmæssig udfyldning og en negativ afgrænsning:

De indre anliggender er det område, der dels er underlagt det åndelige regimente, dels omfattet af det almindelige præstedømme. Hvad der derimod fastlægges i anordninger, love, regler og cirkulærer samt afhandles i diverse repræsentative organer og udvalg, er ikke indre, men ydre, dvs. offentlige anliggender, der kan diskuteres af alle, hvorunder forhåbentlig det bedste argument vil

sejre, uanset om det er den døbte eller den ikke-døbte, der har det. Jeg tror, at vi både som luthersk kirkeordning og som folkekirke står os bedst ved at iscenesætte os selv så lidt eksklusivt som muligt. Men når der så endelig skal sættes et skel, vælger at sætte det dér, hvor evangeliet og troen har sat det.

Et sådant radikaliseret begreb om ”de indre anliggender” er tydeligvis ikke styringsudvalgets og er, indrømmet, heller ikke det almindelige. Så meget desto mere må man gøre en aktiv indsats for at modvirke det uheldige og misvisende indtryk, som begrebet let efterlader. Det kan man gøre, dels ved at tillægge fagskønnet og den offentlige debat en (mindst) lige så stor vægt, som de institutionaliserede indrekirkelige interessers kamp om pladserne ved bordet i kirkerådet påberåber sig; dels ved at sammensætte et eventuelt kirkeråd (hvis det kommer så vidt!) således, at den mangfoldighed af interesser, folkekirken hviler på (dvs.: de mange kirker i kirken), faktisk er repræsenteret.

Det særligt karakteristiske ved den evangelisk-lutherske folkekirke er måske, når alt kommer til alt, at den som kirkeordning ikke kan påberåbe sig noget privilegeret rum, som den fornemt kan slå ring om med ordene: Bliv væk! Som Ove Korsgaard meget præcist formulerer sagen, om end i en anden sammenhæng: ”Det er [...] en fejlfortolkning af Luthers lære om det åndelige og verdslige regimente, når kirken alene placeres i det åndelige regimente. Kirken indgår i begge regimenter: som synlig kirke i det verdslige regimente, som usynlig kirke i det åndelige regimente. Med regimentelære etableres der således *ikke* – som det ofte hævdes – et skel mellem staten og kirken, men kun mellem staten og den usynlige kirke.” (Korsgaard 2013: 91f.)

Fra jura til politologi

Som sagt gennemgår folkekirken i disse år en voldsom ombygningsproces. En betydelig dynamisk faktor er skiftet fra den juridiske til den politologiske kultur. Indtil ca. årtusindskiftet var Kirkeministeriet endnu behersket af den juridiske tænkning, der især er interesseret i at formulere rammerne. Den politologiske kultur, der siden tog over, nøjes ikke med at give huset vægge, men vil også helst møblere det. Ovenfra. Sammen med politologien holdt organisationstænkningen og virksomhedsgørelsen af folkekirken sit indtog. Fra som ordning at have hvilet i en ren juridisk legitimitet blev folkekirken en organisation med en mission og et behov for mål og strategier. Resultatet blev i Betænkning 1477 den formulering, der er gentaget i debatoplægget: *Folkekirken opgave eller formål som en kristen kirke er at forkynde evangeliet om Kristus som hele verdens*

frelser. Dermed tog opfattelsen af folkekirken – i det mindste på papiret – et skridt væk fra ”den rummelige folkekirke” og de mange, indbyrdes konkurrerende rationaler. Uden, at nogen i grunden havde bestemt det.

I den offentlige debat betragtes kirkens manglende forfatning almindeligvis som en fejl, en kommende grundlovsrevision skal rette op på. Men hvis det er en fejl, er det tankevækkende, at det ikke er lykkedes forfatningskommissionerne i 1853, 1883 og 1928, samt senere bestræbelser, at rette op på den. Måske beror den nuværende ordning trods al sin uklarhed på meget stærke rationaler, f.eks. følgende: Det almindelige folkekirkemedlem, der har mange andre interesser end sin religion, ønsker ikke at se sig selv defineret af et trossamfund adskilt fra det øvrige samfund og overladt til en ren kirkelig ledelse (hvad enten denne er gejstlig, eller den er demokratisk valgt) og har indtil videre hindret dette igennem sine politiske repræsentanter. Givet, at den hypotese er rigtig, har den ”den rummelige folkekirke” bygget på en skjult, men hidtil særdeles virksom alliance mellem staten, der er religionsneutral, og individets behov for den frihed, der garanteres af den sekulære stat inden for rammerne af folkekirken.

I bogen ”Bagom Corporate Communication” (Christensen 2005), der burde være pligtlæsning for alle kirkefolk, retter Lars Thøger Christensen og Mette Morsing en omfattende kritik imod fænomenet ”corporate communication” som et epokalt fremherskende organiseringsideal og en organiseringspraksis, der bygger på ideen om virksomheden som en gruppe mennesker, der handler som én samlet totalitet eller ”krop”. Det er tydeligvis det ideal, der er fremherskende i Betænkning 1477 og altså ligger bag eentydiggørelsen af folkekirkens formål. Christensen og Morsing kritiserer en essentialistisk tendens til at tillægge virksomheder en ”sjæl”, der skal modsvares af et samlet image, herunder en sammenhængende kommunikation. Idealet er besnærende rationelt og fornuftigt – som eksempelvis udtrykt i følgende sammenfatning: ”Corporate communication udfolder sig igennem organiseringsforskrifter som eksplicitering, klarhed, konsistens og orkestrering” (ibid. 129) – men kan også være farligt for virksomheden: ”Når et fællesskabs præmisser – dets værdier, holdninger og historie – ekspliciteres og præciseres, fremelskes ikke nødvendigvis den samling, man sigter efter. Måske tværtimod. Ekspliciteringen øger nemlig ikke blot opmærksomheden på det fælles, på det der holder organisationen sammen, men også på de forskelle og diskrepanser, der uundgåeligt præger det sociale liv... Mange organisationer fungerer faktisk udmærket som integrerede fællesskaber, så længe fællesskabets præcise definition udelades eller nedtones. Kravet

om eksplicitering af virksomhedens identitet og ståsted risikerer tværtimod at hindre tilslutning og enighed.”(ibid. 129).

Denne kritiske analyse kan folkekirkens aktører passende holde sig for øje, både når de taler om folkekirkens formål, og når de skal sammensætte nye råd og organer.

Litteratur

- Betænkning 1477. Opgaver i sogn, provsti og stift. Betænkning fra Arbejdsgruppen om ændring af den kirkelige struktur. Kirkeministeriet 2006.
- Christensen 2005. Lars Thøger Christensen og Mette Morsing: Bagom Corporate Communication. København 2005: Forlaget samfundslitteratur.
- Kirkeministeriet 1998. Peter Widmann i Fremtidens præst. Foredrag og debat på konference arrangeret af kirkeministeren, s. 12-17.
- Korsgaard 2013. I: Samfundsbyggeren. Artikler om Grundtvigs samfundstænkning. Red. af Ove Korsgaard og Michael Schelde. København 2013: Anis.